

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

LX.A

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1951:1
FINANSDEPARTEMENTET

STATLIGT STÖD ÅT
SVENSK FILMPRODUKTION

BETÄNKANDE
AV
1950 ÅRS FILMUTREDNING

S T O C K H O L M
1 9 5 1

Statens offentliga utredningar 1951

Kronologisk förteckning

---

1. Statligt söd åt svensk filmproduktion. Beckman. 73 s. Fi.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1951:1
FINANSDEPARTEMENTET

STATLIGT STÖD ÅT
SVENSK FILMPRODUKTION

BETÄNKANDE
AV
1950 ÅRS FILMUTREDNING

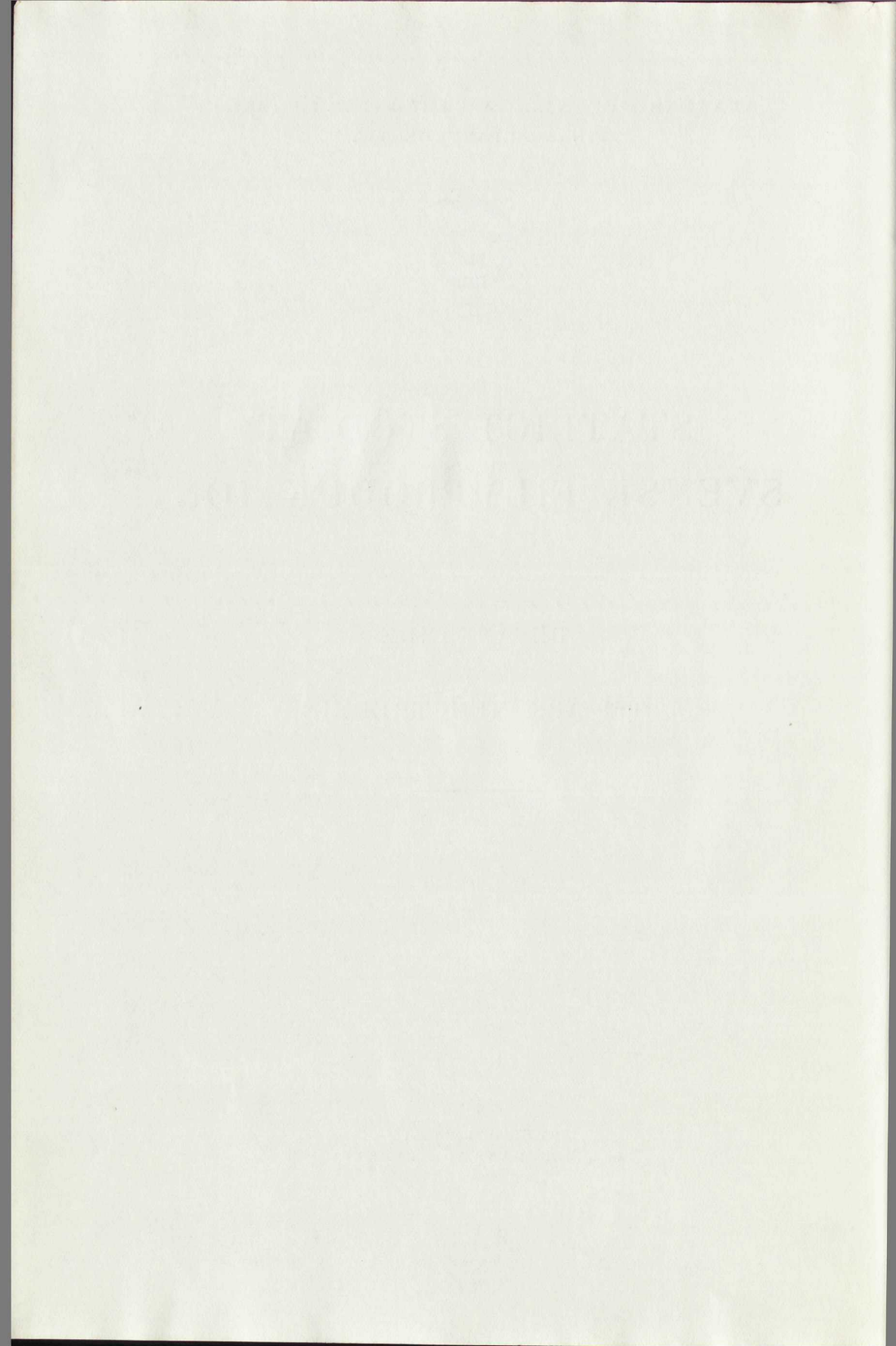

STOCKHOLM 1951
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI

2270 50

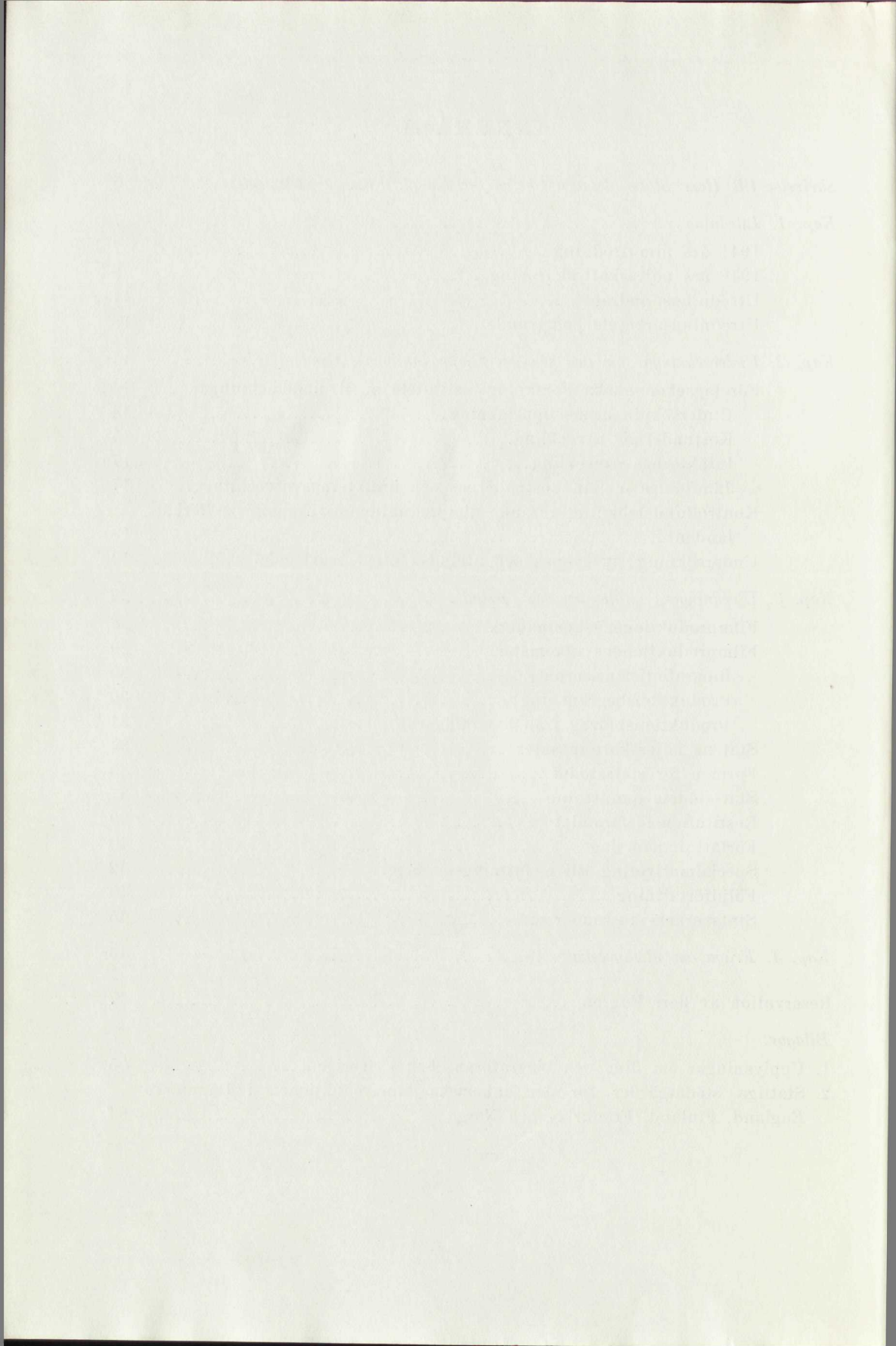

INNEHÅLL

	Sid
<i>Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet</i>	5
<i>Kap. 1. Inledning</i>	7
1941 års filmutredning	7
1948 års nöjesskatteskärpning	9
Utredningsuppdraget	11
Utredningsarbetets bedrivande	13
<i>Kap. 2. Undersökningar om den svenska filmproduktionens ekonomi m. m.</i>	14
Företagsekonomiska Forskningsinstitutets m. fl. undersökningar	14
Undersökningarnas uppläggning	14
Kostnadernas utveckling	15
Intäkternas utveckling	17
Jämförelse mellan kostnadernas och intäkternas utveckling	17
Kontrollundersökning rörande filmproduktionens ekonomiska förhål-	
landen	18
Undersökning av svensk och utländsk films marknadsförhållanden	19
<i>Kap. 3. Utredningens uttalanden och förslag</i>	22
Filmproduktionens kostnader	26
Filmproduktionens inkomster	29
Biografbiljettpriserna	30
Produktionsbegränsning	30
Produktionsbidrag från biografägarna	31
Statens nöjesskatteintäkter	34
Formen för statsstödet	35
Statsstödet omfattning	37
Restitutionsförfarandet	39
Författningsförslag	40
Specialmotivering till författningsförslaget	42
Följdförfattning	45
Statsverkets kostnader	45
<i>Kap. 4. Fråga om filmhyreskatt</i>	46
Reservation av herr Edgren	47
<i>Bilagor.</i>	
1. Upplysningar om film- och biografbranschen i Sverige	55
2. Statliga stödåtgärder för den inhemska filmproduktionen i Danmark, England, Finland, Frankrike och Norge	64

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet

Genom beslut den 28 april 1950 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för finansdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för utredning av frågan om statligt stöd åt svensk filmproduktion ävensom erforderliga experter för deltagande i utredningsarbetet. Vidare bemyndigades departementschefen att förordna sekreterare åt de sakkunniga.

Med stöd av bemyndigandet tillkallade Herr Statsrådet den 17 maj 1950 följande personer att vara utredningsmän, nämligen ledamoten av riksdagens andra kammare riksgäldsfullmäktigen Erik Hagberg, ledamoten av riksdagens andra kammare redaktören Ingemar Andersson, revisorn i riksräkenskapsverket Nils Detlofsson samt regissörerna Henrik Dyfverman och Gustaf Edgren. Åt Hagberg uppdrogs att såsom ordförande leda utredningsarbetet.

Genom beslut den 1 juni 1950 förordnade Herr Statsrådet förste kansli-sekreteraren i socialdepartementet Erik Skoglund att vara sekreterare åt utredningsmännen.

Utredningen har antagit benämningen 1950 års filmutredning.
Sedan utredningen nu slutfört sitt uppdrag, får den härmed vördsamt över-
lämna sitt betänkande.

Reservation har avgivits av herr Edgren.

Stockholm i januari 1951.

ERIK HAGBERG

INGEMAR ANDERSSON

NILS DETLOFSSON

HENRIK DYFVERMAN

GUSTAF EDGREN

/ Erik Skoglund

KAPITEL 1

INLEDNING

Den svenska filmproduktionens historia kan ledas tillbaka till åren omkring 1910, då de första filmerna inspelades i Kristianstad. Sedan 1911 har den svenska filminspelningsverksamheten haft sitt centrum i Stockholm. De första ansatserna till en konstnärligt betonad inriktning av inspelningarna gjordes under åren före första världskriget. Därmed hade man också slagit in på den väg, som skulle föra den svenska filmen till en internationellt erkänd ställning. Men denna tid var även ur ekonomiska synpunkter gynnsam för svensk filmproduktion, då de svenska stumfilmerna utan hinder av några språkgränser spreds över världen. I takt med den växande konkurrensen från den utländska filmen blev dock den svenska filmens avsättningsmöjligheter på den utländska marknaden mer och mer beskurna. Ljudfilmen försvårade av språkliga skäl ytterligare den svenska filmens internationella konkurrenskraft. Produktionen måste därför till alldeles övervägande del bygga på den inhemska visningen samt i någon mån på de nordiska grannländerna. Men även inom landet måste den svenska filmen etablera en hård kamp med den utländska produktionen, som bl. a. kunde uppvisa påkostade musik- och sångfilmer av internationell räckvidd. Denna konkurrens har otvivelaktigt varit till gagn för den inhemska produktionens konstnärliga och tekniska förkovran men har också medverkat till att avsevärt driva upp framställningskostnaderna.

Dagens läge karakteriseras av tillkännagivandet från Föreningen Sveriges filmproducenter i juli 1950, att de till föreningen anslutna filmproducenterna efter ingången av år 1951 tills vidare inte inspelar svenska långfilmer. Produktionen av kortfilm, reklamfilm och journalfilm skulle däremot med sannolikhet komma att fortgå i ungefär samma omfattning som förut.

1941 ÅRS FILMUTREDNING

Frågan om statligt stöd åt svensk filmproduktion har varit ett ofta återkommande ämne i den offentliga debatten. I riksdagen har den gång efter annan under loppet av de senaste femton åren tagits upp i motioner. Upprepade framställningar om stödåtgärder har vidare under senare tid gjorts från filmproducenternas sida med instämmande från olika av film- och biografverksamheten berörda organisationer.

I detta sammanhang finns anledning att erinra om det betänkande med förslag rörande statligt stöd åt svensk filmproduktion (SOU 1942: 36), som hösten 1942 avgavs av särskilda jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 juni 1941 tillkallade utredningsmän inom ecklesiastikdepartementet. I betänkandet framhöll utredningsmännen, att de hade funnit sig böra undersöka

möjligheterna att med statens hjälp främja tillkomsten av sådana svenska filmer, som uppfyllde vissa bestämda krav, och på denna väg stödja förefintliga strävanden att höja den svenska filmens allmänna standard. Däremot hade utredningsmännen — med hänsyn till det dåvarande läget inom filmbranschen, som karakteriserades av en på grund av kriget och dess följdverkningar försvårad import av utländsk film och en, i viss mån som konsekvens därav, starkt stegrad utveckling av den svenska filmproduktionen — inte funnit anledning att överväga förslag till åtgärder med sikte på att gynna produktionen över huvud taget av svensk film, vare sig direkt, genom ekonomiskt stöd i någon form, eller indirekt, genom åtgärder avsedda att skydda denna produktion för utländsk konkurrens. I sammanhanget uttalade emellertid utredningsmännen som sin uppfattning, att förhållanden framdeles kunde tänkas uppkomma, vilka så väsentligt försvårade den inhemska filmproduktionen eller missgynnade den svenska filmbranschen, att de nödvändiggjorde statliga motåtgärder av ett eller annat slag. Det dåvarande gynnsamma läget för svensk film kunde snabbt förändras.

Förslaget i SOU 1942: 36 tar sikte på stödjande av såväl spelfilm som kortfilm. Beträffande spelfilmen skulle ekonomisk garanti i viss omfattning och på vissa villkor beviljas till framställning av filmer, vilka befanns äga synnerligt värde ur konstnärliga och kulturella synpunkter, och särskilt sådana med nationell syftning.

Bedömningen av vilka filmer som skulle komma i åtnjutande av statligt stöd avsågs som regel ske på manuskriptstadiet genom en av Kungl. Maj:ts tillsatt statens filmnämnd. Det av staten garanterade beloppet, vilket i allmänhet tänktes få form av räntefria lån, borde inte få överskrida en tredjedel av de beräknade produktionskostnaderna. I vissa fall borde för filmer, som av olika anledningar blev särskilt dyra i framställningskostnad, det statliga stödet maximeras till visst högsta belopp.

I fråga om kortfilmen förordades dels statligt initiativ till produktion av sådana kortfilmer, som ur allmänt kulturella synpunkter kunde betecknas som värdefulla och även konstnärligt sett motsvarade höga krav, dels ekonomiskt stöd åt producent, som planerade inspelning av sådan film, genom bidrag av statsmedel till framställningskostnaden. Handhavandet av kortfilmstödet skulle åvila den nyssnämnda filmnämnden.

Kostnaderna för stödverksamheten skulle bestridas från en särskild fond, kallad filmfonden. Det årliga anslaget till fonden beräknades till 500 000 kronor, varav 400 000 kronor avsågs för spelfilmproduktionen och 75 000 kronor för kortfilmämndamål.

Förslaget avstyrktes av statskontoret och riksräkenskapsverket under åberopande av såväl det ansträngda statsfinansiella läget som principiella betänkligheter. Statskontoret kritiserade den föreslagna förhandsbedömningen av filmernas kvalitet såsom en ur olika synpunkter föga tilltalande anordning. Även statens biografbyrå underströk svårigheterna med en sådan bedömning. De i ärendet hörda branschorganisationernas inställning till förslaget

var dock positiv, bortsett från en del kritiska synpunkter med sikte på behovet av filmfackets representation i den ifrågasatta filmnämnden.

Förslaget har ej föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

1948 ÅRS NÖJESSKATTESKÄRPNING

I petitioner och uppvaktningar hos finansministern i december 1948 och våren 1950 har från filmproducenternas och biograffackets organisationer såsom ett särskilt argument för statligt stöd åt filmproduktionen framhållits den höjning av nöjesskatten för biografföreställningar, som trädde i kraft den 2 februari 1948. Den därav föranledda ökningen av biografbiljettpriserna hade orsakat en markant nedgång i publikfrekvensen och som följd därav minskad omsättning på biograferna. Denna omsättningsminskning betydde för producenterna sjunkande intäkter från filmvisningarna och hade sålunda ökat producenternas ekonomiska svårigheter. Dessa synpunkter har sedermera ofta återkommit i den offentliga diskussionen om den svenska filmproduktionens ekonomi. Det synes därför vara på sin plats att något orientera om nöjesskatteskärpningens innebörd och motivering.

Den enligt förordningen den 30 januari 1948 (nr 24) fr. o. m. den 2 februari samma år gällande ändringen i 1945 års nöjesskatteförordning för biografföreställningarnas vidkommande innebar, att skattesatserna höjdes från tidigare 15 % å bruttobiljettpris eller del av bruttobiljettpris, som inte översteg 1 krona, och 30 % i övrigt till resp. 30 och 45 %. Skattehöjningen tilläts att helt slå igenom i biljettpriserna.

Denna höjning av nöjesskatten utgjorde ett led i vissa av 1948 års riksdag beslutade skärpningar av den indirekta beskattningen i syfte att uppnå en överbalansering av budgeten för budgetåret 1948/49.

Förslag till dessa skatteskärpningar hade i första hand utarbetats inom 1947 års konsumtionsskatteberedning. Denna tillkallades av chefen för finansdepartementet den 28 november 1947 och framlade i en skrivelse den 20 december samma år sitt förslag i förevarande avseenden. I direktiven för beredningen framhöll departementschefen bl. a. följande.

En ökning av det frivilliga sparandet framstår såsom mycket angelägen, och åtgärder ha redan vidtagits för att främja en dylik utveckling. Ytterligare förslag i ämnet äro under utarbetande. Det är dock icke möjligt att arbeta endast på denna linje utan även andra medel måste övervägas. Härvid synes främst böra ifrågakomma en överbalansering av budgeten. Den överbalansering som bör eftersträvas är icke möjlig att nå endast genom en nedskärning av statens utgifter. Detta skulle nämligen förutsätta ett uppskov med folkpensionsreformen eller de nya barnbidragen, vilket icke synes kunna ifrågakomma. Det blir i stället nödvändigt att söka öka inkomsterna genom nya skatter. De skatteintäkter, som sålunda ytterligare kunna ernås, böra icke få användas för att täcka löpande statsutgifter. Skatteskärpningarna borde täcka utgifterna på kapitalbudgeten. Detta skulle innebära, att under nästa budgetår någon statlig nyupplåning icke skulle behöva ifrågakomma utan även investeringarna finansieras genom skatteintäkter.

De skatteskärpningar, som sålunda måste övervägas, torde böra avse olika slag av indirekta skatter. Beträffande denna beskattning kan jag icke förorda en beskattning av livsmedel och vissa andra oundgängliga varor. Den skärpning av konsumtionsskatterna, som framstår såsom nödvändig, bör därför i huvudsak avse endast mera oundgängliga varor. För att skatteintäkterna skola bli av erforderlig omfattning torde det vara nödvändigt, att skattehöjningarna komma att beröra ett flertal områden och vidare böra skatteskärpningarna utformas så, att de komma att beröra konsumtionen inom olika samhällsgrupper. Förslag i dessa delar borde föreläggas riksdagen vid tidigast möjliga tidpunkt.

Förslag i huvudsaklig överensstämmelse med vad som av konsumtionskatteberedningen förordats i fråga om skärpningar av den indirekta beskattningen förelades *1948 års riksdag* genom ett antal propositioner (nr 5—10 samt 215). Skärpningen av nöjesskatten för biograf-föreställningar behandlades i propositionen nr 8. Av denna framgår, att konsumtionskatteberedningen hade räknat med en viss minskning av publikfrekvensen vid biograf-föreställningarna till följd av skatteskärpningen men att skatteintäkten ändå skulle öka med ca 25 miljoner kronor, vilket belopp i sin helhet skulle inflyta till statsverket.

1948 års riksdag godtog i anslutning till bevillningsutskottets betänkanden departementschefens uttalande (i prop. nr 5, s. 18), att skatteskärpningarna var av tillfällig natur och att frågan om deras fortbestånd med hänsyn därtill borde prövas av 1949 års riksdag.

I propositionen nr 24 till *1949 års riksdag* förordade emellertid Kungl. Maj:t, att de vid 1948 års riksdag beslutade skattehöjningarna — med undantag för totalisatormedlen — skulle oförändrade bestå under budgetåret 1949/50. 1949 års bevillningsutskott tillstyrkte i sitt av riksdagen godkända betänkande nr 38 Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet fann därvid anledning erinra om de ifrågasättande skärpningarnas tillfälliga natur och deras syfte att bidra till överbalansering av budgeten samt förutsatte, att även 1950 års riksdag skulle beredas tillfälle att ta ställning till frågan om den skärpta beskattningens fortbestånd. Samtidigt hänvisades i utskottsbetänkandet till att det i direktiven för den våren 1949 tillkallade 1949 års skatteutredning bl. a. hade anförts, att utredningen hade att ta ståndpunkt till frågan om avvecklingen av de extraordinära konsumtionsskatterna.

Den 10 december 1949 avlämnade *1949 års skatteutredning* till chefen för finansdepartementet en promemoria i nämnda fråga. Av promemorian framgår (jfr prop. nr 237/1950, s. 18 ff.), att en sänkning av de direkta skatterna, såväl kommunala som statliga, enligt utredningens mening var ett intresse, som borde gå före önskemålet om att helt avveckla de extraordinära konsumtionsskatterna. Ett villkorslöst återförande av den indirekta beskattningen till dess läge före år 1948 tedde sig i det dåvarande läget mindre nödvändigt än tidigare. Detta gällde dock icke samtliga de extraordinära konsumtionsskatterna. En avvägning av detta slag utslöt icke ett partiellt avskaffande av dem. Beträffande vissa av dem kunde behovet av en återgång helt eller delvis till förhållandena före år 1948 te sig så starkt, att det måste givas före-

träde. I detta hänseende hade utredningen funnit sig böra draga en skiljelinje mellan sådana extraordinära konsumtionsskatter, som i stor utsträckning träffade en *oumbärlig* konsumtion och sådana, som drabbade en *mera umbärlig*.

Till den förstnämnda gruppen hänförde skatteutredningen tilläggsskatterna på bensin och brännolja samt pappersskatten. Dessa skatter föreslogs böra avvecklas, tilläggsskatterna på bensin i samband med en höjning av de ordinarie skatterna på bensin och brännolja.

Till den sistnämnda gruppen åter hänfördes de extraordinära konsumtionsskatterna på spritdrycker, vin, maltdrycker, läskedrycker, tobak, biografföreställningar (nöjesskatt), choklad- och konfityrvaror samt vissa kemisk-tekniska preparat (varuskatt) ävensom totalisator-, tips- och lotterimedel. Dessa skatter borde — såsom träffande en icke *oumbärlig* konsumtion — bibehållas oförändrade. De för utredningen tillgängliga uppgifterna om influtna skattebe-
lopp m. m. hade inte synts ge skäl för annat ställningstagande.

I den 1950 års riksdag förelagda propositionen nr 237 angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1950/51, m. m. — i vars recit skatteutredningens uttalanden återgivits — uttalade chefen för finansdepartementet, att det dåvarande budgetläget icke möjliggjorde några skattesänkningar utöver dels en i propositionen förordad ändring av de ordinarie bensin- och brännoljeskatterna i förening med avvecklandet av tilläggsskatterna på motsvarande drivmedel, dels det i en tidigare proposition (nr 193/1950) förordade upphävandet av pappersbeskattningen. I propositionen föreslogs även, att giltighetstiden för extrabeskattningen av spritdrycker — som i motsats till de övriga extra konsumtionsskatterna var tidsbegränsad — skulle förlängas för ytterligare ett år. — På hemställan av bevillningsutskottet biföll riksdagen Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag samt förklarade sig inte ha något att erinra emot ett bibehållande av skärpningarna i den indirekta beskattningen m. m., i den mån desamma avsåg beskattningen av vin, maltdrycker, läskedrycker och tobaksvaror, nöjesskatten, varuskatten och statsverkets andel i totalisator-, tips- och lotterimedel (riksdagens skrivelse nr 195/1950).

UTREDNINGSUPPDRAGET

Vid 1949 års riksdag väcktes två motioner I: 217 och II: 271 med förslag till åtgärder i syfte att stödja den svenska filmproduktionen. I *motionen I: 217* hemställdes, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning rörande möjligheten att åstadkomma en sänkning av nöjesskatten för biografföreställningar samt att Kungl. Maj:t snarast möjligt skulle förelägga riksdagen förslag i ärendet. *Motionen II: 271* utmynnade i ett yrkande om ett riksdagsbeslut av innebörd, att 20 % av de skattebelopp, som influtit vid visning av svensk film, skulle på lämpligt sätt direkt och omedelbart tillföras vederbörande svenska producent.

I sitt betänkande nr 41 yttrade 1949 års bevillningsutskott — såvitt angår de båda nämnda motionerna — bl. a. följande.

Den åsikten torde numera vara allmänt omfattad, att filmen är en viktig kulturfaktor i det svenska samhället; filmen har uppenbarligen erhållit stor betydelse icke endast såsom förströelse utan även på annat sätt t. ex. inom undervisningen. Det torde vara ett allmänt intresse att lämplig och högklassig film kan utnyttjas såsom underhållningsfilm och att tillgång till svensk film av hög kvalitet icke saknas.

På sätt framhållits i förenämnda motioner synes den svenska filmproduktionen för närvarande befinna sig i ett svårt läge, beroende på avsevärt minskade intäkter. De närmare anledningarna härtill har utskottet icke någon möjlighet att bedöma, dock torde det vara möjligt att den vid 1948 års riksdag genomförda skärpningen av nöjesskatten för biografställningar i sin mån bidragit till sagda inkomstminskning.

Utskottet vill erinra om att utskottet i sitt förut denna dag avgivna betänkande nr 38 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen angående omsättnings- och utskänningsskatt å spritdrycker m. m. tillstyrkt, att de vid 1948 års riksdag beslutade skärpningarna av vissa indirekta skatter — däribland nöjesskatten för biografställningar — skulle i huvudsak oförändrade kvarstå under nästföljande budgetår. Då denna skärpta indirekta beskattning av biografställningar, enligt vad utskottet i samma betänkande framhållit, är av tillfällig natur, är det icke uteslutet att den svenska filmproduktionens aktuella problem kunna i viss utsträckning lösas genom en återgång till den skattesats som gällde före februari 1948.

Med hänsyn till vad i det föregående anförts är det dock enligt utskottets mening önskvärt att frågan om statligt stöd åt svensk filmproduktion närmare överväges. Vilka åtgärder som i sådant hänseende böra ifrågakomma kan utskottet icke utan närmare undersökning yttra sig över. Utskottet förordar därför, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att en utredning verkställs i fråga om möjligheterna att bereda statligt stöd åt svensk filmproduktion.

1949 års riksdag, som godkände bevillningsutskottets betänkande, hemställde i skrivelse den 18 maj 1949 (nr 254), att Kungl. Maj:t ville, såvitt nu är i fråga, verkställa utredning beträffande de i förenämnda båda motioner berörda spörsmålen samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Riksdagsskrivelsen anmäldes i *konseljen den 28 april 1950* av chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, efter gemensam beredning med chefen för eklelesiastikdepartementet. Såsom *direktiv* för den därvid beslutade utredningen anförde statsrådet Sköld i huvudsak följande.

Den av 1949 års riksdag begärda utredningen torde nu böra verkställas. Den första fråga, som därvid bör bli föremål för undersökning, är huruvida det aktuella produktions- och kostnadsläget är sådant att statliga stödåtgärder överhuvud kunna anses påkallade. Vid jakande svar på denna fråga bör vidare provas, i vilken form ett eventuellt stöd åt den svenska filmproduktionen bör lämnas.

För egen del anser jag det angeläget, att man såvitt möjligt söker undvika de olägenheter och svårigheter, som ofrånkomligen äro förenade med en anordning, enligt vilken stöd beredes allenast åt produktionen av såsom högklassig ansedd film. Detta skulle kunna ske om eventuella stödåtgärder komme att avse all svensk filmproduktion. Därest denna princip godtages — och man alltså avvisar tanken att göra stödåtgärderna beroende av en kvalitetsbedömning av filmerna — kan stöd åt den svenska filmproduktionen knappast ifrågakomma i annan form än såsom restitution av viss del av den nöjesskatt, som influtit vid visning av filmerna i fråga. Frågan om storleken av den andel av nöjesskatten, som sålunda

skulle restitueras till vederbörande producent, kan självfallet icke besvaras utan en närmare utredning.

Därest statliga stödåtgärder överhuvud finnas böra ifrågakomma, torde utredningen i första hand böra avse en närmare undersökning av möjligheterna att lösa frågan enligt den nyss skisserade linjen. Även andra möjligheter till lösning av frågan torde emellertid böra prövas, i den mån anledning därtill anses förefinnas. Vid prövningen av de hithörande spörsmålen torde bl. a. böra beaktas de åtgärder, som vidtagits i våra grannländer i syfte att stödja inhemsk filmproduktion.

UTREDNINGSSARBETETS BEDRIVANDE

Utredningen höll sitt konstituerande sammanträde den 15 juni 1950.

Rörande olika förhållanden inom film- och biografbranschen har sekreteraren under utredningsarbetets gång samlat fakta och upplysningar genom studium av facktidskrifter och gjorda utredningar samt i kontakt med företrädare för skilda branschintressen. En av sekreteraren gjord sammanställning på grundval av det insamlade materialet har fogats såsom *Bilaga 1* till betänkandet. Sekreteraren svarar själv för riktigheten av de i bilagan lämnade uppgifterna.

Utredningen har låtit verkställa en undersökning rörande de statliga åtgärder, som vidtagits i Danmark, Norge och Finland samt i England och Frankrike i syfte att stödja den inhemska filmproduktionen. Denna undersökning har utförts av föreståndaren för Filmhistoriska samlingarna vid Tekniska museet, arkivarien Einar Lauritzen i samarbete med fil. kand. Kurt Linder. Resultatet redovisas såsom *Bilaga 2* till detta betänkande. Författarna svarar själva för innehållet i bilagan.

Övriga i enlighet med utredningens beslut företagna specialundersökningar redovisas i Kapitel 2 av detta betänkande.

För att erhålla närmare kännedom om olika med filmproduktionens nuvarande situation sammanhängande problem har utredningen överlagt med representanter för följande organisationer och sammanslutningar inom eller med intresseanknytningar till film- och biografbranschen, nämligen Föreningen Sveriges filmproducenter, Svenska industritjänstemannaförbundet, Svenska teaterförbundets fackorganisation, Stockholms film- och teaterarbetareförening, Sveriges biografägareförbund, Folkets husföreningarnas riksorganisation och Ordenshusens riksförening.

Vid utredningens överväganden om en filmhyreskatt har utredningen konfererat med vice riksbankschefen, f. d. statssekreteraren Mats Lemne, byråchefen i finansdepartementet, hovrättsrådet Henning Nitelius och extra förste sekreteraren i utrikesdepartementet Lennart Finnmark.

Vidare har samråd skett med ordföranden för 1949 års filmgranskningskommitté i frågor av gemensamt intresse för de båda utredningarna ävensom med t. f. chefen för statens biografbyrå, med. lic. Gunnar Klackenbergsberg.

Slutligen må nämnas, att utredningen har företagit studiebesök på AB Svensk Filmindustri och AB Europa Films ateljéanläggningar samt vid besök på Svensk Filmindustris filmuthyrningsavdelning och filmlager studerat bolagets filmexploatering.

KAPITEL 2

UNDERSÖKNINGAR OM DEN SVENSKA FILMPRODUKTIONENS EKONOMI M. M.

I det efterföljande kapitlet redovisar utredningen de undersökningar om den svenska filmproduktionens ekonomi m. m., som stått till utredningens förfogande eller införskaffats och på vilkas resultat utredningen huvudsakligen grundar sin ståndpunkt till den i utredningsdirektiven uppställda frågan, »huruvida det aktuella produktions- och kostnadsläget är sådant att statliga stödåtgärder överhuvud kunna anses påkallade» till förmån för svensk filmproduktion.

FÖRETAGSEKONOMISKA FORSKNINGSPRODUKTENS M. FL. UNDERSÖKNINGAR.

I januari 1950 har Affärssekonomiska Forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm — vilket senare under året ändrat sitt namn till Företagsökonomiska Forskningsinstitutet (FFI) — i publikationen »Den svenska filmproduktionens ekonomi» (institutets meddelande nr 30, Stockholm 1950, stencilerat) framlagt resultaten av en på uppdrag av Föreningen Sveriges filmproducenter utförd jämförande undersökning av kostnader och intäkter för svensk film under de båda spelåren 1941/42 och 1947/48. Denna undersökning, som inom FFI verkställdes av amanuensen Sture Gustafsson, har sedermera på initiativ av producentföreningen kompletterats med liknande undersökningar beträffande dels kostnader och intäkter under spelåret 1948/49 och dels kostnader under spelåret 1949/50 (verkställda av resp. Gustafsson och amanuensen vid FFI Knut Redlund). Dessa kompletterande undersökningar har dock inte utförts i FFI:s regi, och deras resultat har inte offentliggjorts.

I det följande lämnas en koncentrerad redogörelse för undersökningarnas uppläggning och huvudresultat. I redogörelsen har de ursprungliga siffrorna på vissa punkter justerats som följd av att ytterligare material ställts till utredningens förfogande. Uppläggningsvis må nämnas, att FFI har karaktären av ett fristående forskningsinstitut, oberoende av ekonomiska och politiska gruppintressen, och att detsamma enligt den av Handelshögskolans direktions fastställda instruktionen har till uppgift att »genom insamling, bearbetning och publicering av ekonomiska data bidra till utredande av teoretiska och praktiska problem inom företagsekonomiens olika områden».

Undersökningarnas uppläggning.

Undersökningarna bygger på uppgifter om kostnader och intäkter för de under resp. spelår (tiden 1 juli ett år—30 juni följande år) premiärsatta filmerna, vilka uppgifter av de nämnda utredningsmännen införskaffats från

producentföretagen. Av olika anledningar har — utom för 1948/49 med 28 filmer — uppgifter om samtliga filmer under undersökningsperioderna inte stått till buds; för 1941/42 avser uppgifterna sålunda 33 filmer av totalt 36, för 1947/48 37 av 38 och för 1949/50 (endast kostnadsuppgifter) 29 av 34.¹ För vissa av de redovisade filmerna har kostnadsuppgifterna dock inte varit så specificerade, att de kunnat utnyttjas för en analys av kostnadernas fördelning på olika kostnadsslag.

Undersökningarna är — enligt de för dem meddelade direktiven — i så måtto ofullständiga, att de inte omfattar filmproduktionens *samtliga* kostnader och intäkter; de har nämligen närmast åsyftat att ge en bild av *förändringarna* i produktionens ekonomi. I totalkostnaderna för en spelfilm har sålunda väl inräknats med själva filmens produktion sammanhängande kostnader (manuskriptkostnader, löner til' agerande och inspelande personal, ateljéhyra, musikkostnader etc.) ävensom vissa distributionskostnader, som direkt kan hänföras till filmen i fråga, t. ex. reklamkostnader och kostnader för filmkopior. Däremot har *inte* inräknats de distributionskostnader, som har med själva uthyrningsverksamheten att göra, och inte heller sådana allmänna produktionskostnader som kostnader för den administrativa ledningen och kontorspersonalen, kostnader för outnyttjade manuskript etc. Anledningen därtill är att dessa kostnader inte kan fördelas på olika filmer efter orsakologiska grunder. Intäktsuppgifterna å sin sida omfattar *inte* dels exportintäkter och dels sådana intäkter på den svenska marknaden, som influtit efter utgången av mars året efter premiäråret (alltså efter 31 mars 1943 beträffande 1941/42 års filmer osv.). Intäktsuppgifterna har vidare minskats med belopp, som har antagits genomsnittligt svara mot de icke medtagna distributionskostnaderna. Undersökningarna besvarar således, enligt publikationen »Den svenska filmproduktionens ekonomi», inte definitivt »frågan, i vad mån en spelfilm under någondera perioden i genomsnitt gick med 'vinst' eller 'förlust' absolut sett, eller i vad mån de individuella filmbolagens verksamhet lämnat ett positivt eller negativt resultat under de båda spelåren». I den nämnda publikationen erinras likaledes om att det inte åsyftats att närmare undersöka, om filmproduktionens kostnader i och för sig är höga; frågor sådana som huruvida planläggningen av en film är rationellt genomförd, huruvida de använda arbetsmetoderna är effektiva eller huruvida organisationsförhållandena i övrigt inom de filmproducerande företagen är tillfredsställande har alltså inte diskuterats.

Kostnadernas utveckling.

Genomsnittskostnaden (aritmetiska mediet) för de undersökta filmerna är 1941/42 266 000 kronor, 1947/48 317 000 kronor, 1948/49 347 000 kronor och

¹ Den bristande överensstämmelsen med de i *Bilaga 1* (sid. 61) lämnade uppgifterna om antalet svenska filmer under spelåren 1947/48, 1948/49 och 1949/50 torde bero på skiljaktiga utgångspunkter i fråga om premiärdata; i *Bilaga 1* har filmernas premiär i Stockholm varit normerande för deras hänförande till ett visst spelår.

Kostnadslag	Genomsnittskostnad (aritmetiskt medium)								1947/48 — 1949/50 i jämförelse med 1941/42 (1941/42 = 10100)		
	1941/42		1947/48		1948/49		1949/50		1947/48	1948/49	1949/50
	i kr.	i % av to- talkostn.	i kr.	i % av to- talkostn.	i kr.	i % av to- talkostn.	i kr.	i % av to- talkostn.			
Manuskript	15 800	5.7	18 500	5.5	19 100	5.5	21 000	6.2	117	121	1133
Regipersonal ...	21 400	7.8	29 300	8.7	27 100	7.8	27 100	8.0	137	127	1127
Skådespelare och statister	48 900	17.7	62 500	18.7	66 200	19.1	56 800	16.7	128	135	1116
Teknisk personal etc.	15 200	5.5	21 800	6.5	21 600	6.2	20 600	6.1	143	142	1136
Hantverkare och scenarbetare ...	27 500	10.0	33 500	10.0	33 000	9.5	34 900	10.3	122	120	1127
Ateljé	46 900	17.0	50 100	15.0	49 900	14.4	54 000	15.9	107	106	1115
Rekvisita	10 200	3.7	12 800	3.8	9 900	2.9	12 500	3.7	125	97	1123
Resor och transporter ...	9 000	3.3	12 800	3.8	21 000	6.1	19 300	5.7	142	233	2214
Musik	9 000	3.3	11 500	3.4	13 100	3.8	9 600	2.8	128	146	1107
Råfilm och labo- ratorium	27 100	9.8	30 400	9.1	32 400	9.3	35 100	10.3	112	120	1130
Filmkopior	21 700	7.9	21 000	6.3	22 100	6.4	24 100	7.1	97	102	1111
Reklam	14 200	5.2	18 400	5.5	18 100	5.2	16 300	4.8	130	127	1115
Diverse	5 500	2.0	8 500	2.6	7 600	2.2	3 200	0.9	155	138	58
Fyllnadspro- gram*	3 000	1.1	3 800	1.1	5 600	1.6	5 100	1.5	127	187	1170
(Fyllnadspro- gram)	(9 000)		(10 300)		(8 800)		(7 700)		(114)	(98)	(86)
Totalt	275 400	100.0	334 900	100.0	346 700	100.0	339 600	100.0	122	126	1123

* Kostnader för fyllnadsprogram har för de fyra spelaren redovisats för endast resp. 7, 8, 16 och 16 filmer. De inom parentes angivna siffrorna avser aritmetiska medierna för dessa filmer, medan siffrorna utan parentes är uträknade som genomsnitt för samtliga resp. 21, 21, 25 och 24 filmer.

1949/50 344 000 kronor. Uttryckt i relativa tal och med kostnaden för 1941/42 satt till 100 är kostnaden för 1947/48 119, för 1948/49 130 och för 1949/50 1129.

Tar man medianen i stället för aritmetiska mediet¹ som uttryck för genomsnittet blir serien 256 000, 314 000, 324 000 och 330 000 (i relativa tal resp. 100, 123, 127 och 129).

Filmernas fördelning på olika kostnadsklasser framgår av följande tabell.

Kostnadsklass (i tusental kr)	A n t a l f i l m e r			
	1941/42	1947/48	1948/49	1949/50
100—200	4	—	—	—
200—300	23	14	8	10
300—400	4	20	11	14
400—500	1	3	9	4
500—600	1	—	—	—
600—700	—	—	—	1
Summa	33	37	28	29

¹ Aritmetiska mediet är lika med summan av de enskilda enheternas värden dividerat med antalet enheter. Medianen är lika med värdet för den mellersta enheten i en serie, där enheterna är ordnade i storleksföljd.

De olika kostnadsslagens utveckling har varit föga enhetlig, något som framgår av den detaljanalys i detta avseende, som ingått i undersökningarna. Materialet för denna har dock varit mer begränsat än för undersökningarna i stort, sålunda för 1941/42 21 filmer, för 1947/48 likaledes 21 filmer, för 1948/49 25 filmer och för 1949/50 24 filmer.

Utvecklingen från 1941/42 till 1949/50 belyses i den överst på s. 16 intagna uppställningen.

Att genomsnittet för totalkostnaderna skiljer sig från de i uppställningen angivna har samband med att antalet filmer där är mindre.

Vid den första undersökningen — avseende utvecklingen från 1941/42 till 1947/48 — har utredningsmannen sökt klarlägga, hur olika faktorer samverkat till den konstaterade kostnadsstegringen. Han har därvid, med reservation för osäkerheten i beräkningarna, kommit till det resultatet, att pris- och lönehöjningar orsakat bortåt två tredjedelar av denna kostnadsstegring, under det att den återstående stegringen i huvudsak skulle finna sin förklaring i att fler eller mera högklassiga produktionsfaktorer använts vid inspelningarna.

Intäkternas utveckling.

Genomsnittsintäkten per film visar följande utveckling: 1941/42 277 000 kronor, 1947/48 249 000 kronor och 1948/49 268 000 kronor (i relativa tal resp. 100, 90 och 97).

Motsvarande mediansiffror är 260 000, 233 000 och 240 000 (i relativa tal 100, 90 och 92).

Nedanstående tabell upptar fördelningen på intäktsklasser.

Intäktsklass (i tusental kr.)	A n t a l f i l m e r		
	1941/42	1947/48	1948/49
0—100	—	2	3
100—200	8	12	5
200—300	13	13	9
300—400	8	8	6
400—500	3	1	4
500—600	1	1	—
600—700	—	—	1
Summa	33	37	28

Jämförelse mellan kostnadernas och intäkternas utveckling.

Med utgångspunkt från de kostnads- och intäktsbegrepp, som använts vid undersökningarna, har 19 av de 33 undersökta filmerna från 1941/42 gett överskott, medan motsvarande siffra för 1947/48 är 7 av 37 och för 1948/49 8 av 28. Beloppsmässigt har 1941/42 års filmer resulterat i ett genomsnittsoverskott på 12 000 kronor, 1947/48 och 1948/49 års däremot i underskott på resp. 68 000 och 79 000 kronor (med medianmått + 10 000, — 104 000 och — 94 000).

Liksom i andra sammanhang betonas det, att dessa sifferuppgifter, som en följd av den begränsade ramen för undersökningarna, inte får uppfattas som exakta uttryck för det ekonomiska utfallet av filmbolagens produktionsverksamhet.

I tabellform fördelar sig de undersökta filmernas resultat som följer.

Resultatklass (i tusental kr.)	A n t a l f i l m o r		
	1941/42	1947/48	1948/49
— 400— — 300	—	—	1
— 300— — 200	—	2	3
— 200— — 100	2	17	9
— 100—0	12	11	7
0—100	15	4	6
100—200	2	2	2
200—300	1	1	—
300—400	1	—	—
Summa	33	37	28

KONTROLLUNDERSÖKNING RÖRANDE FILMPRODUKTIONENS EKONOMISKA FÖRHÅLLANDEN

På uppdrag av utredningen — sedan vederbörande filmägares medgivande inhämtats — har Dahlgrens Revisionsbyrå AB i Stockholm granskat kostnader och intäkter för elva av utredningen utvalda svenska filmer med premiär under tiden 1 juli 1947—31 december 1948. Urvalet av filmer har gjorts så, att olika producenter, regissörer och filmgenrer skulle bli företrädda. Granskningen har närmast äsyftat *dels* att på basis av ett detaljgranskat siffermaterial verkställa en stickprovskontroll av och en jämförelse med de i närmast föregående avsnitt refererade utredningarna om filmproduktionens ekonomi och *dels* att ge underlag för uppskattning av de kostnads- och intäktsmoment, som fallit utom ramen för de nämnda utredningarna.

För granskningen har revisionsbyrån tagit del av producentföretagens räkenskaper för de berörda filmerna. I stor utsträckning har dessa räkenskaper detaljgranskats med utgångspunkt från tillgängligt primärmaterial i form av fakturor, kontrakt etc. Företagens räkenskaper i deras helhet har därutöver i någon mån kunnat utnyttjas. Revisionsbyrån har konstaterat, att de undersökta företagens räkenskaper som helhet gett ett gott intryck, att välutvecklade kontoplaner som regel använts och att vid granskningen inte påträffats något fall, då produktionen av en film i vilseledande syfte påförts kostnader, som inte ägt samband med denna produktion.

Rörande granskningsresultaten skall här anföras följande.

I fråga om sju av de elva undersökta filmerna har kostnads- och intäktsiffror jämförts med motsvarande uppgifter enligt den av FFI (=AEF) gjorda utredningen för 1947/48. I flertalet fall har därvid de jämförda uppgifterna visat sig stämma i huvudsak överens. I intet fall har i nämnvärd mån FFI:s kostnadssiffror överstigit eller dess intäktsiffror understigit de

nu konstaterade. Sammanfattningsvis har revisionsbyrån framhållit, att granskningsresultaten synts »i allt väsentligt bekräfta riktigheten av den bild, som i AEF:s utredning tecknats över den svenska filmproduktionens ekonomiska läge» och att vissa vid bearbetningen av primärmaterialet uppkomna differenser inte synts »vara av den art och storleksordning, att de förrycka de slutsatser som dragits».

Vad angår exportintäkter och intäkter efter utgången av mars året efter premiäråret — de intäkter alltså, som inte medtagits i de tidigare utredningarna — har de förra i fråga om de elva undersökta filmerna utgjort i genomsnitt (aritmetiskt medium) 2,8 % av intäkterna på den svenska marknaden och de senare av revisionsbyrån betecknats som mycket små.

Revisionsbyrån har vidare sökt ange arten och storleksordningen av de produktionskostnader, som avsiktligt inte beaktats vid de tidigare utredningarna. Till dessa har sålunda befunnits höra bl. a. förluster på filmdistributionen, förluster på icke använda manuskript, förluster på helårsengagerade skådespelare m. fl. kostnader för administration av produktionen, räntekostnader samt förluster på ateljéverksamhet. Beträffande deras storlek — som angetts väsentligt växla för olika filmer och företag — har det uttalats, att »knappast i något fall torde de sammanlagt motsvara mindre än 10 % av den redovisade produktionskostnaden».

UNDERSÖKNING AV SVENSK OCH UTLÄNSK FILMS MARKNADS- FÖRHÅLLANDEN

För att vinna kännedom om hur biljettintäkterna (efter avdrag av nöjes-skatten) på landets biografer har fördelat sig mellan svenska och utländska långfilmprogram under de senaste spelen avlät utredningen i september 1950 efter samråd med Sveriges biografägareförbund, Sveriges Folkbiografer AB och Ordenshusens riksförening samt med dessa organisationers direkta medverkan en rundskrivelse till landets samtliga biografägare med anhållan om uppgifter enligt särskilt formulär.

De inkomna svaren har på utredningens uppdrag statistiskt bearbetats av Dahlgrens Revisionsbyrå AB. Bearbetningen har omfattat uppgifter från ca 770 biografer. I enlighet med de för bearbetningen lämnade direktiven har en uppdelning gjorts av materialet med hänsyn till biografernas belägenhet inom orter av olika befolkningstäthet. Vidare har uppgifterna från biografer, som samverkar med Sveriges Folkbiografer AB och Ordenshusens riksförening, gjorts till föremål för särskild analys.

I efterföljande tablå har representativiteten av det bearbetade materialet beräknats genom att antalet uppgiftsrepresenterade biografer inom olika tätortskategorier ställts i relation till totalantalet biografer inom varje kategori. De i sistnämnda avseende redovisade siffrorna hänför sig till förhållandena den 1 januari 1949.

Kategori	Totalt antal biografier	Antal biografier som lämnat upp-gifter	Representativitet i procent
Hela landet	2 484	770	31
Stockholm	103	76	74
Göteborg	35	23	66
Malmö	18	14	78
Övriga städer och köpingar	525	300	57
Municipalsamhällen	196	52	27
Övriga orter	1 603	305	19
Biografier samverkande med Sveriges Folkbiografier AB och Ordenshusens riksförening	740	256	35

Rörande bearbetningens resultat må här återgivas följande.

Biljettintäkternas utveckling (i 1 000-tal kronor) illustreras i nedanstående tabeller (pr. = program).

Spelår	Totalt		
	Sv. pr.	Utl. pr.	S:a
1947/48	19 274	37 258	56 532
1948/49	16 715	37 167	53 882
1949/50	17 382	37 266	54 648

Spelår	Stockholm			Göteborg			Malmö		
	Sv. pr.	Utl. pr.	S:a	Sv. pr.	Utl. pr.	S:a	Sv. pr.	Utl. pr.	S:a
1947/48	4 504	12 683	17 187	1 683	3 456	5 139	866	2 239	3 105
1948/49	3 705	12 143	15 848	1 355	3 627	4 982	805	2 139	2 944
1949/50	4 238	11 611	15 849	1 373	3 627	5 000	715	2 176	2 891

Spelår	Övriga städer och köpingar			Municipalsamhällen			Övriga orter		
	Sv. pr.	Utl. pr.	S:a	Sv. pr.	Utl. pr.	S:a	Sv. pr.	Utl. pr.	S:a
1947/48	10 252	16 498	26 750	510	659	1 169	1 459	1 723	3 182
1948/49	9 112	16 874	25 986	466	659	1 125	1 272	1 725	2 997
1949/50	9 233	17 461	26 694	482	657	1 139	1 341	1 734	3 075

Genomsnittet av de tabellariskt redovisade totalintäkterna är ca 55 miljoner kronor, vilket utgör mer än $\frac{2}{3}$ av den nuvarande årsomsättningen, nöjesskatten avräknad, på landets samtliga biografier.

Totalt sett visar siffrorna för spelåret 1948/49 en nedgång med 4,7 % i förhållande till spelåret 1947/48, under vars senare hälft nöjesskatteskärpningen trädde i kraft (den 2 februari 1948). Spelåret 1949/50 visar däremot en viss tendens till återhämtning; intäkterna under detta år ligger 3,3 % under omsättningssiffran för 1947/48.

Nedgången från 1947/48 till 1948/49 är mest markant i Stockholm (7,8 %). 1949/50 visar där ingen förändring. Inom gruppen »övriga städer och köpingar» är återhämtningen så gott som fullständig och även inom de övriga orterna utanför storstadskretsen synes intäkterna vara på god väg att nå kontakt med 1947/48 års siffor.

Utvecklingen av biljettintäkterna för biografier samverkande med Sveriges Folkbiografier AB och Ordenshusens riksförening samt svensk films andel i dessa intäkter framgår av nedanstående sammanställning.

Spelår	Summa biljettintäkter	Svensk films andel
1947/48	4 162 000 kr.	41 %
1948/49	3 887 000 »	39 »
1949/50	4 011 000 »	40 »

Relationen mellan visningen av svensk och utländsk film belyses av följande tablåer, som anger den svenska filmens andel i de förut redovisade biljettintäkterna, dels för hela landet, dels för de olika ortskategorierna.

Spelår	Hela landet
1947/48	34 %
1948/49	31 »
1949/50	32 »

Spelår	Stockholm	Göteborg	Malmö
1947/48	26 %	33 %	28 %
1948/49	23 »	27 »	27 »
1949/50	27 »	28 »	25 »

Spelår	Övriga städer och köpingar	Municipal-samhällen	Övriga orter
1947/48	38 %	44 %	46 %
1948/49	35 »	41 »	42 »
1949/50	35 »	42 »	44 »

Såsom av *Bilaga 1* (s. 61) framgår, var antalet premiärsatta svenska filmer under de förevarande tre spelåren resp. 41, 31 och 32.

Nedgången i antalet filmer från spelåret 1947/48 till 1949/50 utgör sålunda ca 22 %, medan intäkterna från svensk film har sjunkit med ca 10 %.

KAPITEL 3

UTREDNINGENS UTTALANDEN OCH FÖRSLAG

De i det föregående kapitlet refererade undersökningarna utvisar, att den svenska filmproduktionen som helhet betraktad fått vidkännas betydande förluster under de senaste åren. De gynnsamma ekonomiska förutsättningarna för den svenska filmen under tiden för andra världskriget har till följd av olika samverkande omständigheter förbytt i en krissituation.

De enligt utredningens mening väsentligaste faktorerna i denna utveckling har varit följande.

1. Produktionskostnaderna har väsentligt ökat under 1940-talet till följd av den allmänna uppgången av pris- och lönenivån.

2. Biografernas biljettpriser har till följd av priskontroll och skärpt nöjesbeskattning för biografföreställningar inte kunnat höjas till en mot produktionskostnadernas stegring svarande nivå.

3. Genom återgången till normala förhållanden på den internationella filmmarknaden skärptes konkurrensen från den utländska filmen, delvis av den anledningen att publiken under krigsåren i viss mån blivit »undernörd» med sådan film.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden kan det vara ägnat att förvåna, att produktionsverksamheten kunnat fortsätta så länge och i så pass stor omfattning som faktiskt har skett.

Förklaringen ligger i väsentlig mån däri, att de stora produktionsföretagen antingen är ägare till eller nära lierade med företag som driver biografirörelse. I sin egenskap av biografägare har dessa företag måst räkna med publikens krav på att få se svensk film. De har därför funnit det välbetänkt att använda en del av vinsterna från biografvisningen till att täcka förlusterna på produktionen.

Andra faktorer har även spelat in. Under en mångårig verksamhet har de stora producentföretagen uppbyggt en betydande organisatorisk, personell och teknisk apparat kring inspelningsverksamheten. Det är naturligt, att man i det längsta sökt hålla denna apparat vid makt, både av hänsyn till de betydande kapital som nedlagts i ateljéer m. m. och till den stora staben av fast adjungerad konstnärlig, teknisk och administrativ personal. Till det sagda bör läggas — och detta gäller inte minst de smärre eller sporadiskt uppträdande producenterna — filmbranschens spekulativa karaktär, något som har sin grund i den irrationella faktor som publiken och publiksmaken utgör.

Bekant är att flera filmproducenter, som saknat stödet av egen biografirörelse, till följd av de nuvarande ekonomiska svårigheterna tvingats upphöra med sin verksamhet. Sitt mest observerade uttryck har den svenska film-

krisen fått genom Föreningen Sveriges filmproducenters sommaren 1950 tillkännagivna och den 1 januari 1951 ikraftträdde beslut att upphöra med inspelningen av svensk långfilm tills vidare. Beslutet inbegriper, på något undantag när, samtliga producenter av svensk långfilm. Vad som efter sistnämnda datum kommer att produceras begränsar sig enligt vad som i detta sammanhang meddelats till de kortare filmtyperna av reklam-, nyhets- eller dokumentärkaraktär.

Beslutet om detta s. k. filmstopp kan visserligen inte hindra företagare utanför producentföreningens krets att också i fortsättningen inspela film. Men med hänsyn till de ytterst begränsade ateljéutrymmen och tekniska resurser, som för sådant ändamål kommer att stå till förfogande, samt i betraktande av det avsevärda inflytande över biografbranschen, som de till producentföreningen anslutna storföretagen besitter, är det knappast sannolikt, att en sådan inspelningsverksamhet kan få någon nämnvärd omfattning.

Filmstoppet betyder inte, att den svenska filmen omedelbart försviner från biografdukarna i landet. Enligt vad som uppgetts för utredningen föreligger som resultat av filminspelningsverksamheten under år 1950 ett trettiofemtal filmer. I ljuset av vad som sagts rörande det hittillsvarande ekonomiskt negativa utfallet av filmproduktionen kan denna siffra synas anmärkningsvärt hög. Att de stora biografägande företagen — som framställt flertalet av dessa filmer — har velat gardera biografverksamheten och infria gjorda leveransåtaganden före filmstoppets inträdande, utgör enligt utredningens mening en av förklaringsgrunderna. En annan förklaring är att man med produktionsinställelsen för ögonen har sökt rädda så mycket som möjligt av det i produktionsapparaten investerade kapitalet — i ateljéanläggningar, personal, manuskript, kontrakt med regissörer och skådespelare etc. — och därvid föredragit att gripa möjligheten att förbyta en säker förlust i en osäker vinst eller i varje fall en minskad förlust.

Tydligt är alltså, att biografernas behov av svensk film är tillgodosett för ett eller halvtannat års tid efter den 1 januari 1951. Frågan är, hur biografrelsen skall reagera, därest efter denna tid ingen svensk nyinspelning längre finns att tillgå och om man kan räkna med att man från det hållet kommer att föranstalta om en återupptagen produktion, oavsett eventuella stödåtgärder. Man måste dock därvid ta i betraktande, att en längre tids produktionsinställelse innebär, att producenterna har fått sina möjligheter att återgå till en tidigare ordning beskurna. Vissa grupper av personalen har skingrats och måste ersättas med nya krafter med mindre erfarenhet, medan under tiden den utländska filmen har stärkt sina kontraktspositioner bland biografägarna. Teknisk och konstnärlig standardsänkning och skärpt konkurrens från den utländska filmen är sålunda några av de perspektiv, som måste hållas i sikte, när man tar ställning till vad som kan och bör göras för den svenska filmens framtid.

Utredningen hävdar, att uppehållandet av en svensk spelfilmproduktion

inte får ses som något isolerat branschintresse utan måste tillmätas betydelse ur vidare synpunkter.

För det första vill utredningen — med understrykande av vad som i denna del anförts i 1949 års bevillningsutskotts förut citerade, av riksdagen godkända betänkande nr 41 — framhålla den *kulturpolitiska* aspekten på frågan.

I det föregående har antytts, att den svenska filmen har en stark och bred förankring hos den biografbesökande allmänheten. För stora folkgrupper har svensk film blivit en självklar tillgång, ett behov. Svensken i gemen vill höra sitt eget språk och se svensk natur, svenskt liv och svenska seder återgivas från den vita duken. En inhemsk filmproduktion representerar härigenom ett nationellt värde.

Den utländska filmen, som med jämna mellanrum tillför oss märkliga konstnärliga produkter och även i underhållningshänseende är en stimulerande faktor, bjuder jämsides därmed åtskillig gottköpsvara. De för närvarande visade utländska filmerna utgör ändock ett tämligen snävt urval av de bättre och bästa alstren från utlandsproduktionen. Ett tomrum efter de försvinnande svenska filmerna måste därför fyllas genom ett ökat utrymme åt medelmåttig och undermålig utländsk film, som — bortsett från dess mindre dragningskraft på svensk publik — inte kan betecknas som önskvärd.

Utsikten att de stora folklagrens smak, åsikter och levnadsbehov skulle komma att via filmen uteslutande bearbetas genom utländska produkter och hämta sin näring ur de miljöer, föreställningar och intryck som de för till torgs utan något komplement av svenska bilder och tankegångar är föga tilltalande. Svensk film är eller kan i likhet med svensk teater, svensk radio och svensk press vara ett utomordentligt instrument för att hålla vår svenska egenart levande.

Även om svensk film inte heller under gynnsammare arbetsbetingelser mer än delvis kan uppfylla sådana kvalitetskrav som man avser när man talar om kulturellt betydande insatser, kan man enligt utredningens mening näppeligen bortse från dessa kulturpolitiska perspektiv.

Bland mer allmänskulturella synpunkter som gett sig tillkänna och som utredningen vill understryka är de som erinrar om filmen som en demokratisk och allmäntillgänglig institution, där man inte minst har att ta hänsyn till landsbygdens behov av svensk film och betydelsen av att förströelsemöjligheterna där inte blir beskurna.

I detta sammanhang förtjänar också att påpekas, att de kortfilmer som framställts i statens, folkbildningsarbetets och näringslivets tjänst mister stödet av den utomordentliga spridning som en sättning till en svensk spelfilm oftast medför och för sin visning blir i största utsträckning hänvisade till smalfilmnätet, om de svenska långfilmerna försvinner.

Till den kulturpolitiska aspekten på frågan om den svenska filmens betydelse anmäler sig också synpunkter av sådan samhällsekonomisk innebörd, att de i och för sig tvingar till ett övervägande av verksamt stöd åt svensk filmproduktion.

Utredningen vill till en början fästa uppmärksamheten på det allmännas *nöjesskatteintäkter*. Försvinner den svenska filmen — som för närvarande ger ca en tredjedel av biografernas inspelningsresultat — blir den sannolika konsekvensen, att dessa intäkter sjunker. Från branschkunligt håll har beräknats, att de vid ett bortfall av de svenska filmerna nytillkommande utländska på sin höjd skulle samla hälften så stor publik. Om denna beräkning är riktig, skulle denna minskning i nöjesskatteintäkterna komma att uppgå till i runt tal 8 miljoner kronor, varvid statsverkets förlust skulle bli 6 miljoner kronor och kommunernas 2 miljoner. Den reservationen måste visserligen göras, att den försvinnande biografpubliken kan komma att söka sig till andra nöjesformer. Det bör dock hållas i minnet, att dessa åtminstone för närvarande är avsevärt lägre beskattade.

Även för *handelsbalansen* skulle en nedlagd svensk filmproduktion inverka menligt, därigenom att den utländska ersättningsfilmen medför ett ökat utflöde av främmande valutor. Även om man på sätt som nyss anförts utgår från att dessa filmer samlar endast hälften så stor publik som de bortfallande svenska, ger dock en på uppgifter från Valutakontoret grundad uppskattning vid handen, att detta merutflöde skulle vara av storleksordningen 3 miljoner kronor för år.

Svårare ställer det sig att ens ungefärligt beräkna, vad staten i händelse av den svenska filmens försvinnande indirekt förlorar på en minskning av *skatteunderlaget* för biografägarna samt för den i produktionen helt eller delvis engagerade tekniska och konstnärliga personalen — bortsett från de sociala synpunkter, som kan anföras i samband med dessa yrkesgruppers överflyttning till tjänster, för vilka de icke äger motsvarande utbildning. Uteslutet är inte, att de bäst renommerade regissörerna av yngre årgång samt en del kvalificerat skickliga filmfotografer och tekniker kommer att knytas till utländsk filmproduktion.

Sammanfattningsvis kan sägas, att den svenska filmens vara eller icke vara är ett väsentligt samhälleligt spørsmål, vare sig man på detta anlägger kulturella, sociala, nationalekonomiska eller fiskaliska synpunkter. I flertalet europeiska länder har det också ansetts vara en nationell angelägenhet att genom direkta eller indirekta åtgärder främja den inhemska produktionen av film. Detta gäller — såsom av *Bilaga 2* framgår — inte minst våra nordiska grannländer, där det statliga stödet åt filmen givits en betydande omfattning. I vårt land däremot — med en fyrtioårig kontinuerlig filmproduktion, som under stumfilmepoken gjorde en självständig insats i filmens konstnärliga utveckling och som alltjämt i sina bästa alster står i internationell klass — har statsmakterna hittills i stort sett endast uppmärksammat filmen såsom skatteobjekt och såsom föremål för censur. Det nu inträdda filmstoppet på inspelingsateljéerna utgör en aktuell påminnelse om det vid olika tider och i skilda sammanhang understrukna behovet av positivt inriktade statliga åtgärder.

Från nu anförda synpunkter och mot bakgrunden av vad som ådagalagts om den svenska filmens ogynnsamma ekonomiska villkor finner utredningen berättigade krav kunna uppställas på det allmännas ekonomiska medverkan till att möjligheter skapas för bedrivandet av en fortsatt svensk filmproduktion.

Innan omfattningen av denna medverkan från det allmännas sida kan bedömas, bör i möjligaste mån klarläggas, om filmproduktionens kostnader kan nedbringas. Uppmärksamhet bör därefter ägnas åt vad som från producenternas och biografernas sida kan göras i syfte att öka produktionens inkomstmöjligheter.

FILMPRODUKTIONENS KOSTNADER

Behöver det verkligen kosta så mycket att framställa en film som siffrorna ger vid handen?

Det är naturligt, att den offentliga kritiken dröjt vid denna fråga. Allt emellanåt anföres exempel på företeelser inom filmproduktionen, som skulle tyda på bristande planering, stjärngager och slöseri med tid och materiel. Dyrbart förvärvade manuskript och inspelningsrättigheter utnyttjas inte, kostsamma filmexpeditioner lämnar magert resultat, kontrakt förfaller och måste förnyas med ytterligare kostnader etc.

Utredningens möjligheter att bringa reda i alla dessa sinsemellan ofta motsägande uppgifter om brister i planläggningen och rationaliseringen av filmproduktionen är rätt begränsade. Ytterst sammanhänger detta med de irrationella faktorer som är mer eller mindre förbundna med all filminspelning och som trotsar många vällovliga försök till rationalisering i linje med dem som kan tillämpas på en rent industriell verksamhet.

Svensk film är starkt beroende av väder och vind för sina exteriörtagningar, som dessutom av de klimatiska förhållandena i stort sett är begränsade till en kort tid av året. En filmexpedition med dryga dagskostnader kan av en otjänlig väderlek tvingas till överksamhet under veckor, vilket i sin tur kan leda till att den mest förutseende produktionsplan raseras: ateljéarbetet måste omdisponeras, kontrakt prolongeras osv.

Till de svårigheter som svensk film ytterligare har att kämpa med och som lägger hinder i vägen för en långt driven planering hör också skådespelarproblemet. Svensk film är i stort sett hänvisad till teaternas artister och dessa har att i första hand stå till sina scenerns förfogande. Möjligheterna att ekonomiskt fördelaktigt utnyttja uppställningarna i ateljéerna begränsas i hög grad av att rollinnehavarna ofta nog bara kan stå till förfogande vissa timmar på dagen, ibland t. o. m. endast nattetid.

Svenska industritjänstemannaförbundet, Stockholms film- och teaterarbetareförening samt Svenska teaterförbundets fackorganisation har vid överläggningar med utredningen pekat på vissa föregivna missförhållanden inom

produktionen, vilka — menade man — var av den omfattningen, att de bar en icke obetydlig del av ansvaret för det läge inom branschen som resulterat i beslutet om filmstoppet.

I en P. M. som tillställts utredningen av den förstnämnda organisationen påpekas sålunda, att »filmerna till stor del fördyras genom alltför bristfälliga förberedelser och bristande samarbete emellan de olika tekniska avdelningarna». Man rekommenderar därför ett »planeringsråd», som skulle bestå av filmens produktionsledare, regissör, arkitekt, fotograf, ljudingenjör och inspicient samt även i förekommande fall av specialister såsom musiker osv. Detta planeringsråd »skall exempelvis bestämma, vad som skall tagas i exteriör och platserna i detalj för dessa, avgöra vad som skall tagas stumt eller med ljud och vad som skall tagas i ateljé» osv. Överhuvudtaget bör allt planeras i mycket god tid. Slutligen rekommenderas ett samarbete de olika ateljéerna emellan beträffande tekniska framsteg och praktiska arbetsmetoder.

Stockholms film- och teaterarbetareförening fäster stor vikt vid »en mera kontinuerlig verksamhet» inom filmproduktionen. Föreningen påtalar regissörernas maktställning, beträffande vilken man »med fullt fog kan tala om diktatorer», och hävdar, att dessa har sin del i filmproduktionens dåliga ekonomi genom en obetänksam planering. Företagsnämnder inom våra större ateljéer skulle »på längre sikt kunna bidra till bättre planering och organisation».

Även Svenska teaterförbundets fackorganisation har vitsordat den improvisation som alltför ofta präglar filmarbetet och som — utöver den skada som därvid tillfogas filmerna rent konstnärligt — borde kunna bedömas som ekonomiskt otillfredsställande.

Från producenternas sida hävdas emellertid med största bestämdhet, att erinringar av denna art i stort sett måste tillbakavisas. Det finns brister, medger man, men de skulle näppeligen elimineras genom inskränkningar i regissörens befogenheter och tillsättandet av några planeringsråd. Regissören är inspelningens konstnärlige ledare och måste få arbeta med så fria händer som möjligt för att med tillgängliga resurser skapa bästa möjliga resultat. Ett överflyttande av hans personliga ansvar på ett större flertal skulle vara mycket olyckligt. Och varje planeringsråd skulle medföra mer eller mindre omständliga procedurer, som näppeligen skulle uppvägas av någon rationell insats i besparingssyfte.

Man anför också från producenthåll vissa exempel på åtgärder, som redan vidtagits till förbilligande av produktionsapparaten: man har sålunda sökt knappa in på antalet uppställningar för filmerna, utesluta kostsamma exteriörer, använda sig av mindre musik och orkestrar, engagera billigare krafter för biroller, anställa särskilda repetitioner med skådespelarna och därmed förkorta arbetstiden i ateljén med enskilda scener samtidigt som antalet omtagningar nedbringats osv. Men samtidigt vill man fästa uppmärksamheten på att inknappningarna riskerar att bidra till en torftighet, som blir oekonomisk när filmen är ute i marknaden. Konkurrensen med den vida mer påkostade utländska filmen fordrar en viss minimistandard.

Ett spørsmål som i detta avseende också varit föremål för den offentliga uppmärksamheten är de s. k. stjärngagerna. Man har på sina håll begripligt nog inregistrerat dem som ett tecken på att produktionen av svensk film ändock måste vara en god affär och att i varje fall ett ifrågakommande stöd från det allmännas sida åt filmproduktionen måste ha som förutsättning en reglering av sådana oformligheter.

Att vissa i filmen engagerade konstnärer har stora inkomster kan väl konstateras. Enligt vad utredningen erfarit har emellertid producenterna genom en gemensam aktion lyckats komma överens om vissa individuella övre gränser för skådespelarnas honorar. Från det allmännas sida återstår därför knappast några möjligheter att därutöver minska toppgagerna med mindre än att man gör ingripanden, som skulle eliminera konkurrensen dels inom filmvärlden, dels i förhållande till andra institutioner, t. ex. folkparkerna.

Man torde med skäl kunna förvänta, att de enskilda producenterna inför gynnsammare arbetsbetingelser för den svenska filmproduktionen inte låter de högre gagerna ytterligare öka. Som bekant har man här att göra med en företeelse, som gärna uppmärksammas och som kan räknas bli dubbelt påpassad i samma mån som det allmänna tillskjuter medel för upprätthållandet av en svensk filmproduktion. Skulle sedermera på detta speciella fält eller överhuvudtaget på utgiftssidan visa sig tendenser till slöseri, måste detta självfallet i negativ riktning påverka intresset från det allmännas sida att ge filmproduktionen sitt stöd.

I detta sammanhang kan även erinras om sådana projekt, som syftar till en filmindustriplanering i stort.

Den svenska filmproduktionen är praktiskt taget helt förlagd till Stor-Stockholm och det kan därför i och för sig synas rimligt, att man så långt det går utnyttjar denna möjlighet till centralisering i den betydelsen att samtliga filmbolag samarbetar om ateljéutrymmen, upphandling etc.

På detta område har, visar det sig, flera försök redan gjorts. Det förefaller också svårt att med bibehållande av filmproduktionen som en fri näring vidta enhetliga åtgärder, då sådana näppeligen skulle kunna effektivt genomföras utan stora investeringar och utan kontrollen från ett auktoritativt organ. Utredningen har ingen anledning att betvivla, att det organ som redan finns, Föreningen Sveriges filmproducenter, söker göra vad som göras kan inom ramen för ett frivilligt samarbete till förmån för besparande initiativ.

Det sagda innebär inte, att utredningen finner uppgifterna om de påtalade missförhållandena inom produktionens utgiftsram vara ogrundade och att de nämnda personalorganisationerna skulle vara felunderrättade. Det är bl. a. uppenbart, att åtskilliga regissörer och andra som anförtrotts ledningen av enskilda filminspelningar inte har med sin konstnärliga begåvning förenat en lika stor organisatorisk.

Om utredningen likafullt fäster en viss vikt vid producenternas synpunkter i dessa avseenden, får detta ses mot det förhållandet, att producenterna i

första hand är den part, som med tillfredsställelse måste hälsa alla verklig-
hetsbetonade uppslag till förbilligande av produktionen.

Samtidigt finner utredningen anledning understryka, att filmprodukti-
onen inte får bedömas som industriell företagsamhet i vedertagen mening. Den
kan blott till ringa del standardiseras. En kostsam omtagning, kasserandet
av dyrbart inspelade scener, rivandet och nybyggandet av en uppställning
m. m. syftar normalt till förbättringar, som anses ägnade att påverka filmens
konstnärliga och ekonomiska resultat i önskvärd riktning. Man måste räkna
med att alltför långt drivna rationaliseringsåtgärder på detta område kan
verka hämmande på andra viktiga faktorer, inte minst på den rörelsefrihet
som ändå måste betraktas som en av förutsättningarna för ett konstnärligt
filmarbete.

Med utgångspunkt från det sagda har utredningen vid beräkningen av den
svenska filmproduktionens omkostnader för de närmaste åren inte ansett sig
kunna så fixera de kostnadsminskningar, som står att vinna genom fortsatt
rationalisering av inspelningsverksamheten, att de kan avspegla sig på ut-
giftssidan i en kalkyl. Såsom senare framgår, har utredningen vid beräk-
ningen av storleken av ett statligt stöd dock ansett sig böra förutsätta ytter-
ligare ansträngningar från producenternas sida i besparingssyfte.

FILMPRODUKTIONENS INKOMSTER

Till belysande av produktionens andel i inkomsterna av filmvisningen på
biograferna vill utredningen återropa innehållet i nedanstående tablå. Denna
grundar sig på ett medelpris för inträdesbiljetterna av 1 krona 95 öre (jfr
Bilaga 1, s. 57). Den av biografägarna erlagda filmhyran har beräknats till
38 % av influtna biljettintäkter, sedan nöjesskatten avräknats. Distributions-
kostnaderna har upptagits till 15 % av filmhyran. Vidare förutsättes, att
filmen har setts av 650 000 personer, en siffra som är tämligen representativ
för de svenska filmernas normala publikfrekvens.

Bruttointäkter vid försålda

650 000 biljetter à kr. 1:95	kr. 1 267 500
Avgår för nöjesskatt	
30 % å kr. 1:—	kr. 195 000
45 % å » 0:95	» 277 875
Total nöjesskatt	kr. 472 875
Statens andel därav = $\frac{3}{4}$	kr. 354 656
Kommunandelen = $\frac{1}{4}$	» 118 219
Återstår	» 794 625
Avgår till biografägarna (100—38) 62 % härav	» 492 667
Återstår	» 301 958
Avgår till distributionen 15 % härav	» 45 294
Återstår för producenten	» 256 664

Av tablån framgår, att bruttointäkternas procentuella fördelning på de ekonomiska intressenterna i filmvisningen blir denna:

biografägarna	38,9 %
staten	28,0 »
producenten	20,2 »
kommunerna	9,3 »
distributören	3,6 »

Utredningen kommer i den följande framställningen att ägna uppmärksamhet åt möjligheterna att ernå en jämnare inkomstfördelning till producentens fördel. Anledning saknas, enligt vad utredningen kunnat finna, att ifrågasätta en jämkning i distributörens ersättning. Vidare har utredningen ansett, att den kommunala andelen i nöjesskatteintäkterna bör lämnas utanför diskussionen. Intresset knyter sig därför i huvudsak till biografägarnas inkomstandel och de statliga nöjesskatteintäkterna.

Innan utredningen ingår på dessa spörsmål, vill den emellertid i närmast följande avsnitt ägna någon uppmärksamhet åt de i detta sammanhang aktuella frågorna om biografbiljettpriserna och om begränsning av spelfilmproduktionen.

Biografbiljettpriserna.

Som närmare framgår av redogörelsen i *Bilaga 1* (s. 57) har biografbiljettternas nettopriser (dvs. bruttopriserna exklusive nöjesskatt) inte höjts sedan 1942. I och för sig kunde det därför ha syntts naturligt att nu medge en höjning av dessa priser och därigenom via filmhyrorna ge producenterna en större eller mindre kompensation för 1940-talets kostnadsstegringar. Den höjning av biljetternas bruttopriser, som orsakades av 1948 års nöjesskatteskärpning, var emellertid avsevärd. En ytterligare höjning redan nu kunde befaras inte obetydligt pressa ner publikfrekvensen och måste därför ur de tidigare anförda synpunkterna på biografens roll såsom demokratisk och allmäntillgänglig institution betraktas såsom föga önskvärd.

Produktionsbegränsning.

Bland de producenter som bedrivit en kontinuerlig inspelningsverksamhet råder en allmänt omfattad mening, att vårt lands konstnärliga resurser inte med fördel kan tas i anspråk för en produktion om mer än ett trettiotal filmer per spelår. En begränsning av produktionen skulle också vara förenad med den fördelen, att de enskilda filmerna skulle kunna beredas en ökad efterfrågan och därigenom ökat ekonomiskt utbyte. Ett mindre antal ökar vidare förutsättningarna för en bättre inbördes placering de svenska filmerna emellan inom ramen för biografsäsongen.

Med hänsyn till vad producenterna vid överläggningar med utredningen uttalat om behovet av en produktionsbegränsning har utredningen informerat sig hos Föreningen Sveriges filmproducenter om de praktiska möjligheterna att åvägbringa en sådan begränsning av antalet producerade spelfilmer.

Föreningen har i en den 13 december 1950 dagtecknad skrivelse bringat till utredningens kännedom, att föreningens samtliga medlemmar förklarat sig beredda att medverka till en sådan åtgärd. Föreningen har därför beslutat att under en tvåårsperiod — begynnande då sådana lättnader och stödåtgärder genomförts att produktionen kan återupptagas — inskränka produktionen till högst sextio filmer. Av dessa skall femtiotvå fördelas mellan föreningens medlemmar i huvudsaklig proportion till tidigare produktion, medan återstående åtta filmer utgör en reserv, avsedd att ge nödvändigt utrymme för den naturliga utvecklingen inom branschen. I sistnämnda avseende säger sig föreningen bl. a. ha haft i åtanke ett från biografägareförbundets sida uttalat önskemål om möjlighet för olika grupper biografägare att genom egen produktion få tillgång till svenska filmer för sin repertoar.

På skäl som nyss anförts anser utredningen ett genomförande av detta beslut kunna medföra en viss effekt till förmån för produktionens inkomstsida. Att siffermässigt bedöma denna verkan har dock inte ansetts möjligt.

Produktionsbidrag från biografägarna.

Historiskt sett har den svenska filmproduktionen kunnat utbyggas på grundvalen av ett tidigt utvecklat biografväsende. Å andra sidan kan biografverksamhetens fortsatta expansion till väsentlig del tillskrivas den svenska filmens förekomst och popularitet bland de stora folklagren.

Detta samband mellan de båda branschgrenarna filmproduktionen och filmvisningen har fått ett markerat uttryck i det förut berörda förhållandet, att de större producentföretagen täckt sina förluster på inspelningsverksamheten med inkomsterna från en i intimt samband med produktionen bedriven biografirörelse. Siffermässigt konkretiseras den allmänna relationen mellan produktionen och biograferna av den förut lämnade uppgiften, att omkring en tredjedel av biografernas intäkter hänför sig till svensk film.

Uppenbart är sålunda — såsom från biografägarnas huvudorganisationer framhållits — att den svenska filmproduktionens vidmakthållande äger en avgörande betydelse för landets biografirörelse.

Utredningen har därför funnit naturligt att diskutera biografägarnas möjligheter att tåla en av omständigheterna betingad reducering av sina intäkter från svensk film till förmån för den svenska filmproduktion, vars fortsatta existens är ett sådant vitalt intresse för biografverksamhetens lönsamhet.

Man kan därvid med skäl fråga sig, om denna lönsamhet är så beskaffad, att biografägarna överlag kan vidkännas en minskning i sina intäkter. Uppenbarligen måste förhållandena i detta avseende vara mycket varierande, alltifrån de stora och inkomstbringande storstadsbiograferna till biograferna i de folkliga samlingslokalerna på de minsta orterna, där verksamheten uppehålls med delvis oavlönad arbetskraft. Den omständigheten att filmproduktionen hittills i största utsträckning täckt sina förluster med inkomsterna från egen biografirörelse synes dock tyda på att den genomsnittliga lönsamheten är så pass stor, att man inte kan eller bör bortse härifrån, när det begärs, att staten skall stödja filmproduktionen.

Innan utredningen fortsätter sitt resonemang på denna punkt, vill den framhålla, att den bristande balans som i nuvarande läge otvivelaktigt råder mellan inspelningsverksamheten — som medför stora förluster — och biografvärdet — som tar en huvudpart av intäkterna på visningen av produktionens alster — utgör ett hinder för de fria producenterna, dvs. producenter som inte har stödet av egna biografer, att hävda sig i konkurrensen med de stora inspelnings-biograf-företagen. Förhållandet uppmuntrar till kartell- och trustbildning och stävjar uppkomsten av dylika »fria» företag. Inte ens genom statlig medverkan i form av subvention återställes denna balans. Det problem, som här föreligger inom filmbranschen, ligger utanför utredningens uppdrag att rationellt angripa. Det är emellertid så intimt förknippat med den svenska filmkrisen, att utredningen inte ansett sig böra underlåta att påpeka dess förekomst.

När nu utredningen ställts inför frågan, vilken form av medverkan från biografägarnas sida till filmproduktionens stödjande som kunde vara rimlig att överväga, har dess uppmärksamhet kommit att fästas på ett mellan Sveriges biografägareförbund och Föreningen Sveriges filmproducenter år 1948 träffat och intill våren 1950 gällande avtal om ett från förbundsmedlemmarnas sida utgående stöd åt värdefull svensk filmproduktion i form av ett produktionsbidrag om 1 % av inspelat bruttobelopp, nöjesskatten frånräknad, vid varje framförande av svensk film.

Utredningen har funnit, att återinförandet av ett sådant, utöver kontrakterade filmhyror utgående produktionsbidrag — om detta gäves en sådan storleksordning, att anspråken på det allmännas motsvarande stödåtgärder i det allvarliga statsfinansiella läget kunde hållas inom rimliga gränser — skulle kunna innebära ett verksamt bidrag till lösningen av den föreliggande frågan. Med anledning därav har utredningen trätt i förbindelse med representanter för biografägarnas organisationer. Från utredningens sida framhölls därvid, att ett förslag om statligt stöd åt filmproduktionen otvivelaktigt skulle ha lättare att vinna statsmakternas bifall, om däri kunde redovisas villigheten till ett stöd från biografägarna, vilket stode i nivå med deras faktiska möjligheter. Utredningen rekommenderade biografägarna att skyndsamt överväga möjligheten av ett produktionsbidrag om ca 5 % av brutto-intäkterna, efter avdrag för nöjesskatten, vid visning av svensk spelfilm. Bidraget kunde knytas till förutsättningen av ett statligt stöd åt filmproduktionen.

Resultatet av de inom och mellan biografägareorganisationerna därefter förda förhandlingarna har redovisats i tre till utredningen den 12, 13 och 14 december 1950 ingivna skrivelser från resp. Sveriges biografägareförbund, Ordenshusens riksförening och Sveriges Folkbiografer AB. I samtliga skrivelser har en positiv inställning till frågan kommit till uttryck.

Sveriges biografägareförbunds styrelse framhåller, att landets biografägare numera arbetar med en vinstmarginal, vilken med hänsyn till de

risker och den konjunkturkänslighet som utmärker branschen, måste anses allt annat än rikligt tilltagen. Denna vinstmarginal måste efter årsskiftet antagas komma att krympa på grund av väntade omkostnadsökningar. Möjligheterna för biografägarna att prestera ett produktionsbidrag är därför små. Å andra sidan vitsordas, att tillgång på svensk film är ett vitalt intresse för branschen, särskilt för dem, vilkas rörelse är förlagd till landsorten. Styrelsen har därför enhälligt beslutat rekommendera sina medlemmar att erlægga produktionsbidrag. Förbundet, som inte är någon ekonomisk förening, saknar visserligen befogenhet att påbjuda ett sådant bidrag. Det finns emellertid — framhålles det — ingen anledning antaga, att förbundsstyrelsens rekommendation inte skall respekteras av medlemmarna.

Enligt styrelsens uppfattning bör ett produktionsbidrag till huvudsaklig del utgå av biograferna i grupperna I och II¹ samt i någon utsträckning av grupp III. Även inom grupperna I och II finns företag, som på grund av höga omkostnader är ur stånd att erlægga något bidrag. Detta skulle emellertid kunna kompenseras genom visst bidrag även från en del biografier inom den stora fjärde gruppen. Produktionsbidraget skulle variera mellan 1 och 5 % på bruttointäkten, efter avdrag av nöjesskatt, vid visning av svensk film och efter närmare prövning fastställas av styrelsen.

Ordenshusens riksförening anför genom sin biografsektion, att flertalet ordenshusbiografier har liten kapacitet och arbetar på landsbygden. Då tillgången på svensk film för dessa biografier är av utomordentlig betydelse, vill föreningen vitsorda sitt stora intresse för att filmproduktionen uppehålls.

Samtidigt har föreningen understrukit, att de flesta av dessa biografier bedriver sin verksamhet med ett mycket litet överskott och i flera fall endast kan uppehållas på grund av att styrelsemedlemmar i den lokalägande organisationen utför ett frivilligt oavlönat arbete. Endast ett fåtal av föreningens 175 biografier hör sålunda till annan grupp än grupp IV. Under 1951 kan överskottet antas krympa på grund av emotsedda förhöjningar på frakter, telefon, porto och förbrukningsmateriel. Från biograferna inom grupp IV anses utslutet att begära produktionsbidrag.

Föreningen framhåller slutligen, att den inte har fullmakt från sina medlemmar att påbjuda ett produktionsbidrag till svensk film. Den är emellertid beredd att hos de medlemmar av biografsektionen, som kan bära denna pålaga, rekommendera sådant bidrag, om uppgörelse kan träffas om rimliga beräkningsgrunder.

Sveriges Folkbiografer AB erinrar om att biografdriften i de folkliga samlingslokalerna (folkets hus, ordenshus och bygdegårdar) som regel startats av två skäl. Dels har man velat bereda den breda publiken någon omväxling i dess fritidsförströelse, tidigare så gott som undantagslöst dans, dels har man genom lokalernas intensivare utnyttjande velat underlätta deras finansiering. Praktiskt taget alla föreningsägda biografier inspelar förhållandevis

¹ Beträffande de sex grupper, i vilka landets biografier brukar uppdelas, hänvisas till *Bilaga 1* (sid. 56).

små belopp. Att biografdriften ändå kunnat fortsätta, beror delvis på att ledamöterna i de olika föreningsstyrelserna arbetar med minsta tänkbara arvode, i många fall alldeles utan sådant. Nästa biografssäsong kommer ekonomin sannolikt att bli ännu besvärligare på grund av ökade utgifter.

Bolaget säger sig emellertid berett att medverka till genomförande av ett produktionsbidrag från biografernas sida. Detta bör variera mellan 1 och 5 % på bruttointäkterna efter avdrag av nöjesskatt enligt ungefär följande grunder:

Biografer	som	åriligen	spelar	in	under	kr.	10 000 —	inget	produktionsbidrag
»	»	»	»	»	kr.	10— 20 000 —	produktionsbidrag	1 %	
»	»	»	»	»	»	20— 35 000 —	»	2 »	
»	»	»	»	»	»	35— 60 000 —	»	3 »	
»	»	»	»	»	»	60—100 000 —	»	4 »	
»	»	»	»	»	»	över kr. 100 000 —	»	5 »	

Enligt vad biografägareförbundet under hand meddelat, överensstämmer denna beräkningsgrund i stort sett med den som avses tillämpad beträffande de till förbundet anslutna biograferna.

Samtliga de tre sammanslutningarna knyter det förbehållet till sin medverkan, att även statligt bidrag skall lämnas. Biografägareförbundet och Ordenshusens riksförening tillägger, att detta bör vara av sådan storlek, att den svenska filmproduktionen kan fortsätta samt att biografernas bidrag endast skall utgå beträffande filmer, som kommer i åtnjutande av statsbidrag.

Enligt de upplysningar, som lämnats utredningen av de nämnda sammanslutningarna, skulle biografägarnas sammanlagda produktionsbidrag vid en tillämpning av de här angivna grunderna för bidragets utgörande betyda ett årligt tillskott till de svenska filmproducenterna av i runt tal 700 000 kronor.

STATENS NÖJESSKATTEINTÄKTER

Alltifrån tillkomsten av vår första nöjesskatteförordning — den rent kommunala av år 1919 — har biografföreställningarna fått en alltmer dominerande betydelse för inkomsterna av nöjesbeskattningen. Som följd härav har biograferna i samband med de under 1940-talet gjorda revideringarna av nöjesskatten kommit att ställas i särklass såsom objekt för denna skatteform.

1939—1940 gjordes nöjesskatten till en kombinerat statlig och kommunal skatt, lika fördelad mellan staten och kommunerna. Nöjestillställningarna indelades — liksom tidigare — i tre olika taxegrupper, av vilka mellangruppen utgjordes av biografföreställningar. År 1945 tillkom den nu gällande nöjesskatteförordningen. Tretaxsystemet ersattes med en enhetlig taxa av 15 % å bruttopriset för varje biljett, skatten inberäknad, dock med det undantaget för biografföreställningarna, att dessa såsom förut skulle beskattas med 15 % av biljetternas bruttopris upp till 1 krona samt med 30 % av överskjutande belopp. En ytterligare belastning pålades biograferna genom den ändring i nöjesskatteförordningen, som trädde i kraft den 2 februari 1948, då

procentsatserna höjdes till resp. 30 och 45. Samtidigt bestämdes, att nöjesskatten för biograf föreställningar skulle fördelas med tre fjärdedelar till staten och en fjärdedel till vederbörande kommun. Denna fördelningsgrund medför, att den genom skattehöjningen erhållna inkomstökningen i stort sett tillfaller statsverket.

Skatteskärpningen föranledde en motsvarande höjning av biografernas biljettpriser. Att denna höjning varit åtminstone en av anledningarna till de minskade besöks- och omsättningssiffrorna på biograferna torde få anses obestriddigt. För biografernas del blev denna ogynnsamma utveckling till förfång för framförallt de små, delvis till olika slag av folkliga samlingslokaler förlagda biograf förelserna. Några nedlades. En del av dem tvingades att minska antalet program per vecka, en annan del att visa film endast varannan vecka och hyra ut lokalerna till andra nöjesanordningar, som tämligen ofta var av lägre värde ur kulturell synpunkt. Tillbakagången i biografernas omsättning gjorde samtidigt, att de svenska filmproducenternas andel i nettoresultatet av filmvisningarna, dvs. filmhyrorna, blev mindre än förut. Om man tar i betraktande det successivt nedgående ekonomiska utbytet av filminspelningsverksamheten efter andra världskrigets slut, är det tydligt, att den ökade biografskattens verkningar kom att i avsevärd mån drabba filmproduktionen, som fick se sitt inkomstunderlag ytterligare krympa utan någon skönjbar möjlighet till compensation. Någon höjning av biljettpriserna utöver den som direkt svarade mot skatteskärpningen syntes inte möjlig. Det kan tilläggas, att en av producenterna så sent som våren 1950 gjord framställning hos priskontrollnämnden om rätt att höja maximifilmhyran för svensk film blev avslagen.

Det kan sålunda med visst fog påstås, att 1948 års biografskatteskärpning har påskyndat den svenska filmkrisen.

Såsom framgår av den i Kapitel 1 lämnade redogörelsen har statsmakterna både 1948, då skatteskärpningen beslöts, och 1949 framhållit skärpnings »tillfälliga natur». Sedan 1950 års riksdag — såsom framgår av bevillningsutskottets betänkande nr 50 och riksdagens skrivelse nr 195 — uttalat, att riksdagen icke hade något att erinra emot ett bibehållande av bl. a. den extraordinära biografbeskattningen, måste emellertid konstateras, att frågan om dess upphävande har ställts på framtiden.

FORMEN FÖR STATSSTÖDET

Enligt sina direktiv har utredningen beträffande formen för ett statligt stöd åt filmproduktionen i första hand haft att undersöka möjligheterna att lösa frågan enligt restitutionslinjen, dvs. genom en återbäring till produktionen av viss andel i den på svensk film belöpande nöjesskatten.

Redan 1941 års filmutredning diskuterade möjligheten att ge stöd restitutionsvägen. Det ansågs emellertid då, att skälen mot en sådan stödform övervägde. Utredningen framhöll, att bidrag enligt restitutionslinjen skulle ge stöd

i omvänd proportion till behovet: »en film, som lämnade ett gott ekonomiskt resultat, skulle erhålla högre subventionsbelopp än en, som visade sig mindre publikdragande och därför bättre behövde ett understöd». Vidare anmärktes, att en restitution skulle bli tekniskt komplicerad. Det ansågs nämligen, att de myndigheter som hade hand om stödet skulle behöva särskilt registrera nöjesskatteinkomsterna för varje bidragsberättigad film.

Vid sin prövning av restitutionslinjen¹ har utredningen nu ställts inför samma principiella och tekniska invändningar som 1941 års filmutredning. De förra har i och för sig kvar sin giltighet. Ett stöd efter behovsprincipen skulle emellertid i praktiken bli synnerligen svårhanterligt. Det skulle kräva ett klarläggande av de exakta produktionskostnaderna och intäkterna för varje film, varefter det underskott skulle fastställas som det allmänna helt eller delvis hade att täcka. En sådan procedur komme utan tvekan att föranleda många meningsskiljaktigheter, vilka bleve ännu mer markerade, om det organ som hade att bestämma bidragens omfattning, ansåge sig böra lägga även sakligt reviderande synpunkter på sin uppgift och pröva ändamålsenligheten av individuella utgiftsposter.

Mot en behovsprövning kan även resas den befogade invändningen, att staten trots prövning av varje särskild film skulle behöva medvetet stödja även sådana filmer, vilkas önskvärdhet på goda grunder kunde sättas i fråga.

Det måste också hållas i minne, att motiven för tillkallandet av 1941 års filmutredning högst väsentligt skiljer sig från dem som ligger bakom 1950 års filmutrednings uppdrag.

1941—42 arbetade den svenska filmindustrien under ekonomiskt drägliga villkor: de då i SOU 1942: 36 framlagda stödförslagen tog uteslutande sikte på tillkomsten av filmer, som uppfyllde vissa bestämda kvalitetskrav.

Bakgrunden för 1950 års filmutredning åter är den inträdda krissituationen för filmproduktionen. Behovet av stödåtgärder har därigenom fått en annan karaktär och en generellare inriktning: i dag gäller det den samlade filmproduktionens upprätthållande.

Självfallet måste staten som stödgivare även i denna situation upprätthålla anspråken på en god filmstandard. En primär förutsättning för att dessa anspråk skall kunna tillgodoses är dock att filmproduktionen beredes sådana ekonomiska förutsättningar, att den inte blott kan fortleva utan även får vidgad möjlighet att ge nya krafter och nya idéer en chans att visa sin förmåga och lödighet. Staten skulle genom sin ekonomiska medverkan kunna ge ett verksamt bidrag till en sådan utveckling hän emot en standardhöjning. Men statsstödet bör då ges i den formen, att filmens konstnärliga frihet inte begränsas genom ett officiellt organs värderingar av vad som är eller inte är »värdefull» film, vare sig detta organ skulle bedöma filmmanuskript och filmuppslag eller göra statspremierande urval bland färdiga filmer. Därmed

¹ Här må anmärkas, att termen restitution inte är alldeles adekvat; med restitution förstås normalt återbetalning av skatt till betalaren. Vad det här är fråga om, är snarare en på visst sätt beräknad *subvention*. Av praktiska skäl kommer dock termen restitution att användas även i fortsättningen.

ansluter sig också utredningen till den i direktiven förordade principen om ett generellt och av kvalitetsbedömning oberoende stöd.

Avfärdar man tanken på kvalitetsbedömning i samband med ett statligt stöd, förefaller den enklaste och radikalaste lösningen av problemet vara den, att det allmänna reviderar sin skattepolitik gentemot filmen och fastställer en nöjesskatteprocent, som till skillnad från den nuvarande inte missgynnar filmen i jämförelse med andra konstformer och nöjesgrenar.

Även frånsatt 1950 års riksdagsbeslut, som i och för sig för närvarande står hindrande i vägen, finner utredningen i dagens situation följande skäl tala emot ett dylikt arrangemang.

Följs en skattesänkning av en motsvarande sänkning av biljettpriserna, gynnas huvudsakligen biografpubliken och i mindre mån, såsom följd av den ökade publikfrekvensen, biografägarna och producenterna i nu nämnd ordning. Medges återigen i samband med en skattesänkning ett bibehållande av bruttopriserna, tillgodoses biografägarna och den utländska filmen, vilken ju dominerar filmvisningen, i större utsträckning än producenterna av svensk film.

Utredningen finner sig därför böra förorda, att statens stöd till svensk film ges direkt till producenterna och får formen av en nöjesskatterestitution, dvs. att bidraget till en films producent bestämmes i förhållande till statens andel i de på filmens visning belöpande nöjesskatteintäkterna.

Till detta förord har bidragit, att utredningen tror sig kunna anvisa ett restitutionsförfarande, som inte erbjuder några större tekniska svårigheter. Härtill återkommer utredningen i ett senare avsnitt (s. 39).

En efter automatiska regler verkande återbäring per film kommer givetvis att i vissa fall ge orättvisa utslag ur behovs- och kvalitetssynpunkt. Detta är ofrånkomligt. Men det finns också anledning förmoda, att producenterna kommer att beakta, att möjligheterna till ett kontinuerligt stöd från det allmännas sida är beroende av en kvalitativt tillfredsställande filmstandard.

För att statsmakterna tid efter annan skall beredas möjlighet att bedöma erfarenheterna av stödets verkningar, synes restitutionsbestämmelserna böra ges en begränsad giltighetstid.

STATSSTÖDETS OMFATTNING

Till grund för sina beräkningar av restitutionens storlek har utredningen gjort en uppskattning av de förutsebara genomsnittskostnaderna och genomsnittsintäkterna för en svensk spelfilm under det närmaste året i syfte att därigenom klarlägga genomschnittunderskottet per producerad film. Premiserna för uppskattningen redovisas i efterföljande sammanställning. Till denna må fogas den inledande anmärkningen, att det senaste produktionsår (spelår), för vilket korresponderande utgifts- och intäktssiffror varit tillgängliga för utredningen, är 1948/49.

A. *Kostnader.*

	Aritm. medium kr.	Median kr.
1. Genomsnittskostnad för 1948/49 års produktion enligt amanuensen Sture Gustafssons utredning och därefter skedd komplettering	347 000	324 000
2. Vissa under 1. icke beaktade produktionskostnader, hänförliga till administration, ateljéverksamhet, icke använda manuskript, räntor osv., i den i Kapitel 2 refererade s. k. kontrollundersökningen uppskattade till minst 10 % av kostnaden under 1.	34 700	32 400
3. Kostnadsstegringar under 1951, uppskattade till lägst 8 % av kostnaden under 1.	27 760	25 920
Summa kr.	409 460	382 320

B. *Intäkter.*

	Aritm. medium kr.	Median kr.
1. Genomsnittsintäkter på den svenska marknaden av 1948/49 års produktion för tiden t. o. m. 31 mars 1950 enligt amanuensen Sture Gustafssons utredning och därefter skedd komplettering	268 000	240 000
2. Genomsnittsintäkter på den svenska marknaden av 1948/49 års produktion för tid efter 31 mars 1950, på grundval av en uppgift i den i Kapitel 2 redovisade FFI-undersökningen (se denna sid. 13, st. 2) uppskattade till »ett par procent» av de totala intäkterna ..	5 470	4 900
3. Genomsnittsintäkter av utländsk visning: utredningen redovisar i denna del de uppskattningar som gjorts i samband med den i Kapitel 2 refererade s. k. kontrollundersökningen	5 800	2 300
4. Årligt tillskott från biografägarna i form av produktionsbidrag (se sid. 31 ff), sammanlagt ca 700 000 kr. Utslaget på en årsproduktion av 30 filmer, blir genomsnittstillskottet per film i runt tal	23 300	23 300
Summa kr.	302 570	270 500

Genomschnittsunderskottet per film skulle sålunda bli:

Aritmetiskt medium (409 460 — 302 570).....	106 890 kr.
Medianvärde (382 320 — 270 500).....	111 820 »

Dessa belopp är alltså utgångspunkter, när procentsatsen för restitutionen skall beräknas.

Om man — liksom tidigare — antar, att i genomsnitt biografbiljettpriset är 1 krona 95 öre, filmhyran 38 % av det inspelade beloppet (exklusive nöjesskatt) och distributionskostnaden 15 % av filmhyran, kan man konstatera, att kalkylens genomsnittsfilm i statlig nöjesskatt ger 340 000 à 380 000 kronor (median resp. aritmetiskt medium). För att kalkylens underskott skall täckas,

krävs följaktligen ett statsstöd med i runt tal 30 % (aritmetiska mediet 28 % och medianen 33 %) av den statliga nöjesskatten.

Utredningen anser sig dock inte böra föreslå ett statsstöd av denna omfattning. I huvudsak följande skäl har varit avgörande för denna ståndpunkt.

Först och främst måste betonas, att varje kalkyl av den art som utredningen här haft att bygga på måste betraktas som mycket approximativ. När kalkylen likafullt läggs till grund för utredningens ställningstagande, bör detta tydligen ske med försiktighet.

Det är också viktigt att fastslå, att den ekonomiska balansen mellan filmbranschens olika grenar, främst å ena sidan produktionen och å andra sidan visningen, inte mer än delvis återställes genom sådana prestationer som t. ex. biografägarnas förebådade produktionsbidrag. Biografrörelsen måste, bortsett från småorterna, även fortsättningsvis bedömas som en i stort sett lönsam verksamhet. Av denna grund måste i varje fall de större producenterna, som samtidigt är biografägare i betydande omfattning, alltjämt kunna räkna med givande inkomstkällor. Det är sant, att man med detta resonemang inte beaktar de fria (ej biografägande) producenternas ogynnsammare situation härvidlag. Detta låter sig emellertid svårligen göra, om man samtidigt vill undvika, att staten *antingen* ger ett stöd av sådan storleksordning, att de biografägande producenterna erhåller en för en subventionerad verksamhet opropor­tionerligt stor vinst på sin totala rörelse, *eller* föranledes till ingripanden i filmbranschen, vilka kan äventyra dess fria förhållanden.

Med tanke på vad som anförts om biografrörelsens relativa lönsamhet måste också utredningen betrakta storleken av biografägarnas i utsikt ställda produktionsbidrag som provisorisk. Biograferna är för sin lönsamhet starkt beroende av tillgången på svensk film. Utredningen anser sig därför kunna förutsätta möjligheten av en framtida ökning av produktionsbidraget.

Vidare må erinras om utredningens tidigare uttalanden i fråga om rationaliseringsåtgärder inom filmproduktionen, enligt vilka uttalanden utredningen ansåg sig kunna räkna med vissa fortsatta åtgärder i besparingssyfte.

Utredningen vill slutligen framhålla den möjlighet som står filmproduktionen till buds att genom en ytterligare begränsning av antalet per år inspelade filmer öka de enskilda filmernas bärkraft.

Under hänvisning till vad som ovan anförts och med beaktande av nu rådande statsfinansiella läge vill utredningen förorda, att ifrågavarande restitution utgår med 20 % av statens andel i den på svensk film belöpande nöjesskatten.

RESTITUTIONSFÖRFARANDET

När det för utredningen gällt att utforma bestämmelser för restitutionsförfarandet, har det danska statsstödet åt den inhemska filmproduktionen i väsentliga avseenden kunnat tjäna som förebild vid detaljutformningen. Som

framgår av redogörelsen i *Bilaga 2* (s. 65) får producent av dansk film bidrag av det allmänna med en fjärdedel av nöjesskatten för filmen. Om en film är dansk, avgöres av det statliga censurorganet. Bidraget utbetalas på det sättet, att biograf innehavaren redovisar tre fjärdedelar av nöjesskatten till uppborädsmyndigheten och levererar den återstående fjärdedelen via distributören direkt till producenten.

På ett par punkter har anknytningen till det danska systemet föregåtts av mera ingående överbäganden. Det har sålunda ifrågasatts, om det är lämpligt att anförtro åt censurorganet, dvs. statens biografbyrå, att fastställa om en film är svensk och sålunda bidragsberättigad. Bedömningen här är av väsentligt annan karaktär än byråns nuvarande granskningsuppgifter. Alternativet skulle närmast vara, att det tillsattes en särskild nämnd för dessa avgöranden. Till förmån för biografbyrå som prövningorgan talar emellertid, att denna ändå har att ta befattning med filmerna; det måste av allt att döma medföra dubbelarbete, om två organ skulle ha att, visserligen från olika synpunkter, »godkänna» en film. I flertalet fall lär det vidare finnas liten anledning till tvekan, om en film är svensk eller inte. Det förutsättes, att biografbyrå bl. a. för granskningen av filmernas finansiering får med sig adjungera lämplig utomstående expertis, förslagsvis en auktoriserad revisor, möjligen även en jurist. Med hänsyn till dessa omständigheter har utredningen inte funnit tillräckliga skäl att föreslå ett särskilt organ för den prövning, varom här är fråga.

Även i fråga om formen för bidragets utbetalning har skilda möjligheter överbägts. Enligt den danska ordningen levereras bidraget av biograf innehavaren till producenten. En annan lösning är att hela nöjesskatten på vanligt sätt levereras till den kommunala uppborädsmyndigheten och att denna därefter, t. ex. en gång i månaden, utbetalar bidragen till resp. producent. Denna metod skulle möjligen också vara något överlägsen från kontrollsynpunkt. För uppborädsmyndigheten torde dock utbetalningen av bidragen föranleda mer besvär än för biograf innehavaren. Med en lätt hanterlig relation mellan bidrag och nöjesskatt kan bidragets beräkning knappast orsaka den senare några svårigheter. Redovisningen till producenten synes merendels kunna ske samtidigt med redovisningen av filmhyran. Vad slutligen kontrollen angår, lär det bli en effektiv automatisk sådan: en producent som inte får sitt bidrag kan förmodas tämligen snabbt ge detta tillkänna. Utredningen finner därför överbägande skäl tala för att biograf föreställningens anordnare ombesörjer utbetalningen av bidraget.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

Om bidraget kunnat betraktas som en nöjesskatterestitution i egentlig mening, hade det varit naturligt att låta bestämmelserna därom inflyta i nöjesskatteförordningen. Såsom utredningen tidigare anmärkt, rör det sig emellertid inte här om en sådan restitution. Det har därför ansetts riktigast, att bidragsbestämmelserna fastställs i en särskild författning.

Utredningen har utarbetat följande

Förslag

till

Förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film.

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Till producent av svensk film utgår bidrag av statsmedel enligt vad nedan sägs.

2 §.

Svensk enligt denna förordning är film,

- a) vars producent är här i landet bosatt svensk medborgare eller svensk sammanslutning eller institution;
- b) vars produktion väsentligen finansierats med svenskt kapital;
- c) som inspelats till huvudsaklig del på svenska språket och med övervägande svensk konstnärlig och teknisk personal; samt
- d) vars ateljéupptagningar skett här i landet.

3 §.

Om film är svensk, avgöres av statens biografbyrå efter framställning av producenten.

Producenten har att på anfordran lämna de upplysningar och tillhandahålla de räkenskaps- och andra handlingar, som biografbyrån kan finna erforderliga till ledning för sådant avgörande.

Har film fastställts vara svensk, sker anteckning härom på tillståndskort, varom stadgas i 7 § förordningen den 22 juni 1911 angående biografföreställningar. Biografbyrån skall därjämte underrätta länsstyrelserna och de myndigheter, som ombesörja uppbörd av nöjesskatt, om sådan fastställelse.

4 §.

För film, vars längd understiger 2 000 meter, utgår icke bidrag.

5 §.

Bidraget utgår med 20 procent av statens andel i nöjesskatten för biografföreställning, vid vilken bidragsberättigad film visas och i vilken till högst femton procent ingå utländska filmer. Annonsfilm anses icke utgöra del av föreställningen.

6 §.

Bidraget utbetalas till producenten eller dennes ombud av biografföreställningens anordnare. Anordnaren äger som följd härav att vid erläggandet av nöjesskatt för föreställningen avräkna motsvarande belopp.

7 §.

De närmare bestämmelser, som erfordras för tillämpning av denna förordning, meddelas av Kungl. Maj:t.

Denna förordning träder i kraft den _____ och gäller tills vidare till _____

SPECIALMOTIVERING TILL FÖRFATTNINGSFÖRSLAGET

1 §.

Om rätten till bidragsberättigad film har övergått till annan än producenten, t. ex. i samband med producentföretags upplösning, tillkommer bidraget den nye innehavaren. Särskilt stadgande härom har inte ansetts erforderligt.

2 §.

Kraven under b) och c) på »väsentligen», »till huvudsaklig del» och »övervägande» svensk insats innebär, att den utländska insatsen inte får vara mer än en ringa del av den totala. Om två eller tre av huvudrollsinnehavarna i en film är utlänningar, kan filmen knappast betraktas som svensk, även om svenskar agerat i alla övriga roller. Grupperna konstnärlig och teknisk personal skall bedömas var för sig.

3 §.

Som tidigare nämnts förutsättes det, att biografbyrån i mån av behov anlitar utomstående expertis. I övrigt torde förfarandet inom biografbyrån få regleras genom erforderliga kompletteringar av dess instruktion. Det kan här bl. a. sättas i fråga, om inte ärenden av detta slag bör avgöras kollegialt. En mera definitiv gestaltning av biografbyråns medverkan lär emellertid inte kunna åstadkommas förrän i samband med att statsmakterna tar ställning till de förslag rörande bl. a. biografbyråns uppgifter och organisation, som 1949 års filmgranskningskommitté torde komma att lägga fram.

Det har övervägts, om anteckning på tillståndskortet skulle vara nog för att ge uppbördsmyndigheterna för nöjesskatt — kommunalnämnder och drätselkammare — besked om att en film är svensk. Det skulle kräva, att tillståndskortet visades upp för vederbörande uppbördsmyndighet. Vid den tidpunkt då nöjesskatten normalt senast skall betalas (»för varje vecka före näst-påföljande veckas utgång», 2 § tillämpningskungörelsen till nöjesskatteförordningen) har emellertid biografägaren mestadels återställt filmkopian med åtföljande tillståndskort till distributören. Särskilda utdrag ur tillståndskortet — eller särskilda bevis av biografbyrån — skulle alltså behövas för detta ändamål. För att biografägaren och — när nöjesskatten betalas med

posten — uppborndsmyndigheten skulle slippa besväret att returnera dessa utdrag, måste de utfärdas i ett exemplar för varje kommun, där en film skall visas. Med hänsyn därtill har det förefallit ändamålsenligt, att biografbyrån bekantgör sina beslut i periodiska meddelanden, t. ex. månadsvis, till länsstyrelserna och uppborndsmyndigheterna.

4 §.

Genom bestämmelsen att bidrag inte utgår för film under 2 000 meters längd, kommer kortfilmen att falla utanför bidragsrätten. (En långfilm håller sig omkring 2 500 meter, en kortfilm 300—400). Utredningen är angelägen framhålla, att bestämmelsen inte får tolkas som något åsidosättande av kortfilmproduktionen utan måste ses mot bakgrunden av följande omständigheter.

Kostnaderna för framställning av kortfilm — efter filmmeter räknat — är som regel inte oväsentligt lägre än för långfilm. Fördelas statsbidraget mellan de särskilda filmerna i ett program i förhållande till deras metriska längd, skulle kortfilmerna sättas i en ur bidragssynpunkt mer gynnad ställning än långfilmerna. Någon annan generellt tillämplig fördelningsgrund synes svår att anvisa. Även om en sådan bidragsfördelning i praktiken kanske inte skulle få någon större betydelse — bl. a. därför att fördelningen i flertalet fall kan tänkas bli reglerad i samband med en mellan kortfilmproducenten och vederbörande långfilmdistributör eller långfilmproducent träffad överenskommelse om kortfilmens placering i ett långfilmprogram — har utredningen likväl ansett det vara mindre tillfredsställande, att en kortfilm skulle få ett relativt sett mer generöst bidrag än en långfilm. Utredningen har vidare beaktat, att den enligt all erfarenhet effektivaste distributionen av en kortfilm, både med hänsyn till antalet visningsplatser och till publikfrekvensen, sker i förening med en svensk långfilm. Det är att befara, att de redan nu inte obetydliga svårigheterna för fristående smärre kortfilmproducenter att få sina filmer placerade i ett svenskt långfilmprogram skulle bli ännu mer utpräglade, om dessa producenter vid förhandlingar med de biografägande produktionsföretagen och i konkurrensen med dessa företags egna kortfilmer skulle komma att göra anspråk på en författningsenlig rätt till del i ett på filmprogrammet belöpande statsbidrag. Ett ytterligare och i själva verket avgörande skäl är att kortfilmproduktionen sådan den framträder på biograferna företer så många olika typer: journalfilm, beställningsfilm av olika karaktär och konstnärlig kortfilm. Att en kortfilm, som gjorts på beställning i mer eller mindre uppenbart reklamsyfte, skulle få bidrag kan inte gärna ifrågasättas. Både journalfilmen och den konstnärliga kortfilmen skulle däremot i och för sig vara väl förtjänta av ett stöd. Även i filmer av de båda sistnämnda typerna ingår dock ofta reklam- och beställningsinslag. Utredningen har svårt att tänka sig, att man på annan väg än genom något slags officiell bedömning skulle kunna lösa sådana gränsfall, vilket skulle betyda accepterandet av en urvalsprincip, som utredningen tidigare avvisat.

För att emellertid i görligaste mån tillgodose den svenska kortfilmens

skäligen intressen har i den efterföljande paragrafen utrymmet för utländska inslag begränsats till 15 procent av bidragsberättigad föreställnings längd.

5 §.

Det har inte ansetts tillräckligt motiverat att kräva ett helt svenskt program som förutsättning för statsstöd. Det nu uppställda kravet, att ett program till åttiofem procent skall vara svenskt, innebär att en utländsk kortfilm av normal kortfilmlängd i allmänhet inte diskvalificerar. För exempelvis en föreställning med en svensk långfilm på 2 500 meter (eller en svensk långfilm på 2 200 meter + en svensk kortfilm på 300 meter) + en utländsk kortfilm på 400 meter utgår sålunda bidrag till producenten av den svenska långfilmen.

Till annonsfilm — som visas före den egentliga föreställningen — räknas också s. k. trailers, dvs. ett kort utdrag av scener ur en kommande långfilm.

Det ankommer på uppborndsmyndigheterna för nöjesskatt att tillse, att bidrag inte utgår för föreställningar, vilkas inslag av utländsk film överskrider den i paragrafen angivna procentsatsen. Det lär emellertid ligga i producenternas intresse att bevaka, att inte bidragsberättigade filmer går miste om bidraget på grund av programmets sammansättning. Någon mer detaljerad kontroll på denna punkt torde därför merendels inte bli erforderlig.

6 §.

Av nöjesskattedeklarationen skall framgå, att och med vilket belopp bidrag har utbetalts till producenten. Det har ifrågasatts, att utbetalningen skulle styrkas med producentens eller motsvarande kvitto, vilket alltså skulle bifogas deklarationen. Detta skulle dock förutsätta, att biografägaren hade reglerat mellanhavandet med filmdistributören före den tidpunkt, då deklaration senast skall avges, något som förmodligen skulle stöta på praktiska svårigheter. De möjligheter till kontroll, som uppborndsmyndigheten har genom sin rätt att ta del av biografägarens räkenskaper (9 § tillämpningskungörelsen till nöjesskatteförordningen), torde ge tillräcklig säkerhet.

Om biografägaren underlåter att till producenten utbetala det bidrag, som tillkommer denne, mister han rätten att avräkna beloppet vid nöjesskatteredovisningen. Producenten å sin sida har att i en dylik situation vända sig till länsstyrelsen för att få ut bidraget.

Vissa komplikationer kan inträda i samband med sådan befrielse från nöjesskatt som kan förekomma bl. a. i fråga om filmer med undervisande eller uppfostrande syfte (14 § nöjesskatteförordningen). Om uppborndsmyndigheten befriar från skatt men t. ex. länsstyrelsen beskattar, kan bidraget visserligen utbetalas till producenten på samma sätt som annars. Men i den motsatta situationen — att en biograf föreställning efter besvär befrias från skatt och producenten blir skyldig att återbetala vad han så att säga preliminärt har uppburit — skulle det kunna övervägas, om det borde ankomma på biografägaren att rikta kravet mot producenten. Det lär dock vara mest i sin ordning,

att hela skattebeloppet restitueras till biografägaren och att länsstyrelsen svarar för den slutliga regleringen av mellanhavandet med producenten. Några uttryckliga bestämmelser härvidlag har dock ansetts överflödiga. Enligt vad utredningen har sig bekant, har numera frågan aktualiserats om en ändring av 14 § nöjesskatteförordningen på sådant sätt att här berörda problem i stort sett skulle mista sin praktiska betydelse.

Ikraftträdande och giltighetstid.

Förordningen avses äga tillämpning även å svenska filmer, som har haft premiär före författningens ikraftträdande, om de visas efter denna tidpunkt. Det synes lämpligt, att biografbyrån i ett särskilt meddelande tillkännager, vilka »äldre» filmer som efter granskning godkänts som svenska.

Såsom tidigare anförts är utredningen av den mening, att författningen bör ges en begränsad giltighetstid för att statsmakterna tid efter annan skall beredas möjlighet att bedöma erfarenheterna av stödets verkningar. Utredningen anser för sin del, att den första giltighetstiden inte bör understiga fyra år.

FÖLJDFÖRFATTNING

Bidragsförfattningen torde föranleda en ändring i nöjesskatteförordningen av innebörd som framgår av följande

Förslag
till

Förordning om ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt.

Härigenom förordnas, att i förordningen den 21 december 1945 om nöjesskatt skall efter 24 § införas en ny paragraf, betecknad 24 a §, av följande lydelse.

24 a §.

Att anordnare av biografföreställning, som har att utbetala särskilt bidrag till producent av svensk film, äger att vid erläggande av nöjesskatt för föreställningen avräkna ett mot bidraget svarande belopp, är särskilt stadgat.

Denna förordning träder i kraft den _____ och gäller tills vidare till _____

STATSVERKETS KOSTNADER

Om man utgår från tidigare redovisade siffror — 380 000 kronor i genomsnittlig statlig nöjesskatt (aritmetiskt medium) per film och 30 filmer per år — skulle statsverkets kostnader för stödet till filmproduktionen kunna upp-

skattas till i genomsnitt ca 2,3 miljoner kronor per år. Utredningen har förutsett, att bidragsbestämmelserna skall gälla fr. o. m. ingången av budgetåret 1951/52. Eftersom det lär dröja något, innan filmproduktionen återupptas i full utsträckning efter filmstoppet, är det dock rimligt att anta, att anspråken på statskassan under detta budgetår kommer att bli något mindre. Utredningen vill förorda, att — om bidragsförordningen träder i kraft den 1 juli 1951 — ett belopp av 2 miljoner kronor anvisas som förslagsanslag på riksstaten för budgetåret 1951/52.

Att denna anslagsberäkning under viss förutsättning kan kräva en justering uppåt, framgår av utredningens uttalande i efterföljande kapitel.

KAPITEL 4

FRÅGA OM FILMHYRESKATT

Under sitt arbete har utredningen, som tidigare framhållits, givetvis inte kunnat undgå att beakta nu rådande allvarliga statsfinansiella läge med dess krav på största aktsamhet beträffande nya statsutgifter. Även när det som i detta fall — vilket utredningen sökt visa — rör sig om en relativt ringa investering, som torde innebära en förutsättning för bibehållandet av en betydligt större inkomst för stat och kommun, inträder en påfrestning för statskassan.

Med hänsyn härtill har utredningen — ehuru vid sidan av sitt egentliga uppdrag — ansett sig böra fästa uppmärksamheten på en tidigare icke utnyttjad inkomstkälla. Utredningen tänker härvid på filmhyrorna. En även måttlig skatt på dessa kan väntas inbringa ganska avsevärda belopp. Det förutsattes, att en eventuell dylik skatt, utgående på producenterna tillkommande filmhyror, inte övervältras på biografägarna eller biografbesökarna.

Filmhyrorna i Sverige varierar mellan 25 och 50 %. Av lämplighetsskäl borde emellertid en eventuell filmhyreskatt utgå enhetligt. Förslagsvis kunde den beräknas på en filmhyra av 30 %, oavsett filmhyrans faktiska storlek i det enskilda fallet. Omsättningen på landets biografier har — enligt vad utredningen kunnat konstatera — under de senaste åren hållit sig omkring 79 miljoner kronor, sedan nöjesskatten frånräknats. Filmhyreskatt skulle alltså vid oförändrad omsättning utgå på ca 23 700 000 kronor (30 % av 79 miljoner kronor). Beräknad efter en procentsats av 20 skulle skatten inbringa ca 4 740 000 kronor (20 % av 23 700 000 kronor).

Uttagandet av en dylik filmhyreskatt kräver dock för närvarande helt naturligt, att den svenska filmproduktionen kompenseras för den del, varmed den bidrar till det genom en filmhyreskatt inflytande samlade beloppet.

RESERVATION AV HERR EDGREN

Det av utredningen framlagda betänkandet med förslag om restitution till svensk film av statlig nöjesskatt har jag, i den del det gäller restitutionens storlek och motiveringen därför, inte kunnat biträda.

Innan jag ingår på frågan om utredningens förslag och motiven därför, anser jag mig böra framhålla några fakta och synpunkter, som — ehuru de presenterats för utredningen — icke redovisas i betänkandet.

Anslag till teaterverksamhet.

I ett betänkande om statligt stöd åt filmen anser jag det vara av betydelse att något belysa det statliga stöd, som i form av direkta anslag utgår till teaterverksamheten. En av Teaterrådets sekreterare upprättad promemoria, som ställts till utredningens förfogande, utvisar, att i direkta statsanslag för bedrivande av sådan verksamhet följande belopp beviljats under spelåret 1949/50.

	Kr.
Kungl. Teatern	1 942 000
Kungl. Dramatiska teatern	760 000
Kungl. Dramatiska teaterns elevskola	50 000
Göteborgs stadsteater	336 000
Göteborgs lyriska teater	500 000
Malmö stadsteater	534 000
Hälsingborgs stadsteater	100 000
Stadsteatern Norrköping-Linköping	174 000
Riksteatern	562 000
Folkets Parkers centralorganisation	400 000
Teaterrådet för understödjande av turnéverksamhet	160 000
Svenska dramatikers studio för verksamhet i Stockholm	8 000
Ruinspelen i Visby (sommaren 1948)	4 000
<u>Summa kronor</u>	<u>5 530 000</u>

Utöver de direkta statsanslagen utgår kommunala bidrag i olika former: direkta anslag, i vissa fall hel befrielse från nöjesskatt, fri dispositionsrätt till teaterbyggnader, hyresinkomster från de fastigheter, där teaterlokalerna är inrymda, samt avkastningen från fonder, som under tidigare år bildats från inkomster av lotterimedel. De sammanlagda direkta och indirekta anslagen från stat och kommun torde uppgå till bortåt 10 miljoner kronor.

Besökarantalet vid ovan nämnda teatrar, med undantag av Folkparkernas, föreställningar under ett verksamhetsår överstiger icke 1 500 000. Den sammanlagda publiksiffran på Sveriges biografer under ett år uppgår till ca 60 miljoner, därav för svensk film till nära 20 miljoner.

Färgfilm.

I en av undertecknad utarbetad promemoria, som tillställdes utredningen i oktober, framhölls bl. a. nödvändigheten av att svensk film, för att kunna följa med i utvecklingen och för att kunna konkurrera med den utländska filmen, måste ges möjligheter att i vissa fall spela in film i färg. Detta förslag har icke beaktats av utredningen. Det torde väl knappast råda något tvivel om att svensk natur och svenskt landskap skulle komma betydligt bättre till sin rätt i färgfilm än i svartvit. Svenska färgfilmer skulle också helt säkert bli en god turistpropaganda. Jag tänker härvidlag inte endast på spelfilm utan lika mycket på kortfilm. Men utan den förra torde den senare inte kunna få någon chans, då det ställer sig alltför dyrbart att bygga om framkallnings- och kopieringsmaskiner enbart med tanke på kortfilm.

Merkostnaderna för spelfilm i färg, jämfört med svartvit, torde för de första två åren komma att uppgå till ca 200 000 kronor per film. Därefter beräknas merkostnaden kunna begränsas till ca 150 000 kronor.

De ekonomiska betingelser, som under de senaste åren varit rådande för svensk filmproduktion, har icke medgivit igångsättande av färgfilminspelning och den av utredningen föreslagna restitutionen har icke avpassats med beaktande av färgfilmproduktionens ekonomiska krav. Övriga europeiska filmproducerande länder kommer inom kort att i betydligt större utsträckning än hittills framställa filmer i färg.

Revisionsbyråns utlåtande.

Av betänkandet framgår, att Dahlgrens Revisionsbyrås utlåtande endast flyktigt redovisats. Innehållet i detsamma är enligt min mening av sådan grundläggande betydelse för frågans riktiga bedömande, att det bort givas ett större utrymme. Ehuru det kunde vara berättigat att i det närmaste redovisa hela revisionsbyråns uttalande, skall jag av utrymmesskäl inskränka mig till några mindre avsnitt, som icke återgivits.

De elva filmer, som uttagits för revision av utredningen, utgör ett synnerligen representativt urval av olika genrer, producenter och regissörer. Producenterna är Bauman-produktion, Europafilm, Kungsfilm, Sandrew-produktion, Sveafilm, Imago, Svensk Filmindustri, Terrafilm och Wivefilm. Regissörerna är S. Bauman, Ingmar Bergman, Hugo Bolander, Gustaf Edgren, Hasse Ekman, Anders Henrikson, Ivar Johansson, Arne Mattsson, Gustaf Molander, Arnold Sjöstrand och Gösta Werner. De utvalda filmerna var för utredningen de mest aktuella, då de vid tidpunkten för revisionen kunde anses slutspelade men samtidigt representativa för kostnadsläget. Revisionsbyrån framlägger som resultat av revisionen, att genomsnittet av dessa 11 filmer lämnade ett underskott av 101 000 kronor enligt aritmetiska mediet och 107 000 kronor enligt medianen.

En jämförelse med FFI:s utredning — säger revisionsbyrån — »utvisar stor samstämmighet. Det enda undantaget utgör det enligt FFI till 68 000

kronor (aritmetiskt medium) beräknade genomsnittliga underskottet per film (avser 1948/49 års produktion; reservantens anm.). Enligt revisionsbyråns utredning utgjorde det genomsnittliga underskottet ca 100 000 kronor per film, en siffra, som dock mycket väl överensstämmer med medianfilmens underskott enligt FFI:s utredning och sålunda torde kunna göra anspråk på att vara förhållandevis representativ.»

Den stora skillnaden mellan aritmetiskt medium och medianen beträffande 1948/49 års förlustsiffror, på vilka utredningen stött sitt ståndpunktstagande, har sin grund i att inte mindre än 5 filmer blev stora publiksuccéer under denna säsong, vilket är ett mycket sällsynt undantag. Jag kan inte minnas, att detta inträffat under de 30 år jag varit aktiv i produktionen.

Revisionsbyrån anför vidare i sitt utlåtande:

»Det verkliga resultatet av filmproduktion och filmdistribution synes dock ha varit betydligt sämre än ovan angivna siffror giva vid handen. Hänsyn har nämligen vid denna beräkning icke tagits till bl. a. följande kostnader, som mer eller mindre direkt hänföra sig till de olika filmerna, nämligen förluster på filmdistributionen, förluster på icke använda manuskript, förluster på helårsengagerade skådespelare m. fl. kostnader för administration av produktionen, räntekostnader samt förluster på ateljéverksamhet. Storleken av dessa ytterligare kostnader växlar väsentligt för olika filmer och företag, men knappast i något fall torde de sammanlagt motsvara mindre än 10 % av den redovisade produktionskostnaden.»

Utredningen har i sin kalkyl räknat med 10 % för ovannämnda kostnads- slag. Men revisionsbyråns konstaterande, att storleken av dessa kostnader knappast i något fall understigit 10 %, betyder ju inte att *medelvärdet* ligger vid denna siffra. Jag beräknar sagda kostnader till minst 15 %.

I betänkandet redovisas FFI:s uttalande, att dessa sifferuppgifter — »inte får uppfattas som exakta uttryck för det ekonomiska utfallet av filmbolagens produktionsverksamhet». Därvid bör tas i beaktande, att FFI endast bearbetat från producenterna inlämnat primärmaterial och följaktligen måst inta en viss försiktighet. Dahlgrens Revisionsbyrå däremot har detaljgranskat över en tredjedel av ett års produktion samt haft fri insyn i samtliga producenters bokföring och räkenskaper. Revisionsbyrån har alltså haft tillfälle att, på ett helt annat sätt än FFI, konstatera det *faktiska läget*, då den kunnat överblicka hela verksamhetsfältet evad det gäller produktion, ateljéverksamhet, distribution och administration. Revisionsbyrån säger också, att dess uppgift varit att »söka klarlägga det verkliga läget».

Filmhyreskatten.

Utredningen konstaterar, »att den svenska filmens vara eller icke vara är ett väsentligt samhällligt spörsmål, vare sig man på detta anlägger kulturella, sociala, nationalekonomiska eller fiskaliska synpunkter». Vidare finner utredningen »berättigade krav kunna uppställas på det allmännas ekonomiska medverkan till att möjligheter skapas för bedrivandet av en fortsatt svensk filmproduktion».

Trots dessa fakta har jag, med tanke på önskvärdheten att i dagens situation inte öka belastningen på statskassan, inlämnat nyssnämnda promemoria till utredningen. I denna påvisar jag möjligheterna till en omfördelning av biografernas intäkter på sådant sätt, att svensk filmproduktion skulle uppnå de ekonomiska betingelser, som är oundgängligen nödvändiga för att den icke skall behöva upphöra. Bidraget skulle komma dels från biografägarna i form av ett frivilligt produktionsbidrag och dels genom restitution av nöjesskatt, *balanserad i budgeten av en skatt på filmhyrorna.*

Det kan i första ögonblicket synas paradoxalt att först söka åstadkomma en skatterestitution för att i nästa ögonblick belasta filmbranschen med ännu en skatt. Jag skall i korthet redogöra för motiven till mitt förslag.

Från biografägarhåll har flera gånger hävdats, att filmhyrorna i Sverige är bland de högsta i världen. Det har naturligtvis inte varit mig möjligt att kontrollera sanningen i detta påstående. Men jag har i varje fall kunnat kontrollera, att de är de högsta i Skandinavien.

I Norge betalas aldrig över 30 % i filmhyra på biografernas intäkter, sedan nöjesskatten frånräknats. Ej heller i Danmark betalas över 30 %, i många fall ej över 25 %. I Sverige är filmhyran för svensk film i genomsnitt 38 % och för utländsk film 37 %.

I Sverige skedde en kraftig tillväxt av biografier under senare delen av 20-talet och under större delen av 30-talet. Följden blev att konkurrensen om filmprogrammen stegrades och filmhyrorna sprang i höjden. Sveriges biografägarförbund var på den tiden inte så starkt organiserat som nu och kunde alltså inte avstyra de oavbrutna filmhyrehöjningarna. En filmhyreskatt på 20 % måste alltså anses synnerligen välmotiverad, ty trots denna får filmägarna ändå ut högre filmhyror i Sverige än vad de får i t. ex. Norge och Danmark. Vidare måste man hålla i minnet, att i vad det gäller den utländska filmen denna icke är föremål för några som helst restriktioner, kvoterings eller andra pålagor här i landet, vilket är förhållandet i så gott som samtliga andra filmproducerande länder i Europa.

I Frankrike t. ex. får för varje film som censureras erläggas en s. k. premiärskatt, vilken uppgår till ca 15 000 svenska kronor, förutom censuravgiften. Dessutom måste varje utländsk film »dubbas» till franska, dvs. förses med franskt tal. Om en svensk film, som är inspelad på svenska språket, skall visas i Frankrike måste alltså de svenska skådespelare, som medverkar i filmen tala franska. Detta är en synnerligen omständlig procedur och kostnaderna för denna »dubbing» uppgår till mellan 35 000 och 40 000 svenska kronor per film. De sammanlagda kostnaderna för att få visa en svensk eller annan utländsk film i Frankrike uppgår sålunda till över 50 000 svenska kronor.

Inkomsterna från premiärskatten och en s. k. tilläggsskatt kommer oavkortade den franska filmbranschen till godo.

I England möter man konkurrensen från utländsk film bl. a. genom kvoterings: engelsk spelfilm är garanterad minst 20 veckors speltid per biograf och

år på landets samtliga biografier. Dessutom uttages en extra skatt på biograferna, vilken kommer de engelska filmproducenterna till godo. Detta belopp utgör för närvarande omkring 400 000 svenska kronor per film.

I Danmark subventioneras den egna produktionen med 25 % restitution på *hela* nöjesskatten, vilket betyder att varje dansk film får en genomsnittlig återbäring av 150 000 kronor, och i Norge reserveras ett belopp motsvarande hela nöjesskatten för den egna produktionen.

I Finland är nöjesskatten för inhemsk film ungefär hälften mot utländsk. Därtill kommer, att finsk film, som kan betecknas som »sedligt och konstnärligt fullödig», är helt befriad från nöjesskatt. Biljettpriserna på biograferna är givetvis desamma vilken skattesats som än tillämpas.

Med den av mig förordade filmhyreskatten blir filmhyran för svensk och utländsk film något över 30 %.

Man får naturligtvis vara beredd på stark reaktion från representanter för utländska filmintressen och för utländska dotterbolag, som arbetar här i landet. Det torde emellertid från deras sida bli svårt att motivera, varför i Sverige skall betalas högre filmhyror än i grannländerna. Dessutom bör man hålla i minnet, att de utländska dotterbolagen deklarerar och skattar för relativt blygsamma vinster, då moderbolagen debiterar filmerna till sådant pris, att någon nämnvärd vinst för dotterbolagen aldrig behöver ifrågakomma.

Vid en eventuell lagstiftning om filmhyreskatt måste hänsyn tagas till tvenne omständigheter. Filmhyreskatt bör icke utgå för matinéföreställningar för barn, där biljettpriset understiger 75 öre. Genom de låga biljettpriser som gäller vid dessa föreställningar blir intäkterna relativt små. Därjämte tillämpas en lägre filmhyra, 25—30 %, varför inkomsterna för filmägaren vid dessa föreställningar icke tål vid någon extra beskattning. Man kunde eljest riskera, att biograferna blev utan barnfilmer.

Vidare är det rimligt att genom övergångsbestämmelser tillse, att svenska distributörer som köpt utländsk film till fast pris, får en skälig ersättning för den förlust de gör genom att eventuell filmhyreskatt sänker deras intäkter med 20 %. Lämpligen bör detta gälla för filmer, inköpta under tiden 1 juli 1949—1 februari 1951. Den praktiska utformningen torde inte välla några större svårigheter, då Handelskommissionen och Valutakontoret lätt kan kontrollera skäligheten i begärda ersättningsanspråk.

Filmhyreskatten bör kunna inbetalas av biografägaren samtidigt med inbetalningen av nöjesskatten.

Utredningsmajoritetens förslag och motivering rörande statsstödet omfattning.

I betänkandet betonas, att kalkylen, som stödet baseras på, måste betraktas som mycket approximativ. Jag tillåter mig att med största bestämdhet hävda motsatsen. Samtliga utgifter och inkomster för alla filmer, som premiärsattes 1948/49, ingår i kalkylen. En hel årsproduktion alltså. Därtill kommer revi-

sionsbyråns 11 filmer, av vilka dock 7 ingår i nyssnämnda produktion. Samtidigt bör man hålla i minnet, att utredningsmajoriteten icke tagit hänsyn till det ekonomiskt betydligt sämre utfallet av 1947/48 års produktion, som enligt FFI:s utredning visar en förlust av 102 000 kronor enligt medianen och 85 000 kronor enligt aritmetiska mediet. Till dessa förlustsiffror kommer 35 000 kronor för icke inräknade kostnader, administration, räntor m. m. Dessa kostnader är då endast räknade efter 10 % på produktionskostnaden, ehuru de rätteligen bort beräknas efter 15 % såsom jag förut påpekat. Ej heller har utredningsmajoriteten tagit hänsyn till de förlustsiffror som 1949/50 års produktion pekar hän mot. Förlustsiffror som betydligt överstiger här ovan nämnda.

Visserligen har man på utgiftssidan måst beräkna vissa poster, men revisionsbyråns lämnade analys ger ett mycket gott underlag för bedömningen. Den beräknade kostnadsstegringen under 1951 av 8 % torde med säkerhet få anses ligga i underkant. Jag tvekar inte att ifrågasätta, om någon utredning mera energiskt än 1950 års filmutredning sökt och lyckats att komma de faktiska förhållandena in på livet. Jag tvekar heller inte att ifrågasätta, om någon utredning haft bättre och säkrare primärmaterial till förfogande för sin bedömning. Det är därför högst förvånande, att utredningsmajoriteten med en hopplös motivering söker betäckning för sitt ställningstagande.

I motiveringen heter det vidare, att de biografägare, som samtidigt är producenter, skulle erhålla en för en subventionerad verksamhet för stor vinstmarginal, om restitutionen vore av sådan storleksordning, att producenterna finge sina kostnader täckta.

För det första är det inte fråga om subvention i egentlig mening. Mitt förslag om filmhyreskatt innebär för statens del endast hjälp till självhjälp, vilket nogga bör observeras.

För det andra. Vad är det som säger, att producenter, som samtidigt är biografägare, skulle få för stor vinst, om de får sina kostnader för produktionen täckta? Varför får inte biografägare, som ingenting riskerar på produktionen, för stor vinst? Utredningsmajoritetens förslag innebär alltså, att den biografägare, som vill riskera sitt kapital — det är under alla förhållanden riskfyllt att spela in film — och ställa sin arbetskapacitet och sitt kunnande i produktionens tjänst, skall tvingas att offra vinsten från sin biograf för att täcka förlusten på sin produktionsverksamhet, medan den biografägare som ingenting riskerar i produktionen får behålla den vinst hans biograf kan ge. Man efterlyser förgäves förnuft i ett sådant resonemang.

Därtill kommer, att utredningsmajoritetens ställningstagande kan komma att medföra allvarliga förändringar i branschens struktur. Med utredningens lösning blir konsekvensen, att de s. k. fria producenterna utestängs från deltagande i produktionen. Endast den producent, som har så givande biograf förörelse, att vinsten från denna räcker att täcka förlusten på produktionen, får existensmöjligheter.

Kyrkliga och frikyrkliga kretsar bildade för några år sedan ett inspelningsföretag med föresatsen att skapa etiskt och konstnärligt högststående film. Föresatsen lyckades i fråga om det etiska och konstnärliga men blev ett kraftigt ekonomiskt bakslag för initiativtagarna, trots att de båda filmer som producerades — »Jag är med eder» och »Intill helvetets portar» — fick goda recensioner och blev publikframgångar. Företaget har tvingats upphöra med sin verksamhet. Varför skall sådana lofvärda initiativ strypas?

Av 1941 års filmutredning föreslogs upp till 150 000 kronor i bidrag för värdefulla filmer. På den tiden lämnade produktionen en vinst av 10—12 000 kronor per film, biografernas omkostnader var lägre och biljettintäkterna högre än i dag.

I motiveringen talas det vidare om rationaliseringsåtgärder. I betänkandet har frågan analyserats och utredningen har »inte ansett sig kunna så fixera de kostnadsminskningar, som står att vinna genom fortsatt rationalisering av inspelningsverksamheten, att de kan avspegla sig på utgiftssidan i en kalkyl». Likväl anvisas i motiveringen rationaliseringsåtgärder som en utväg att minska skillnaden mellan de verkliga förlusterna och statens stöd!

Vidare sägs i motiveringen, att man genom ytterligare begränsning av produktionen kan öka inkomsterna för de enskilda filmerna. Man frågar sig med visst fog, vilket antal filmer utredningsmajoriteten tänkt sig vara idealet för det bästa ekonomiska utbytet för staten, filmproducenterna samt biograf- och ateljégäarna. Jag ifrågasätter, om utredningen betänkt konsekvenserna av en ytterligare nedskuren produktion och räknat med den därigenom nödvändiga ökade importen och valutautförseln.

Utredningsmajoritetens förslag innebär, att stödet åt svensk film måste betecknas som i hög grad otillräckligt. För min del har jag ansett det vara utredningens uppgift att söka finna vägar för att säkra den svenska filmproduktionens fortbestånd och utveckling. Detta kan enligt min bestämda uppfattning inte ske genom utredningens nu föreliggande förslag beträffande restitutionsprocenten.

Reservantens förslag.

I betänkandet redovisas en förlust per film av 129 890 kronor, aritmetiskt medium, och 134 820 kronor, median. Från dessa belopp har frånräknats 23 000 kronor, utgörande produktionsbidrag från biografägarna. Som jag förut påvisat är de båda första siffrorna för låga. Men om man ändå utgår från den i betänkandet framlagda kalkylen, lämnar produktionen av 30 filmer en förlust av ca 4 miljoner kronor. För att täcka denna förlust, utan att inräkna någon vinst till producenterna och med förbigående av färgfilmproblemet, skulle en restitution av 43 % av den statliga delen av nöjesskatten på svensk film vara behövlig.

Intäkterna på landets biografier är ca 79 miljoner kronor. En beräknad filmhyra av 30 % utgör 23 700 000 kronor. Filmhyreskatten inbringar (20 %

på 23 700 000 kronor) 4 740 000 kronor. För statens vidkommande blir då resultatet följande:

	Kr.
Inkomst av filmhyreskatt	4 740 000
Utgift för restitution av nöjesskatt (43 % på 11 000 000 kronor = statens andel i nöjesskatten på svensk film)	4 730 000
	Vinst för staten kronor 10 000

För svensk filmproduktion blir resultatet följande:

Restitution av nöjesskatt	4 730 000
Avgår filmhyreskatt	1 500 000
	Netto av restitution kronor 3 230 000
Utlovat produktionsbidrag från biografägarna	700 000
	Summa kronor 3 930 000

Ehuru producenterna ändå inte erhåller full täckning för sina kostnader, är i varje fall skillnaden inte större än att filmstoppet bör kunna hävas.

Om mitt förslag vinner anklang hos regering och riksdag, betyder det för statens del

- 1) att samtliga skattekällor, som berör filmen, inte kommer att minskas;
- 2) att skatteunderlaget hos producenterna blir större genom att avskrivningarna på förlustbringande filmer blir mindre;
- 3) att utflödet av främmande valutor kommer att minskas med ca 2 000 000 kronor enligt Valutakontorets beräkningar;
- 4) att de informations- och upplysningsfilmer som produceras i statens regi får större möjligheter än nu att placeras i svenska långfilmprogram; samt
- 5) att staten har tillgång till en väl utvecklad inhemsk filmindustri, vilket ur beredskapssynpunkt kan vara av allra största betydelse.

För svensk film- och biografnäringens vidkommande betyder det

- 1) att filmstoppet upphäves;
- 2) att biografägarna även i fortsättningen blir i tillfälle att visa svensk film;
- 3) att ett mycket stort antal biografer på landsbygden ej behöver stänga, vilket eljest måste bli fallet vid ett bortfall av svensk film; samt
- 4) att svensk film, för att citera utredningens uttalande, skulle få ett sådant stöd — »att den inte blott kan fortleva utan även får vidgad möjlighet att ge nya krafter och nya idéer en chans att visa sin förmåga och lödighet».

Gustaf Edgren

UPPLYSNINGAR OM FILM- OCH BIOGRAFBRANSCHEN

I SVERIGE.

En sammanställning av utredningens sekreterare *Erik Skoglund*.

Biografväsendet.

Första gången film visades i Sverige torde ha varit 1896 i samband med en industri- och slöjdtställning i Malmö. Till en början exploaterades filmen av ambulering föreläsare och det dröjde ända till 1902, innan Sveriges första biograf öppnades i Stockholm. Filmvisningens egentliga genombrott i vårt land kan hänföras till perioden 1905—1910.

Biografverksamheten i Sverige är en fri näring utan inslag av kommunal eller statlig företagskontroll. Här bortses sålunda från den nuvarande priskontrollen på biljettpiserna liksom från de av brandskydds- och ordningshänsyn motiverade bestämmelser angående biografer och filmföreläsningar som är meddelade i en förordning den 3 juni 1932 (nr 179).

Möjligheterna att starta nya biografer, som för sin repertoar önskar disponera svensk film, är dock inskränkta genom en av branschorganisationerna inom film- och biografnäringen omhändertagd kontroll över nyetablering av biografväsende. Kontrollen inrättades genom en den 3 september 1941 träffad överenskommelse mellan Sveriges biografägareförbund, å ena sidan, samt samtliga producenter och distributörer av svensk film inom landet, å den andra. Efter tillkomsten år 1942 av Föreningen Sveriges filmproducenter utformades överenskommelsen till ett den 21 december 1942 mellan biografägareförbundet och filmproducentföreningen slutet avtal angående nyetablering och illojal konkurrens, vilket avtal den 26 mars 1944 ersatts av ett nu gällande, i huvudsak likalydande avtal mellan de båda sammanslutningarna. Genom ett den 3 april 1946 mellan desamma samt Folkets husföreningarnas riksorganisation och Ordenshusens riksförening ingånget tilläggsavtal har de båda sistnämnda organisationerna anslutits till 1944 års avtal, vilket i samband därmed jämkats i vissa hänseenden.

Förevarande avtal avser dels nyetableringskontroll, dels illojal konkurrens.

Begreppet nyetablering inbegriper följande tre fall:

1. Öppnande av ny biograf och återöppnande av biograf, som varit nedlagd under minst två på varandra följande år.
2. Ökning av antalet platser i biograflokal, vars platsantal förut ej överstiger 200, till mer än det dubbla och i biograflokal, vars platsantal förut överstiger 200, med mer än 200.
3. Överflyttande av biografväsende från en lokal till en annan.

Med illojal konkurrens förstås enligt avtalet — förutom vad som enligt lag eller enligt inom biografbranschen rådande sedvänja är att hänföra till illojal konkurrens — vidtagande av åtgärd från företagares sida, t. ex. erbjudande av högre hyra eller dylikt, för att komma i besittning av biograflokal, i vilken bedrivs eller omedelbart förut bedrivits biografväsende av annan, som icke förverkat sin hyresrätt och som önskar fortsätta sin rörelse.

Frågor enligt avtalet skall bedömas av en prövningsnämnd. I vissa fall kan emellertid av prövningsnämnden avgjorda ärenden hänskjutas till omprövning av en skiljenämnd.

Vid prövning av nyetableringsärenden skall enligt avtalet avseende i främsta rummet fästas vid nyetableringsbehov. Hänsyn må därjämte tas till de näringspolitiska förutsättningarna samt till sökandens personliga och ekonomiska förutsättningar för rörelsens bedrivande. Avtalet föreskriver förpliktelse för producent-

föreningens medlemmar att ej öppna eller underhålla affärsförbindelser med biograf, innan densamma godkänts i den ordning som stadgas i avtalet, eller med biografföretag, som befunnits ha åsidosatt bestämmelserna om nyetablering eller gjort sig skyldig till illojal konkurrens. Detta innebär sålunda, att biografägare som förfarit i strid mot enligt avtalet fattat beslut utsättes för leveransbojkott i fråga om svensk film och detta ej bara för den biograf, varom särskilt varit fråga, utan även för andra av honom innehavda biografier. Utländsk film kan en dylik bojkottad biograf dock erhålla, enär de utländska filmbolagen och deras svenska representanter inte är anslutna till nyetableringsavtalet. Emellertid anses det vara mycket svårt att med ekonomisk framgång driva en biograförelse utan tillgång till svensk spelfilm, i varje fall på andra håll än i de största städerna.

Antalet biografier uppgick den 1 januari 1950 till 2 549. Biografföreställningar gavs vid samma tidpunkt på 1 843 orter. Motsvarande siffra den 1 januari 1949 var 1 820.

Biografernas gruppering efter antalet föreställningar framgår av nedanstående tablå:

Antal föreställningar	Antal biografier					
	1/1 1939	1/1 1946	1/1 1947	1 1 1948	1 1 1949	1/1 1950
I. Minst 14 per vecka	356	409	407	403	406	402
II. 13—8 » »	98	148	163	156	160	174
III. 7—4 » »	208	343	360	373	377	381
IV. 3—1 » »	1 071	1 343	1 343	1 395	1 395	1 479
V. 2—1 » månad	264	173	168	138	127	96
VI. Enstaka (vid helger etc.)	52	25	21	24	19	17
Summa	2 049	2 441	2 462	2 489	2 484	2 549

Av biograferna inom grupp I ligger ca 40 % i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Hela antalet åskådarplatser på biograferna var den 1 januari 1950 ca 625 000, varav ca 40 % faller på biograferna i städerna. Antalet platser i Stockholm, Göteborg och Malmö var 52 825, 16 548 och 8 878. Det beräknas, att drygt en miljon svenskar varje vecka ser film på biograferna.

Någon statistik över biopublikfrekvensens växlingar år efter år i hela landet föres inte. Däremot redovisar Stockholm, Göteborg och Malmö varje kvartal — i samband med sin nöjesskattestatistik — uppgifter om antalet utlämnade biljetter vid bl. a. biografföreställningar. Dessa uppgifter ligger till grund för efterföljande sammanställning, som ger en bild av besöksvariationerna på biograferna i de tre städerna under åren 1945—1950.

År	Antal utlämnade biografbiljetter i		
	Stockholm	Göteborg	Malmö
1945	15 400 766	5 559 632	2 633 153
1946	13 446 239	5 155 635	2 805 605
1947	15 188 205	5 962 861	2 857 867
1948	14 215 440	5 591 516	2 730 485
1949	14 410 062	5 686 274	2 751 920

Antal utlämnade biografbiljetter i

År	Stockholm	Göteborg	Malmö
1 kv. 1949	4 113 559	1 792 615	841 849
2 kv. »	3 122 243	1 011 228	526 195
3 kv. »	2 578 942	1 123 792	474 651
4 kv. »	4 595 318	1 758 639	909 225
1 kv. 1950	4 057 667	1 746 425	807 678
2 kv. »	2 963 283	1 029 525	498 414
3 kv. »	2 475 779	1 062 539	481 456

Anmärkas bör, att biografverksamheten till följd av en lönekonflikt i stort sett låg nere under en del av år 1946, beträffande Stockholm och Göteborg under tiderna 15 maj—3 september resp. 17 juni—2 september. Malmö hade ett motsvarande biografstopp under tiden 22 oktober—12 november 1945. En annan omständighet att beakta i detta sammanhang är den skärpta nöjesskatten för biografställningar fr. o. m. den 2 februari 1948 och den i samband därmed vidtagna höjningen av biljettpriserna på biograferna.

Genomsnittspriset (kr.) för samtliga försålda biografbiljetter vid olika tider framgår av nedanstående tabell, som tillhandahållits av Sveriges biografägareförbund:

	Brutto	Skatt	Netto
Före den 1 juli 1940	1: 10	0: 10	1: —
Efter » » » 1940	1: 30	0: 24	1: 06
» » 16 mars 1942	1: 50	0: 30	1: 20
» » 2 febr. 1948	1: 95	0: 73	1: 22

Sveriges biografnät är ett av de mest utvecklade i världen. En av UNESCO under år 1950 publicerad översikt rörande biograffätheten i olika länder placerar sålunda Sverige med 105 biografsittplatser per tusen invånare på fjärde platsen. Tätplaceringarna skulle innehas av följande länder:

Monaco	190 platser
Australien	182 »
Nya Zeeland	149 »
Sverige	105 »
Storbritannien	84 »
USA	83 »

Enligt samma UNESCO-översikt skulle för jordens befolkning på 2 300 miljoner människor finnas inte mindre än 44 miljoner sittplatser på biograferna — en siffra som visar vilken världsomspännande faktor filmen har blivit under sin halvsekullånga tillvaro.

Vilka äger biograferna?

Svaret ges i tabellen på nästa sida. Den visar, att 51 % av landets biografägare per den 1 januari 1950 utgjordes av enskilda personer och privata aktiebolag, återstoden eller 49 % av föreningar och andra sammanslutningar. I tabellen redovisas även januari-siffrorna för 1939, 1945, 1948 och 1949.

Även om den största kategorin biografägare utgöres av enskilda personer, äges eller kontrolleras dock majoriteten biografer, som ger minst 8 föreställningar i veckan, av de i tabellen redovisade aktiebolagen. Utvecklingen inom den svenska biografbranschen visar en tendens till sammanslagning av smärre biograföretag till större, enhetligt ledda biografkedjor. För närvarande finns ett tjugotal sådana kedjor, flertalet ägda av eller lierade med producentföretag. Genom att på detta sätt förvärva kontrollen över flera biografer har de svenska filmproducenten-

Kategori biografägare	Antal biografägare				
	1/1 1939	1/1 1945	1/1 1948	1/1 1949	1/1 1950
Enskilda personer	423	416	433	413	406
Privata aktieföretag	66	91	93	94	94
Folkets-husföreningar	112	167	213	188	198
Nykterhetsföreningar	65	80	102	113	127
Andra föreningar eller sammanslutningar	37	89	145	141	152
Summa	703	843	986	949	977

terna dels velat tillförsäkra sig ett visst minimiantal visningsmöjligheter för de framställda filmerna i syfte att i möjligaste mån nedbringa de ekonomiska riskerna, som är förbundna med produktionsverksamheten, dels ock sökt stärka den ekonomiska grundvalen för denna verksamhet genom intäkter från biografväsendet. Till följd härav blir den mest betydelsefulla uppdelningen ej den som görs efter ägandeformen utan uppdelningen på två kategorier biografägare, å ena sidan sådana med egen filmproduktion och å andra sidan sådana som saknar tillgång därtill.

Främst bland de kombinerade filmproduktions- och biografväsendet står AB Svensk Filmindustri med 95 biografier. Ett nästan lika biografifrikt företag är AB Europa Film, som direkt och indirekt förfogar över 85 biografier. Europa Film äger 11 stockholmsbiografier och driver dessutom landet runt ett intimt samarbete med Svenska Förenade Biograf AB, som disponerar 49 biografier, och AB Stjärnbiografierna som har 25. Sandrewkoncernens biografier uppgår till 36, därav 15 i Stockholm. Av filmproducenterna har vidare Svenska AB Nordisk Tonefilm, vilket äges av Sveriges Folkbiografier AB, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Landsorganisationen i Sverige och Sveriges lantbruksförbund stöd av de med Sveriges Folkbiografier AB samarbetande ca 560 föreningsbiografierna.

Omfattningen av filmproducenternas förbindelse med biografväsendet belyses i en på nästa sida intagen sammanställning¹ av ägandeförhållandena i början av år 1950 beträffande biografierna i landets större städer. Fördelningen som är procentuell har uträknats på grundval av biografernas veckokapacitet, varmed här förstås de under en veckoperiod tillgängliga biografersittplatserna. Talet för veckokapaciteten har fått genom att biografernas sittplatsantal multiplicerats med antalet föreställningar per vecka.

Av sammanställningen framgår, att producenterna äger en betydande del av biografkapaciteten i så gott som alla större städer och att huvuddelen av övriga biografier innehas av ägare med flera biografier.

Det övervägande flertalet mera betydande biografägare tillhör en år 1915 bildad intresseorganisation, *Sveriges biografväsendeförbund*. De till förbundet och dess kretsorganisationer anslutna biografväsendet representerar inemot 60 % av landets biografier.

Andra organisationer med intressen inom biografväsendet är *Folkets husföreningarnas riksorganisation* och *Ordenshusens riksförening*. Föreningar anslutna till den förstnämnda riksorganisationen och med den samarbetande organisationer driver sammanlagt ca 560 biografier och medlemmar i den sistnämnda tillhopa ca 175. Härjämte må nämnas, att biografväsendet bedrivs i omkring 500 ordenshus.

¹ Gjord av *Nytableteringsakkunniga* med ledning av ett inom Filmägarnas kontrollförening fört register.

Procentuell fördelning av biografernas veckokapacitet i de större städerna efter ägandeförhållanden.

Stad	Biografer helt eller till minst 50 % ägda av filmproducenter	Biografer tillhörande biografkedjor ägda av icke-filmproducenter	Övriga biografer
Stockholm	53	32	15
Göteborg	35	52	13
Malmö	62	35	3
Norrköping	53	46	1
Hälsingborg	57	42	1
Örebro	61	39	—
Uppsala	38	59	3
Borås	52	46	2
Västerås	38	58	4
Linköping	45	52	3
Eskilstuna	48	52	—
Gävle	57	30	13
Jönköping	82	18	—
Karlstad	41	55	4
Halmstad	33	62	5
Lund	57	43	—
Karlskrona	26	68	6
Karlskoga	—	100	—
Kalmar	36	62	2
Sundsvall	46	54	—
Landskrona	26	74	—
Motala	—	—	100
Södertälje	31	69	—
Kristianstad	49	48	3
Uddevalla	23	77	—
Trollhättan	61	39	—
Östersund	22	73	5

av vilka ca 300 är uthyrda till enskilda biografägare. De större folkets hus- och IOGT-biograferna är som regel även medlemmar i biografägareförbundet. Folkets husföreningarnas riksorganisation samt vissa Folkets husföreningar har en gemensam affärsorganisation, *Sveriges Folkbiografer AB*, som dels själv driver ett mindre antal egna biografer, dels ock försäljer biografmaskiner, inredningar m. m. för biografrelser samt hjälper folkrörelsernas biografer med krediter.

I detta sammanhang må erinras om vissa statliga intressen i samband med biografväsendet, vilka tagit sig uttryck i beskattning av biografföreställningar samt i filmcensur.

Nöjesskatten för biografföreställningar. Enligt förordningen om nöjesskatt den 21 december 1945 (nr 823) med däri genom förordning den 30 januari 1948 (nr 24) fr. o. m. den 2 februari 1948 genomförda ändringar utgår nöjesskatt för biografföreställning med 30 % å bruttopriset för varje biljett, skatten inberäknad, om biljettpriset icke överstiger en krona, och eljest med 30 % av en krona och 45 % av återstoden av biljettpriset. Motsvarande skattesatser för biografföreställning utgjorde före den år 1948 vidtagna ändringen 15 och 30 %. Nämda ändring innebär vidare, att medan dessförinnan nöjesskatten genomgående fördelades med hälften till staten och hälften till vederbörande kommun, nöjesskatten för biografföreställning efter ändringen fördelas med tre fjärdedelar till staten och en fjärdedel till kommunen.

Den statliga nöjesskatten har efter de år 1948 beslutade ändringarna kommit att bli en ej obetydlig inkomstkälla för statsverket. Den till statsverket under de senaste budgetåren inlevererade skatten framgår av efterföljande sammanställning (miljoner kronor).

1943/44	1944/45	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50
17·38	18·05	18·06	16·70	26·73	43·65	45·39

Någon särskild statistik över den från biografföreställningarna härflytande andelen av de totala statliga nöjesskatteintäkterna föres inte. Från riksräkenskapsverket har emellertid meddelats, att den ungefärliga storleken av denna andel per budgetår skulle kunna uppskattas till bortåt $\frac{2}{3}$ före 1948 års skatteskärpning (= 11—12 miljoner kronor) och till bortåt $\frac{5}{6}$ (= 36—37 miljoner kronor) efter skärpningen.

Filmcensuren. Jämlikt förordningen den 22 juni 1911 (nr 71, ändrad 703/1939) angående biografföreställningar är all film, som är avsedd för offentlig föreläsning inom landet, underkastad särskilda granskningsföreskrifter. Granskningen (filmcensuren), som handhaves av statens biografbyrå, företages förutom av utrikespolitiska och militära skäl för att förhindra spridning av filmer eller avsnitt av filmer, som kan anses förråande, upphetsande eller rättsförvillande. Det åligger vidare biografbyrån att pröva de godkända filmernas lämplighet för barn under 15 år.

För verkställd granskning utgår granskningsavgift efter viss taxa. Därjämte erlägges en stämpelavgift av 1 krona för varje meddelat tillståndsbevis (censurkort). Statsverkets nettoöverskott å biografbyråns verksamhet under budgetåret 1949/50 utgjorde i runt tal 196 000 kronor, varav 20 000 kronor belöpte på stämpelbeläggningen.

Filmproduktionen.

För inspelning av filmer står för närvarande följande *ateljéanläggningar* till förfogande inom eller i närheten av huvudstaden, nämligen AB Svensk Filmindustri ateljéer vid Råsunda, AB Europa Films ateljéer vid Sundbyberg och i Stockholm (Ostermalmstorg), Sandrewkoncernens ateljéer på Lästmakargatan och i f. d. Novillavarietén på Djurgården samt på Gärdet, vidare en Folkrorelsernas filmorganisation (Filmo) tillhörig ateljé på Jungfrugatan, Film AB Imagos ateljé i Stocksund och AB Kinocentralens ateljé inom Svea artilleriregementes tidigare etablissemang vid Valhallavägen. Ateljéerna kan hyras av produktionsföretag, som saknar ateljéanläggningar.

För producenter av svenska långfilmer samt ateljéföretag, som inspelar sådana filmer, har år 1942 bildats en sammanslutning, *Föreningen Sveriges filmproducenter*, med uppgift att främja medlemmarnas gemensamma ekonomiska intressen. Föreningen har för närvarande 19 medlemmar. För handläggning av olika arbetsuppgifter har inom föreningen bildats fyra sektioner, nämligen en för produktionsfrågor, en för ateljéfrågor, en för import- och exportfrågor samt en för filmutyrning jämte biograf- och reklamfrågor.

Av tablån på nästa sida framgår, att de under femårsperioden 1945/46—1949/50 premiärsatta svenska långfilmerna framställt av 34 olika producenter. Av dessa har emellertid endast 7 bedrivit en på samtliga fem säsonger fördelad verksamhet, under det att inte mindre än 14 producenter framställt blott en enda film. Som jämförelse må nämnas, att antalet premiärsatta svenska långfilmer under de åtta tidigare spelen 1937/38—1944/45 uppgick till 27, 27, 34, 32, 36, 37, 43 och 39.

Enligt en i SOU 1942: 36 (s. 19) lämnad uppgift omfattade den svenska produktionen under 1930-talets första hälft i genomsnitt 22 filmer per år. Som av

Antalet premiärsatta svenska långfilmer under de fem spelåren 1945/46—1949/50
och filmernas fördelning på olika producenter.

Producent	Antal filmer					Summa
	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50	
1. Ahrle-Film AB	—	1	—	—	—	1
2. Artfilm AB	—	—	—	—	1	1
3. Atena Film AB.....	1	—	—	—	—	1
4. Produktion S. Bauman	3	2	2	1	1	9
5. AB Centrumfilm	—	1	1	1	—	3
6. AB Europa Film	6	7	5	5	4	27
7. Film AB Imago	—	1	2	1	1	5
8. Film AB Lux	5	2	—	—	—	7
9. Filmo (Folkkrörelsernas Filmor- ganisation).....	1	1	1	—	—	3
10. AB Films	—	1	—	—	—	1
11. AB Fribergs Filmbyrå.....	2	2	2	2	2	10
12. Hagberg, R.	—	1	—	—	—	1
13. Ivarsson, Inge	—	—	3	1	1	5
14. AB Kinocentralen	—	—	1	—	—	1
15. AB Kungsfilm	4	3	3	2	1	13
16. Monark Film AB	1	2	2	—	—	5
17. Nygren, S.	—	1	—	—	—	1
18. AB Rex Film	1	1	—	—	—	2
19. Produktion A. Sandrew	2	2	5	3	8	20
20. AB Stella Film.....	1	—	—	—	—	1
21. Studio Film AB	—	—	1	1	—	2
22. AB Sveafilm	1	3	—	2	1	7
23. Svenska AB Förenade Filmart- tister (Saffafilm)	1	—	—	—	—	1
24. Svenska AB Nordisk Tonefilm	—	—	2	3	2	7
25. AB Svensk Filmindustri.....	4	5	4	4	4	21
26. Svensk Journalfilm AB	—	—	1	—	—	1
27. AB Svensk Talfilm	2	2	2	—	1	7
28. Sveriges Folkbiografer AB	—	1	1	—	—	2
29. AB Tebefilm	1	—	—	—	—	1
30. AB Terrafilm	3	1	2	3	3	12
31. AB Thermaenius Film.....	—	—	—	1	—	1
32. Waldekranz, R.	—	—	—	1	—	1
33. Wesslén, S.	—	—	—	—	1	1
34. AB Wivefilm	2	1	1	—	1	5
Samtliga filmer	41	41	41	31	32	186
Antal producenter	18	21	19	15	15	—

de nyss redovisade siffrorna framgår, ökade medelantalet under femårsperioden 1937/38—1941/42 till 31 och under de tre därpå följande spelåren till 40. Medelantalet under femårsperioden 1945/46—1949/50 var 37. Under denna periods två sista år nedgick årsantalet filmer från 41 till resp. 31 och 32.

Av de under femårsperioden 1945/46—1949/50 inspelade filmerna — sammanlagt 186 — kan 55 % hänföras till en grupp omfattande de tämligen lätt avgränsbara innehållskategorierna fars, lustspel, komedi, operettfilm och äventyrsfilm (inklusive 6 av de 8 under perioden inspelade filmerna av typen »barn- och ungdomsfilm»). Den andel som motsvarande grupp av filmer utgjorde av de 156 filmerna under de fem spelåren 1937/38—1941/42 var — så långt en i SOU 1942: 36 (s. 19) redovisad kategorisammanställning ger vid handen — 75 %.

Distributionsväsendet.

Biografernas filmförhyrning sker från de i landet verksamma filmdistributörerna. Filmuthyrningen är helt förlagd till Stockholm och bedrivs dels från självständiga distributionsbyråer — filmbyråer — vilka i främsta rummet uthyr filmer av utländskt ursprung, dels från särskilda uthyrningsavdelningar vid företag som själva framställer långfilmer inom landet. Vanligen tillgår uthyrningen så att biografägarna med filmleverantörerna tecknar leveranskontrakt, i vilka biografägarna förbinder sig att från viss distributör uttaga ett angivet minimiantal filmprogram, som distributören offererat eller kommer att offerera under spelåret. Med filmprogram avses i detta sammanhang en långfilm jämte erforderlig fyllnadsfilm, allt till en sammanlagd film längd av omkring 2 700 meter. För att säkerställa säsongbehovet och skapa omväxling i repertoaren brukar flertalet biografägare ingå dylika leveransavtal med flera filmdistributörer. I allmänhet går en svensk långfilm ut i 15—20 kopior, medan motsvarande siffra för de utländska långfilmerna ligger omkring 4—5.

För de förhyrda filmprogrammen betalar biografägaren en *filmhyra*, vilken utgår med viss procent av de influtna bruttobiljettintäkterna efter avdrag för nöjes-skatten. I allmänhet är filmhyran något högre för svensk film än för utländsk. Den varierar mellan 25 och 50 %; den sistnämnda procentsatsen lär dock endast exceptionellt publikdragande utländska filmer ha uppnått. För svensk film utgör hyran i genomsnitt omkring 38 %; på ett stort antal platser ute i landet debiteras 30—35 %.

Biografägarna har vidare att till filmdistributörerna erlægga en viss del av försäkringsavgifterna för filmkopian samt kostnaderna för rekviderat reklammaterial.

Distributionsföretagens verksamhet omfattar, bl. a., ackvisition och uthyrning, ofta med tillhjälp av särskilda filmresande, textning av utländska filmer, distribution av uthyrda filmer, publicitet och annonsering. Såsom ersättning för distribution av svensk film tillgodoräknar sig distributionsföretagen 12 à 20 % å filmhyrorna, medan motsvarande siffror för utländsk film synes ligga väsentligt högre och ej sällan torde uppgå till eller överskrida 40 %. Klart är, att i de fall då producenten själv är distributör eller äger intressen i distributionsföretaget det i ej ringa mån kommer att vara en fråga av bokföringsteknisk natur huru stor del av filmhyran som skall gottgöras den ena eller den andra verksamhetsgrenen.

Av tablån på nästa sida framgår, att de svenska filmernas procentuella andel i totalantalet utsläppta filmer under spelåren 1945/46—1949/50 utgjorde 12,6 %. Som jämförelse kan nämnas, att motsvarande svenska andel under de tio åren 1931—1940 (jämför statistik i SOU 1942: 36, s. 13) var 8,2 %. USA har under den ifrågavarande femårsperioden representerat 60,6 %, närmast följd av Sverige med 12,6 %. Därefter kommer England (10 %), Frankrike (7,7 %) samt Danmark och Italien med vardera 1,7 %. Förhållandet mellan svensk och utländsk film är emellertid i intäktssavseende en annan. Erfarenhetsmässiga och statistiska iakttagelser, som bl. a. bestyrkes av den i Kap. 2 refererade biografägareenkäten, ger sålunda vid handen, att svensk film genomsnittligt sett spelar in omkring en tredjedel av den totala omsättningen på biograferna.

Enligt en av UNESCO sommaren 1950 publicerad översikt uppgick den årliga världsproduktionen av filmer omkring år 1948 till mer än 1 600, därav drygt 1 200 stora spelfilmer. Jämför man de där lämnade uppgifterna angående produktionsfördelningen de olika länderna emellan vid samma tidpunkt med de nyss återgivna siffrorna angående filmfördelningen på den svenska marknaden, visar det sig, att av den årliga USA-produktionen (ca 430 filmer) omkring 40 % vunnit avsättning i Sverige. Inemot hälften av den engelska årsproduktionen (ca 70 filmer) och ungefär fjärdedelen av den franska (ca 106 filmer) skulle ha nått Sverige men endast ringa delar av tysk, italiensk och övrig europeisk filmproduktion.

Förhållandet mellan antalet premiärsatta svenska och utländska filmer på Sveriges biografer under de fem senaste spelåren.

Länder	Antal filmer				
	1945/46	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50
Argentina	—	—	1	1	—
Australien	—	—	1	—	—
Belgien	1	—	1	—	1
Danmark	8	5	3	6	3
England	24	26	32	31	35
Finland	—	1	—	1	1
Frankrike	15	20	26	28	25
Italien	1	3	5	10	6
Kanada	—	—	—	1	—
Mexiko	2	—	1	2	1
Norge	1	1	1	2	2
Polen	—	—	—	—	1
Ryssland	8	4	8	2	—
Schweiz	—	1	1	1	—
Tjeckoslovakien	—	—	1	1	4
Tyskland	—	3	4	6	5
Ungern	1	—	1	—	1
USA	203	159	194	154	183
Österrike	—	—	2	3	1
Summa	264	223	282	249	269
Sverige	41	41	41	31	32
Summa svensk och utländsk film	305	264	323	280	301

Två sammanslutningar finns inom det svenska film-distributionsväsendet, nämligen *Sveriges filmuthyrareförening u. p. a.* och *Filmägarnas kontrollförening u. p. a.* Den första är en allmän intresseförening, medan den sistnämnda har till uppgift att för de anslutna medlemmarnas räkning kontrollera biografintäkterna på olika sätt, bl. a. genom att omhänderha biljettdistributionen till biograferna. Medlemmarna i dessa föreningar är 11 svenska filmproducenter och distributionsföretag, 8 representanter för amerikanska filmbolag, en representant för ett engelskt filmföretag samt en representant för de samordnade amerikanska film-intressena.

Stockholm i november 1950.

STATLIGA STÖDÅTGÄRDER FÖR DEN INHEMSKA FILMPRODUKTIONEN I DANMARK, ENGLAND, FINLAND, FRANKRIKE OCH NORGE.

Av arkivarien *Einar Lauritzen* och fil kand. *Kurt Linder*.

Danmark.

För en riktig uppfattning av filmförhållandena i Danmark är det nödvändigt att äga kännedom om det *koncessionssystem*, efter vilket biografnäringen drives i detta land. Systemet, som infördes genom en lag av 1922 om det danska biografväsendet och nu regleras av en liknande lag av 1938, innebär att biografdrift i Danmark icke är en fri näring utan underkastad en statlig reglering av ganska säregen natur. Ingen kan sålunda driva biograf utan att ha fått koncession, »bevilling», av justitieministeriet eller i mindre kommuner av vederbörande ämbetsman. Sådan koncession, gällande på 5 år, kan som regel endast lämnas kommun eller enskild person. Den senare måste uppfylla vissa bestämda villkor — danskt medborgarskap, hemvist inom landet, myndig ålder, etc. — och han måste visa, att han äger konstnärliga och affärsmässiga förutsättningar för att kunna leda en biograf. Endast i sällsynta undantagsfall kan koncession lämnas till samma koncessionsinnehavare för mer än en biograf, och en hel del lagbestämmelser reglerar ganska ingående det sätt, varpå biografen skall drivas. Det står justitieministern fritt att när som helst återkalla koncessionen, om den icke utnyttjas eller om koncessionsinnehavaren i sin skötsel av biografen icke anses fylla de krav, som enligt lagen ställts på honom. Å andra sidan kan ministern ej neka honom förnyelse av koncessionen, om han på riktigt sätt utnyttjat denna. Särskilt valet av filmprogram skall här vara utslagsgivande. Ett av huvudsyftena med koncessionssystemet har just varit att tillförsäkra den danska biografpubliken en konstnärligt högtstående filmrepertoar. Det har dock ofta ifrågasatts, huruvida de danska biografernas repertoar i jämförelse med exempelvis den svenska skulle stå på en genomsnittligt högre nivå.

Två bestämmelser i lagen om det danska biografväsendets ordnande äger särskilt intresse. Den ena gäller den s. k. *filmfonden*. Medlen till denna år 1938 upprättade fond har till övervägande del hämtats från överskotten på biografdriften. Då vinsten på en biografverksamhet under ett år överskrider 12 000 danska kronor, skall nämligen överskottet till en del avsättas till filmfonden. Denna del utgör en allt högre procent ju större överskottet blivit. Ränteinkomsterna från fonden skall användas dels för främjande av filmens utnyttjande i undervisningsmässigt, kulturellt och konstnärligt hänseende, dels som understöd till dansk teater, idrott etc. samt i form av hjälp åt konstnärer, åt änkor efter koncessionsinnehavare m. fl. I enlighet med dessa bestämmelser har också under de gångna åren allt större belopp kunnat lämnas till berörda ändamål. Då det gäller filmen har de pengar, som avsetts för denna och som de senast redovisade budgetåren 1947/48 och 1948/49 utgjort 2 433 000 resp. 2 483 000 kronor, bl. a. kommit skol-, undervisnings- och upplysningsfilm samt den filmhistoriskt värdefulla filmen till godo. Det är de helt eller delvis statliga institutionerna Statens Filmcentral, Dansk Kulturfilm och Det Danske Filmmuseum, som härigenom blivit stödda. Dessa institutioner och deras verksamhetsfält ligger dock vid sidan av denna redogörelse, där intresset samlats kring de åtgärder, varigenom den danska spel-filmerna erhållit statligt stöd. I viss mån har så skett under åren 1946 till 1949, då en del av de från filmfonden utdelade medlen, enligt uppgift ca 500 000 kronor

per år, i form av belöningar eller premier överlämnats till de inspelningsbolag, regissörer, författare, skådespelare, fotografer m. fl., som medverkat vid skapandet av de bästa danska filmerna under året.

Ett avsevärt viktigare stöd för dansk spelfilmproduktion utgör emellertid den andra av de bestämmelser i 1938 års lag som här skulle uppmärksammas. Enligt denna bestämmelse, som utgör det viktigaste undantaget från regeln att endast kommun eller privatperson må erhålla biografkoncession, skall varje *danskt filminspelningsföretag* som upprätthåller en kontinuerlig, värdefull spelfilmproduktion ha rätt till koncession på en premiärbiograf i Köpenhamn. För dylik koncession gäller ej bestämmelsen om inbetalning av viss del av överskottet över 12 000 kronor. Samtliga fyra större inspelningsbolag har sålunda var sin Köpenhamns-biograf, vars hela inkomst får behållas och användas i produktionen. För de fyra bolagen — A/S Nordisk Films Komp., Film A/S Palladium, Asa-Film och Saga Film — har dessa koncessioner varit synnerligen värdefulla. Särskilt gällde detta under ockupationsåren, då goda tider rådde för film- och biografbranschen i Danmark. Avstängningen från amerikansk film, publikens obenägenhet att se tysk film samt den med tidsläget och det relativt ringa antalet biografer sammanhängande höjda besöksfrekvensen på biograferna samverkade till att göra produktionen av inhemsk spelfilm lönande. Antalet inspelade långfilmer per år, vilket normalt rör sig om 11—12 st., steg under dessa år till 17 st. för att kort efter krigets slut hastigt sjunka till 9—10 st. Följande omständigheter anses framför allt ha medverkat till att det efter krigsslutet blivit direkt förlustbringande att producera film i Danmark:

1. Stigande produktionskostnader. En dansk film beräknas nu kosta 350 000 kronor mot 150 000 kronor före kriget.

2. Tillbakagång i publikfrekvensen i allmänhet och — på grund av ökad konkurrens från framför allt den amerikanska filmen — för dansk film i synnerhet. (Det må dock betonas, att dansk film fortfarande i jämförelse med utländsk film ses av ett större antal åskådare. En dansk film utgår i allmänhet i 10 kopior, medan 3 à 4 torde vara regeln för utländsk film.)

3. Den höga nöjesskatten, vilken sedan den 1 augusti 1946 utgör 60 % av biljettens nettopris eller $\frac{3}{8}$ av bruttopriset.

Då härtill läggs att såväl filmhyra som biljettpris är synnerligen låga i Danmark — genomsnittligt 30 % resp. kronor 1:50 — förstår man, att uppgiften att över 1 miljon människor måste se en dansk film för att denna ska gå ihop icke är en överdrift.

De danska statsmakterna, vilka varit medvetna om det olyckliga i nu berörda förhållanden, har efter förslag från en år 1947 tillsatt kommitté för utredning av alla med danskt film- och biografväsende sammanhängande spörsmål beslutat om vissa *lättnader i nöjesskatten* för den inhemska filmproduktionen, vilka genomfördes i december 1949.

Innebörden därav är att restitution medges för viss del av nöjesskatten vid filmföreställningar med övervägande dansk film på programmet (upp till en sjättedel av programtiden får upptas av journalbilder och annan fyllnadsfilm av utländskt ursprung). Av skattebeloppet inbetalas tre fjärdedelar till statskassan, medan den återstående fjärdedelen av koncessionsinnehavaren överlämnas till vederbörande producent. Har mer än en dansk producent haft film med vid föreställningen, sker fördelningen av beloppet i proportion till filmernas längd, såvida intet annat avtalats. För att en film skall anses såsom dansk skall den vara inspelad för inom landet bosatt dansk medborgares, bolags eller institutions räkning, med uteslutande danskt kapital och med övervägande dansk konstnärlig och teknisk personal. Det har överlåtits åt censurmyndigheten att med ledning härav fastställa och på censurkortet ange, när en till censurering lämnad film är dansk. För danska filmer som censurgranskats före lagens ikraftträdande har uppgjorts

en officiell lista, vilken tillställts alla koncessionsinnehavare och andra, som kan tänkas behöva den.

Genom dessa åtgärder anser man sig ha skapat fortsatta existensmöjligheter för dansk filmproduktion. Därmed har emellertid också förutsättningarna för ett bibehållande av de årliga premierna om 500 000 kronor från filmfonden ansetts bortfalla, varför detta stöd till den danska filmproduktionen samtidigt upphört. Huruvida det med skatterestitutionen åsyftade resultatet verkligen blivit uppnått, är ännu för tidigt att yttra sig om, men en ökad aktivitet i de danska filmateljéerna har i vart fall kommit till synes i tiden efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande.

England.

Den engelska filmproduktionen lamslogs vid krigsutbrottet 1939 genom att många av filmateljéerna rekvirerades av staten för krigsändamål samt genom bristande materielltillgång, inkallelser av filmfolk osv. Så småningom blev dock förutsättningarna gynnsammare och med regeringens stöd producerades en rad långfilmer med motiv av aktuellt propagandaintresse, vilka vann allmän beundran och gav engelsk film ett helt nytt, internationellt erkännande (filmer som »Havet är vårt öde», »49:e breddgraden» m. fl.).

Samtidigt med denna utveckling lyckades J. Arthur Rank genom sina stora kapitalresurser vinna kontroll över allt flera biografer och inspelningsateljéer och uppnådde på några få år en så dominerande ställning inom film- och biografbranschen, att en statlig kommitté 1944 tillsattes för att utreda »tendenserna till monopol inom filmindustrin». Som ett resultat av denna utredning träffades en överenskommelse med Rank, vilken förband sig att ej vidare utvidga sina biografkedjor.

För att få bättre filmer för sina biografer engagerade sig Rank alltmer i den engelska produktionen, och för att finansiera denna inriktade han sig på att vinna den utländska marknaden för engelsk film. I januari 1945 förklarade han: »Our slogan is that we are establishing British pictures on the screens of the world.» För detta ändamål byggde han upp en världsomfattande kedja av distributionsbolag, som är den enda som kan tävla med de stora Hollywood-bolagens motsvarande organisationer. Samtidigt gav han filmförfattarna och regissörerna stor konstnärlig frihet och ekonomiska resurser för att skapa filmer av världsklass. Resultatet har varit imponerande, men det ekonomiska utbytet har inte motsvarat de högt spända förväntningarna. Ranks förhoppningar på den stora amerikanska marknaden infriades inte: med undantag för några få storfiler blev framgången inte den väntade. Den amerikanska publiken har endast långsamt vant sig att se engelsk film. Det verkliga genombrottet har där kommit först under de allra senaste åren, då Rank-organisationen redan tvingats att slå till reträtt i sin produktionsoffensiv.

Kvotlagen. Den engelska filmen har hård konkurrens på sin hemmamarknad från amerikansk film, som är mycket populär och genom språket jämställd med den inhemska filmen. För att skydda och utveckla den engelska filmen stipulerar den s. k. »kvot-lagen» (av 1927, 1938 och 1948, gällande till 30 september 1958), att de engelska biograferna varje år skall visa engelska filmer under en viss procent av speltiden. Att denna bestämmelse efterleves, kontrolleras av handelsministeriet, som inregistrerar alla filmer, innan de premiärvisas. För att en film skall betraktas som engelsk krävs det, att den producerats i engelska ateljéer och till större delen med anlitande av engelsk arbetskraft osv., vilket skall styrkas genom utdrag av räkenskaperna för filmens inspelning.

Kvotprocenten för engelska långfilmer och fyllnadsfilmer (kortfilmer) räknas under årsperioder med början den 1 oktober och utgjorde:

	1945/46	1946/47	1947/48
Långfilm	15 %	17·5 %	20 %
Kortfilm	20 »	22·5 »	22·5 »
	1948/49	1949/50	1950/51
Huvudlångfilm (A-film)	45 %	40 %	30 %
Kortfilm och mindre långfilm (B-film)	25 »	25 »	25 »

Sedan oktober 1948 räknas de s. k. B-filmerna till fyllnadsfilmer. Syftet därmed är att bereda de mindre engelska långfilmerna ett verksammare stöd.

Ad valorem-tullen m. m. Efterkrigs-krisen och dollarbristen föranledde regeringen till en filmpolitik syftande att minska dollarutflödet för amerikansk film och stegra intäkterna från utlandet — främst USA — genom största möjliga produktion och export av engelsk film. I augusti 1947 införde regeringen utan föregående förhandlingar med filmfacket en s. k. *ad valorem*-tull på importen av utländsk film. Tullen bestämdes till 75 % av de belopp, som filmerna skulle komma att spela in på den engelska marknaden. Frankrike besvarade åtgärden med att blockera importen av engelsk film till Frankrike, och de amerikanska filmbolagen vägrade att sända nya filmer till England på dessa villkor. I denna situation av hotande filmbrist slog Rank-organisationen in på en ny inspelningspolitik: att göra flera och billigare filmer som kunde fylla den engelska hemmamarknadens behov och i görligaste mån betala sig inom landet. Emellertid kunde regeringen inte uppehålla sin restriktiva politik mot den utländska filmen. I maj 1948 upphävdes *ad valorem*-tullen och ersattes av en överenskommelse med de amerikanska bolagen. Enligt denna skulle årligen upp till 17 miljoner dollars av de inspelade beloppen få utföras från England. Resten av intäkterna från den engelska marknaden fick användas för inspelning av filmer i England (vilka därvid räknades som engelska filmer i den mån de svarade mot kvotlagens krav) samt för diverse andra närmare specificerade ändamål inom England, exempelvis framställande av kopior av amerikansk film i England även för bruk i andra länder. I samband härmed stegrades kvoten för engelsk långfilm 1948—49 till 45 %, vilket avsåg att garantera speltid för en beräknad engelsk produktion av 95 långfilmer. Denna regeringens filmpolitik, som syftat till ökad självförsörjning, har icke lett till önskad resultat. Den faktiska kvoten för engelsk långfilm under 1948—49 uppgick i medeltal för alla Englands biografer endast till 37 %. Rank-organisationen har ej heller lyckats göra produktionen vare sig av sina stora påkostade filmer för den internationella marknaden eller de mindre filmerna för den engelska hemmamarknaden ekonomiskt lönsam och började därför minska sin inspelningsverksamhet. Rank-organisationens bokslut 1950 uppvisade en förlust på själva filmproduktionen med 2,35 miljoner pund (mot 3,35 miljoner föregående år). Inkomsterna från de stora biografkedjorna kunde ej kompensera dessa förluster utan hela organisationen uppvisade ett underskott på 91 818 pund. De stora förlusterna på den tidigare produktionen anses därmed avskrivna och resultatet väntas vid nästa bokslut bli gynnsammare. Fr. o. m. augusti 1950 inställdes dock den egna inspelningsverksamheten för resten av året och organisationen nöjde sig med att distribuera fristående eller närstående producenters filmer, vilka erhöi distributionsgaranti och borgen för bankernas grundlån.

Statliga filmbanken. För att i enlighet med sina syften uppehålla den engelska filmproduktionen i önskad omfattning, sedan det visat sig att engelsk film var så riskabel ur finansiell synpunkt, att inspelningskrediter ej längre kunde erhållas i nödig utsträckning från bankerna, organiserade regeringen i juli 1948

en statlig filmbank, kallad *National Film Finance Corporation*, med kapitaltillgångar på 5 miljoner pund. Enligt den första officiella verksamhetsberättelsen, avseende 1 oktober 1948—31 mars 1950, fick filmbanken redan vid starten regeringens uppdrag att skyndsamt överväga ett lån till British Lion Film Corp. Ltd. Lånet kom till stånd och bestämdes till 3 miljoner pund, varav dock endast 2,75 miljoner hittills disponerats. Nämnade bolag har tack vare detta lån kunnat producera 20 långfilmer genom de till Alexander Korda knutna producenterna (därbland världssuccéer som »Den tredje mannen» och »Statshemlighet» m. fl.). Ingen närmare förklaring ges till det stora lånet till British Lion, men det är knappast någon hemlighet, att det avser att täcka förluster på bolagets tidigare produktion. Rank-organisationen har ej mottagit något produktionslån; däremot har ytterligare 43 filmer producerats av mindre, fristående produktionsbolag med stöd av lån från filmbanken. Inberäknat lånet till British Lion hade filmbanken vid verksamhetsårets slut 4 436 690 pund utestående av sina kredit tillgångar på 5 miljoner pund. Filmbanken får anlitas endast när andra finansieringsmöjligheter saknas. Vanligtvis ger bankerna lån mot borgen från filmdistributörerna på ungefär 75 % av produktionskostnaden för en filminspelning på villkor att detta lån i första hand återbetalas. Filmbankens lån avser belopp mellan dessa grundlån och producenternas egen insats, vilken senare givetvis är den som i första hand får bära eventuella förluster på filmen. Första årsberättelsen har upptagit ett belopp på 750 000 pund för ofrånkomliga förluster på filmbankens låneverksamhet utan att ta ställning till frågan om detta belopp är för stort eller för litet.

I årsberättelsen framhålles, att filmindustrins ställning under årsperioden försämrats genom sjunkande intäkter från biograferna. Genom kontroll av kalkylerna för inspelningarna har filmbanken sökt nedbringa inspelningskostnaderna, men detta har inte varit möjligt i sådan utsträckning att filmerna kan väntas betala sig på hemmamarknaden. Det bör tilläggas, att många av de filmer som inspelats av de mindre producenterna knappast är av sådan klass, att de kan hävda sig internationellt. Filmbanken har haft att finansiera de filmprojekt, som förelagts den och som synts erbjuda de största säkerheterna och har därvid ej alltid kunnat ta hänsyn till de konstnärliga krav som man också hade önskat hävda. Syftet med verksamheten har bl. a. varit att uppehålla inspelningsverksamheten och tillförsäkra inspelningsateljéernas personal sysselsättning. Statistiken över antalet anställda i ateljéerna visar emellertid en kraftig tillbakagång: i mars månad under resp. 1948, 1949 och 1950 utgjorde de 7 253, 5 139 och 4 104. Enligt officiell statistik var antalet långfilmer, som under angivna år befann sig under inspelning, under första veckan av varje månad i medeltal resp. 19, 15 och under de tre första månaderna i år 10.

I juli 1950 beviljade parlamentet ytterligare 1 miljon pund till filmbanken. Redan samma höst måste banken dock meddela, att den med hänsyn till den fr. o. m. den 1 oktober 1950 minskade kvoten för engelsk film och på grund av de begränsade kredit tillgångarna i fortsättningen måste nedbringa antalet lån och ställa större krav på de filmer som ifrågasattes för stöd.

Den nya filmfonden. Från filmbranschen fördes emellertid en livlig agitation för att staten borde återbetala en del av nöjesskatten på engelsk film för att täcka det årliga underskottet på produktionen. Statens nöjesskatteintäkter från biograferna är nämligen betydligt större än filmhyrorna, vilket närmare belyses av följande statistiska uppgifter om biografernas omsättning, vilka publicerades av handelsministeriet i augusti 1950 och avser den 13-veckorsperiod som slutade den 1 april 1950. Bruttoomsättningen var 28 040 000 pund, varav 35,4 % avgick i nöjesskatt med sammanlagt 9 939 000 pund. Från det återstående nettot på 18 101 000 pund utbetalades i filmhyra 6 497 000 pund, utgörande 35,9 % därav.

I juni 1950 framlade regeringen slutligen ett förslag, vilket förklarades vara

den enda form av hjälp som staten då kunde gå med på. Det accepterades därför av filmfackets organisationer, vilkas medverkan krävdes för dess förverkligande. Det framhölls därvid, att åtgärderna var helt otillräckliga och endast fick betraktas som en temporär lösning.

Förslaget gick i stort sett ut på att biobiljettpriserna skulle höjas med ett mindre belopp och att en del av denna merkomst skulle inbetalas till en speciell fond, som skulle distribuera medlen direkt till de engelska filmproducenterna så att deras inkomster ökades. Regeringen har i det längsta hävdadt, att biobiljettpriserna icke fick höjas utan tvingande skäl, och den utformade därför tilläggen så att de icke skulle drabba de billigaste biljetterna:

a) Nöjesskatten upphävdes på biljetter, som kostar upp till 7 pence, och minskades med en halv penny på biljettpris upp till 1 shilling 6 pence, medan försäljningspriserna förblev oförändrade. Härigenom avstod staten en del av nöjesskatten. Denna del beräknas motsvara 1 650 000 pund.

b) För biljetter som kostat över 1 shilling 6 pence ökades priset med 1 penny, varav hälften skulle utgöra ökad nöjesskatt och beräknas ge 1 350 000 pund.

Staten avstår således endast från nöjesskatteintäkter till ett beräknat belopp av 300 000 pund, d. v. s. skillnaden mellan beloppen under a) och b), medan filmbranschen tillföres summan av de båda beloppen eller 3 miljoner pund. Härav får biografägarna behålla hälften, medan den andra hälften skall inbetalas till den speciella fonden för engelsk film, British Film Production Fund Ltd. Denna administreras av en kommitté med representanter för filmproducenternas, filmdistributörernas och biografägarnas fackorganisationer under ledning av en av handelsministern utsedd ordförande. Det är meningen, att utbetalningarna skall ske automatiskt och i efterskott till alla engelska filmer i proportion till de belopp, de spelar in i filmhyror. Tilldelningen avser både lång- och kortfilm men däremot ej journalfilm, som i England ej ens registreras enligt kvotlagen. Producenternas intäkter från den engelska marknaden beräknas från fonden få ett tillskott på ungefär 15 %. Den nya hjälplanen trädde i kraft den 10 september 1950, men de första utbetalningarna till producenterna väntas kunna ske först i början av 1951.

Finland.

Den finska biografnäringen var ursprungligen en helt fri näring men har sedan krigsåren blivit föremål för viss reglering, varigenom nyetablering av biografier underkastas statlig prövning. Bestämmande för om en ny biograf skall få öppnas eller ej är antalet biograflokaler och -sittplatser på den plats, där den nya biografen skall ligga.

Biografägare i Finland är framför allt privatpersoner och privata bolag men också en hel del fackföreningar, nykterhetsföreningar och liknande sammanslutningar.

Den inhemska produktionen är i förhållande till landets storlek och biografernas antal tämligen stor. Ett medeltal på 12 spelfilmer årligen torde vara det normala. Dessutom existerar en ganska omfattande kortfilmproduktion. Under de senaste åren har kostnaderna för filmproduktionen skjutit i höjden. Från ca 800 000 mark före kriget har de nu nått en medelsumma på 10 miljoner mark per film. Då biljettpriserna icke samtidigt stigit i motsvarande mån och publikfrekvensen den senaste tiden avsevärt minskat, arbetar filmproduktionen i Finland under ekonomiskt svåra förhållanden.

Länge utgjorde också nöjesskatten (eller stämpelskatten som den av tekniska skäl benämnes) en tyngande börda. I förhållande till skatten på utländsk film, där skattesatserna bestämts till 35, 40 eller 45 % av biljettens bruttopris, var dock skatten på finsk film lägre: motsvarande skattesatser var 20, 25 och 35 %. Genom uppdelningen i tre kategorier har man velat göra skattens storlek beroende av den konstnärliga och moraliska halten hos de förevisade filmerna. På

den finska censurmyndigheten åvilar att placera varje film i den rätta kategorin. Genom lagändringar 1948 och 1949 har successiva skattelättnader genomförts till förmån för finsk film. Efter den 1 januari 1950 kvarstår för utländsk film de gamla skattesatserna 35, 40 och 45 %, varemot skattesatserna för i Finland framställd film begränsats till 15 och 25 %. Finska ljudfilmer av minst 2 000 meters längd, vilka äro »sedligt och konstnärligt fullödiga samt fylla skäligen tekniska krav», är helt befriade från skatt.

Även åtgärder till befrämjande av finsk dokumentär kortfilm har vidtagits. Enligt en bestämmelse i lagen angående stämpelskatt gäller sålunda, att varje biografprogram, som innehåller en minst 200 meter lång, i Finland framställd ljudfilm av närmare angiven karaktär (vetenskaplig, undervisande, journal etc.) och fyllande skäligen fordringar på kvalitet, har rätt till nedsättning i skatten med 5 % av inträdesavgiften.

I övrigt existerar inga statliga stödåtgärder för den inhemska filmen i Finland. Tvärtom betungas den av en annan specialskatt, omsättningsskatten, vilken erlägges i många olika former och vid flera skilda tillfällen. En överföring av denna skatt på biografbesökarna genom förhöjda biljettpriser har inte kunnat ske utan den har kommit att helt drabba företagen.

Frankrike.

Under ockupationstiden försvann utländsk film från den franska marknaden — med undantag för tysk film, som dock uppnådde knappt 20 % av omsättningen på biograferna. De franska filmerna var färre och sämre än före kriget, och medan publiken tidigare varit van att få se två långfilmer för biljettpriset, bestämdes det att endast en långfilm fick visas i varje program. Biljettpriserna steg och samtidigt ökades nöjesskatten. Denna hade före kriget utgjort ungefär 20 % av biljetternas bruttopriser men hade vid krigets slut stigit till 45 %. Trots alla dessa ogynnsamma omständigheter steg publikfrekvensen oavbrutet på biograferna och kulminerade 1945, då den låg 80 % över 1939 års nivå.

Efter kriget upphörde denna gynnsamma situation för fransk film. Allmänhetens köpkraftsöverskott uppsögs genom att livsmedelspriserna steg i höjden och genom att varor som inte hade stått att få under krigstiden åter började saluföras. Nöjesskatten minskade visserligen gradvis till ungefär 30 %, men biljettpriserna stegradades ej i samma takt som de allmänna kostnadsökningarna. Hösten 1949 var biljettpriserna 7,5 gånger vad de varit 1939, medan den franska filmproduktionens och biografernas omkostnader under samma tioårsperiod hade blivit 18—20 gånger högre. Filmen betraktades som ett behov för gemene man och genom statlig priskontroll hölls biljettpriserna fastlåsta fr. o. m. november 1947. Först våren 1950 upphävdes denna kontroll efter långvariga påtryckningar från filmfackets sida. Dess verkningar hade emellertid då blivit kännbara för den franska produktionens lönsamhet, och biograferna hade inte kunnat finansiera reparationer och moderniseringar i nödvändig omfattning.

Före kriget fick fransk filmproduktion i avsevärd grad sina inkomster genom export, men efter kriget har den franska filmen ej helt lyckats återvinna sin tidigare ställning i utlandet. På hemmamarknaden har utländsk film åter bjudit övermäktig konkurrens, särskilt amerikansk film, som genom s. k. dubbning förses med fransk dialog och därför språkligt är jämställd med fransk film. Efter den långa avspärrningen var fransk publik särskilt intresserad av att återknyta kontakten med utländsk film. Tillgången på sådan var också utomordentligt stor, eftersom fransmännen ju ej fått se produktionen från hela ockupationstiden. För att stävja den starka konkurrensen från utländsk film träffades i maj 1946 den s. k. Blum—Byrnes-överenskommelsen. Denna stipulerade visserligen, att själva

importen av amerikansk film skulle vara helt fri men införde på de franska biograferna ett kvotssystem, som bestämde, att under varje kvartalsperiod om 13 veckor en speltid av 4 veckor skulle vara reserverad för franska filmer. För de övriga 9 veckorna blev konkurrensen fri. Då fransmännen fortfarande fruktade den amerikanska konkurrensen, förband sig de ledande amerikanska bolagen genom sin samorganisation MPAA att med början från 1 juli 1946 under varje årsperiod införa högst 124 långfilmer. I september 1948 reviderades bestämmelserna, varigenom årsimporten av utländska dubbade filmer begränsades till 186 långfilmer, varav 121 från USA och 65 från övriga länder. Samtidigt ökades den franska filmens kvot på biograferna från 4 till 5 veckor under varje kvartalsperiod om 13 veckor. Dessa skyddsåtgärder förmådde dock ej öka den franska filmens inkomster, helst som publikfrekvensen minskades för varje år under perioden 1946—49.

Direkta stödåtgärder. Det blev uppenbart för myndigheterna, att den franska produktionen kommit i ett krisläge och behövde direkt stöd. Efter långvariga förhandlingar mellan alla berörda regeringsinstanser och fackorganisationerna utformades i september 1948 en lag om »temporär hjälp för filmindustrin» med giltighet ursprungligen i tre år men som genom beslut 1950 bestämts att gälla i sammanlagt 5 år.

Myndigheterna övervägde från början ett förslag av innebörd att fransk film skulle återfå en del av nöjesskatten. Denna väg visade sig dock ej framkomlig, eftersom den franska nöjesskatten till största delen går till lokala myndigheter och bestämmes av dessa. I stället valde man att ta ut ett extra tillägg på biografbiljetternas pris. Med tanke på gemene man bestämdes, att biljetter som kostade mindre än 35 francs skulle vara fria från skatt, medan biljetter som kostade 100 francs eller mera skulle beläggas med ett tillägg på 10 francs. Detta tilläggsbelopp redovisas separat och inbetalas till en filmens hjälpfond, vars medel distribueras av ett särskilt administrationsråd. Samtidigt infördes en särskild premiärskatt (»taxe de sortie») som betalas när nya filmer, vare sig de är franska eller utländska, inlämnas till censurering. Denna skatt utgår med 400 francs per meter, eller ungefär 1 miljon francs för en ordinär långfilm, förutsatt att den har franskt tal och oberoende av om den är fransk eller endast dubbad. För icke-dubbade utländska filmer, som endast får visas på ett ytterst begränsat antal franska biografier, utgör skatten endast 25 francs per meter. Den relativa betydelsen av dessa båda inkomstkällor för hjälpfonden framgår av att tilläggs-skatten fr. o. m. 1 oktober 1948 t. o. m. juni 1949 gav 1 118 960 135 francs men premiärskatten under samma tid endast 190 590 540 francs.

Av de inflytande medlen skall lika stora summor gå till resp. biografägarna (för täckande av viss procent av kostnaderna för planerade underhålls- och moderniseringsarbeten) och till filmproducenterna. Dessutom har belopp anvisats till de franska journalfilmbolagen och till kostnader för utländsk propaganda för fransk film.

Beloppen till filmproducenterna utbetalas som bidrag till nya inspelningar och fastställs i proportion till de belopp som producenternas senaste filmer spelat in. Från början hade man tänkt sig, att beloppen skulle utbetalas efter en granskning av det aktuella inspelningsprojektets värde, men i praktiken har det kommit att ske utan sådan prövning. De som kritiserat systemet har ansett, att det lockat producerer att igångsätta nya inspelningar med direkt syfte att komma i åtnjutande av fondens bidrag för deras senaste filmer. Det har därvid hänt, att de nya filmerna ej alltid hunnit förberedas tillräckligt noggrant och ej gjorts med den önskvärda insatsen av konstnärliga och finansiella resurser. Det hävdas, att produktionen ökat snabbare i kvantitet än i kvalitet, vilket kan innebära risker för filmernas bärighet genom den skärpta konkurrensen inbördes på den franska marknaden. Tack vare fondens stöd stimulerades emellertid den franska inspelningsverksamheten, och under 1949 påbörjades 103 långfilminspelningar inom

Frankrike, vilket är den högsta siffra som uppnåtts sedan förkrigstiden, då den rörde sig mellan 110 och 120 inspelningar per år. Hur inspelningsverksamheten varierat framgår av följande uppställning över det antal franska långfilmer, vilkas inspelning påbörjats under varje kalenderår:

1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949
83	28	60	78	59	21	73	91	78	92	103

Enligt officiella siffror från den franska filmens statliga överstyrelse, Centre National de la Cinématographie, drog hela filmproduktionen under 1949 en kostnad av 4 484 miljoner francs eller 43,6 miljoner francs per film. Flertalet av dessa inspelningar hade fått bidrag från hjälpfonden, vilka genomsnittligt uppgick till 5 miljoner francs.

Fr. o. m. januari 1949 och fram till juli 1950 utbetalade hjälpfonden som bidrag till nya långfilmsinspelningar 1 544,6 miljoner francs, varav 770,4 miljoner francs utgick i proportion till producenternas intäkter från den franska marknaden och 765,2 miljoner i proportion till hyresintäkter eller försäljningar till fast pris av långfilmer till franska besittningar eller utlandet (s. k. »exportpremier»). Det totala beloppet fördelade sig på 241 långfilmer och bidraget till varje film utgjorde således i medeltal 6,4 miljoner francs. Procentsatserna enligt vilka dessa bidrag utbetalades utgjorde vid den ovannämnda periodens slut 35 % på intäkter från utlandet, 25 % på intäkter från franska besittningar och 7 % på under 1950 inspelade intäkter från den franska marknaden, medan procentsatsen där sjönk för intäkter från tidigare år och endast nådde 2 % för intäkter från 1946.

Norge.

Biografdriften i Norge är i stor utsträckning kommunaliserad. Detta förhållande har sin grund i en lag från 1913, vilken förutom inrättandet av en censurmyndighet meddelade regler för biografnäringens ordnande i landet. Det blev de kommunala myndigheterna, vilka var och en inom sitt område fick makt att reglera biografdriften. Ehuru lagen inte innehöll något direkt påbud att kommunerna själva skulle åtaga sig denna drift, förde utvecklingen fr. o. m. 1915 snabbt därhän, att nära hälften av Norges biografbestånd blev kommunalstyrt. Siffrorna för 1948 visar, att av landets 411 biografier 170 var kommunala, 142 ägda av föreningar (folkets hus, fackföreningar, ungdomsföreningar m. fl.) och 99 privatägda. De kommunala biografernas betydelse framgår dock riktigt först då man får veta siffrorna för biljettintäkterna under året. Dessa fördelade sig nämligen så att de kommunala svarade för 87,3 %, medan 6,5 och 6,2 % föll på resp. förenings- och privatbiograferna.

De kommunala biograferna, som 1917 sammanslöt sig i Kommunale Kineamatografers Landsforbund, har även på uthyrningens och produktionens områden kommit att spela en viktig roll. Genom sina filmbyråer Kommunenes Filmcentral och Fotorama behärskar de ca 40 % av filmdistributionen. Det största i Norge arbetande inspelningsbolaget är det av landsforbundet 1932 stiftade Norsk Film A/S, vilket är ägare till landets enda ateljé — på Jar utanför Oslo — som stod färdig 1935. Sedan norska staten efter befrielsen börjat positivt intressera sig för den inhemska filmen, har bl. a. den förändringen inträtt, att Norsk Film A/S fått sitt aktiekapital ökat genom att staten 1948 blev aktieägare i företaget. Vidare har en utvidgning av Jar-ateljén möjliggjorts genom statliga byggnadslån.

Den norska filmproduktionen har, jämförd med övriga skandinaviska länders, varit av liten omfattning. Sedan 1930, då ljudfilmen kom, och fram till den 1 juli 1949 har i Norge inte producerats mer än 57 spelfilmer. Att anledningen till denna obetydliga produktion åtminstone till en del är att söka i rent ekonomiska faktorer torde vara obestritt. Kostnaderna för en norsk film med utsikt att kunna hävda sig i konkurrensen på den norska biografrepertoaren beräknas nu till 300 000 norska kronor.

Nöjesskatt på biografbiljetter infördes i Norge 1920 och sattes då till 10 % av bruttopriset. År 1933 nedsattes den emellertid för norsk film till 5 % i samband med att Kommunale Kinematografers Landsförbund beslöt betala 40 % filmhyra på norsk film mot den gängse på 30 % av nettopriset, vilken numera åter är den generellt gällande hyran. Under kriget höjdes nöjesskatten successivt av Quislingregimen, så att den vid befrielsen utgjorde 40 % för utländsk och 25 % för norsk film. Av de sålunda influtna beloppen avsattes en del till en särskild filmfond. Sedan den 1 juli 1949 är all film belagd med 40 % nöjesskatt men finansdepartementet bemyndigades samtidigt att till norsk film lämna en 50 % rabatt, varigenom skatten på norsk film i realiteten endast blev 20 %. Denna rabatteringsrätt blev dock av kort varaktighet. Den upphävdes fr. o. m. den 1 juli 1950 i samband med införandet av nya bestämmelser för stöd åt norsk filmproduktion.

Alltsedan 1946 har man inom såväl kirke- och undervisningsdepartementet som i stortinget varit medveten om den inhemska filmens kulturella betydelse och på olika sätt försökt bringa den stöd. Ett Statens Filmråd upprättades sålunda 1947, bestående av nio sakkunniga personer, vilka skall bistå nämnda departement i filmfrågor. Året därpå skapades en Statens Filmcentral, vilken särskilt på skol- och undervisningsfilmens område fått stor betydelse. Den från ockupationstiden härrörande filmfonden på över 10 miljoner kronor bestämdes skola användas till nytta för norsk film. Från fonden lämnades bl. a. de i det föregående omnämnda lånen till utbyggnad av ateljén på Jar. Vidare har man därifrån hämtat medel till premier för särskilt värdefulla filmer. Dylika premier på sammanlagt 90 000 kronor tilldelades två producenter 1950. Utbetalningen sker dock inte förrän dessa producenter ingångsätter nya filmer, enär premierna är avsedda att stimulera till fortsatt inspelningsverksamhet. Även premier för konstnärliga prestationer inom norsk film (under senaste spelåret på sammanlagt 40 000 kronor) har utbetalts från fonden till ett antal regissörer, skådespelare, fotografer m. fl. Arbets- och resestipendier till filmfolk på sammanlagt 100 000 kronor har likaledes fördelats. Det är filmrådet, utökat med en jury av kritiker och konstnärer, som avgör vilka filmer och personer som skall komma i åtnjutande av nämnda belöningar. Än mera får rådet att beställa i framtiden, då de senaste av stortinget 1950 godkända stödåtgärderna till fromma för norsk film skall tillämpas. För genomförandet av dessa har det blivit nödvändigt att i fortsättningen utöka filmfonden genom bevillningar på belopp, ungefärligen motsvarande vad staten årligen tar in i nöjesskatt på norsk film.

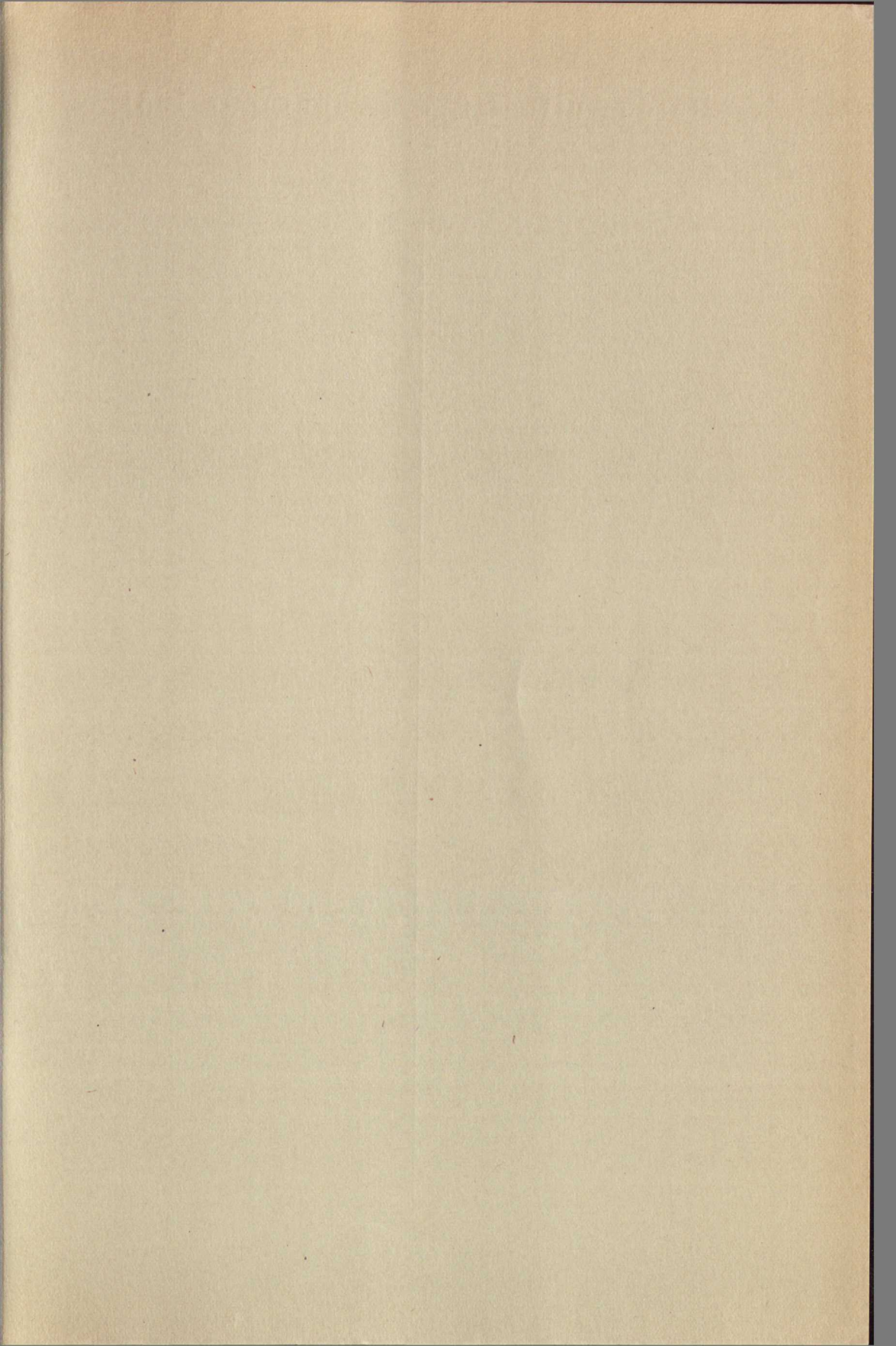
Det nya stödet, som första gången kommer att utdelas våren 1951, avser att täcka skillnaden mellan en till 300 000 kronor beräknad produktionskostnad och den inkomst vederbörande film medför åt sin producent. Med vederbörande film avses varje norsk spelfilm, som uppfyller de minimikrav, man i dag kan ställa på norsk film. Om innebörden av dessa minimikrav har det i skrivande stund ej varit möjligt att erhålla närmare upplysningar, men de är avsedda att fungera som ett skydd mot den allra grövsta formen för spekulation i dålig smak eller i slarvig produktion. Filmrådet, utökat med nyssnämnda jury, avgör, om en film fyller minimikraven. Stödet till en producent, som inte återfått de 300 000 kronor han lagt ned på en film, skall delas ut i två omgångar. Den första utbetalningen skall ske redan vid premiärsäsongens slut och måste då beräknas med ledning framför allt av de intäkter filmen haft i Oslo. Dessa anses i allmänhet ge ett tämligen säkert utslag för vad filmen slutligen kommer att ta in. Vid slutet av påföljande säsong kommer stödet att justeras, så att producenten får täckning för sina 300 000 kronor.

Ännu en form av stöd åt norsk film återstår att nämna. Det är möjligheten att genom förskott främja produktionen av sådan film, som måste anses särskilt riskfull att inspela, t. ex. film för barn. Någon utbetalning av detta slag har emellertid ännu så sent som i augusti 1950 inte ifrågakommit.

Stockholm i november 1950.

Statens offentliga utredningar 1951

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.
Statligt stöd åt svensk filmproduktion. [1]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.